

2015
05.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

HOLOTA GÁBOR: A Ház-projekt. Kiemelt rendezvények biztonságának európai háza

„Napjainkra alakul az a szellemileg is felkészült csapat, amelyik kezdeményezője és befogadója a tudományos megközelítésnek...” Interjú **DR. BOZÓ ZOLTÁNNAL**

BOZÓ ZOLTÁN: A rendőrségi tevékenységirányítás fejlesztésének lehetőségei

MERKL ZOLTÁN: A gyülekezési jog hatása a rendőri intézkedésekre, a változtatások indokai

TILKI KATALIN: A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszköztrendszere

SIVADÓ MÁTÉ: Új politikák a drogjelenség kezelésében, kitekintéssel az alkoholra

63.
évfolyam

TARTALOM 2015/5.

HOLOTA GÁBOR A Ház-projekt

Kiemelt rendezvények biztonságának európai háza (7–25)

• INTERJÚ

„Napjainkra alakul
az a szellemileg is felkészült csapat,
amelyik kezdeményezője és befogadója
a tudományos megközelítésnek...”
Interjú **DR. BOZSÓ ZOLTÁNNAL** (26–32)

BOZSÓ ZOLTÁN A rendőrségi tevékenységirányítás fejlesztésének
lehetőségei (33–60)

MERKL ZOLTÁN A gyülekezési jog hatása a rendőri intézkedésekre,
a változtatások indokai (61–73)

TILKI KATALIN A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés
eszközrendszere (74–91)

SIVADÓ MÁTÉ Új politikák a drogjelenség kezelésében,
kitekintéssel az alkoholra (92–101)

KOVÁCS NORBERT ANTAL A kriminalisztikai szagazonosítás szerepe
a büntetőeljárásban (102–127)

• HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

SZÉP FERENC Egy makói család rémálma (128–136)

• KÖNYVISMERTETÉS

Dr. Ádám Antal:
Bölcséletek, vallások, jogi alapértékek
KONDOROSI FERENC (137–140)

SZERZŐK 2015/5.

- DR. BOZSÓ ZOLTÁN** rendőr dandártábornok, rendőrségi főtanácsos,
rendőrkapitány, Gödöllői Rendőrkapitányság
- HOLOTA GÁBOR** rendőr őrnagy, alosztályvezető, Készenléti Rendőr-
ség Rendészeti Igazgatóság bevetési főosztály I. IV.
bevetési osztály 2. bevetési alosztály
- DR. KONDOROSI FERENC** egyetemi tanár,
Budapesti Corvinus Egyetem
Nemzetközi Kapcsolatok Intézete
- DR. MERKL ZOLTÁN** rendőr főhadnagy, tanársegéd,
Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Közrendészeti és
Alkalmazott Vezetéstudományi Intézet
alkalmazott rendészettudományi tanszék
- DR. SIVADÓ MÁTÉ** rendőr őrnagy,
a Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi kar tanársegédje
- SZÉP FERENC** rendőr főhadnagy, vizsgáló,
Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
Makó Rendőrkapitányság vizsgálati osztály
- TILKI KATALIN** tudományos munkatárs,
Országos Kriminológiai Intézet

SUMMARY

Holota, Gábor

The HOUSE Project: The European House of Major Events [7–25]

The author provides an overview of the activities of the regional platform for the coordination of major events security research in Europe, funded by the European Commission and coordinated by United Nations Interregional Crime and Justice Institute.

Interview with Zoltán Bozsó, Chief of the Gödöllő Police force [26–32]

Bozsó, Zoltán

Avenues for developing police leadership [33–60]

The author provides recommendations and a collection of case studies on improving task-management effectiveness.

Merkl, Zoltán

Freedom of assembly and police action [61–73]

The author provides an overview on how changes in the law pertaining to freedom of assembly has altered the landscape for police activities.

Tilki, Katalin

Legal instruments in crimes against the environment [74–90]

The author provides a comprehensive overview of legal instruments in environmental protection.

Sivadó, Máté

New drug- and alcoholism policies [91–101]

The author provides a comparative overview of current developments in anti-drug and alcohol policies.

Kovács, Norbert Antal

Scent-identification in criminal procedures [102–127]

The author provides an overview of the importance and potential role of scent-identification in criminal investigations.

Szép, Ferenc

The nightmare of a family in Mako [128–136]

The author provides an overview of a capturing investigation.

Prof. Dr. Horváth Tibor
(1927–2015)

A *Belügyi Szemle* szerkesztősége a büntetőjog-tudományok jeles művelőjére, a büntetés-végrehajtási jog elméleti megalapozójára, a Miskolci Egyetem jogi karának professor emeritusára emlékezik, aki életének nyolcvannyolcadik esztendejében hunyt el.

A professzor lezárt életútja nem tipikus tudósi pálya. Olyan korban és olyan hatalmi környezetben ismerkedett a jog betűjével, amikor alapvető értékek voltak veszélyben és semmisültek meg, különösen a büntetőjog világában, ahol akkoriban a norma fájdalmasan nélkülözte az emberség szellemét. A tudás iránti nyitottsága mellett a humánmúra is szükség volt ahhoz, hogy hivatalnokból az igazság kutatójává váljék. *Horváth Tibor* 1959-ben hozta meg ezt a döntést, amikor a Jogtudományi Intézet munkatársának szegődött.

Kandidátusi értekezését az élet elleni bűncselekmények tárgyában írta. A disszertáció nyomán megjelent monográfiáját a büntetőjog későbbi művelői közül számosan tekintették alapműnek. Elméleti munkássága a büntető anyagi jog dogmatikájától a kriminálpolitika tudományelméleti megalapozásán keresztül a büntetés-végrehajtási jog iskolateremtő műveléséig ívelt.

Szakmai-közéleti tevékenysége mindvégig imponáló volt. Számos szakvéleményt készített az Igazságügyi Minisztérium részére büntetőjogi és jogpolitikai kérdésekben. Az igazságügy-miniszter felkérésére részt vett az 1961. évi, illetve az 1978. évi büntető törvénykönyv előkészítésére létrehívott kodifikációs főbizottság munkájában. 1989-ben közreműködött a Németh-kormány rehabilitációs bizottságában, és szakvéleményt készített a magyar büntetőjog 1945 és 1961 közötti alakulásáról. 1996-ban az Országgyűlés alkotmány-előkészítő bizottságának megrendelésére kifejtette álláspontját az élethez való jog alkotmányos szabályozásáról.

Horváth Tibor tudományos érdeklődése a büntetés-végrehajtás felé fordult, mert felismerte, hogy a büntetőjog humanizálódásának folyamata nem állhat meg a börtönök kapujában. A megtorlás mellé a visszafogadás embersége léphet, amennyiben az ilyen fordulathoz a tudomány igazsága képes társadalmi támogatottságot szerezni. Ehhez a tudósi munkához gazdag forrást lelt a múlt század első felének kiváló közjogásza, *Finkey Ferenc* szellemi hagyatékában.

A Miskolci Egyetem jogi karán eltöltött évei különösen fontosak voltak abból a szempontból, hogy ott tudta megvalósítani pedagógiai célját, a bün-

tetés-végrehajtási jog egyetemi tantárggyá emelését. Neki és Miskolcnak köszönhető, hogy ez a tematika ma már a hazai jogi felsőoktatás szerves részévé vált.

Horváth a hetvenes évek közepétől egyre kritikusan bírálta a korszak büntetési gyakorlatát. A büntetőpolitika vargabetűi kellettek ahhoz, hogy ezek a gondolatai mára se veszítsenek aktualitásukból.

A jogi kar dékánjaként jól érzékelt a rendszerváltozás követelte reform szükségességét. Az 1990. augusztus 21. és 25. között Miskolcon megrendezett nemzetközi kriminológiai konferencián *Az emberi jogok védelme a büntetőjogi szankciók végrehajtása során, különös tekintettel a szabadságvesztésre* című előadásában megállapította: „...a magyar büntetés-végrehajtás korszerűtlen, évtizedekkel elmaradt az európai fejlődéstől. Ezért kritikailag felül kell vizsgálni szervezeti struktúráját, működési elveit, a különböző büntetés-végrehajtási rezsimek rendező elveit és nem utolsósorban az elítéltek jogi helyzetét.”

A büntetőjog gyakorlati és elméleti művelői számára Horváth Tibor professzor nem egy letűnt világ emléke, hanem szerzője egy példás életműnek, amelyből többet is meríthetnének a büntetőhatalom mostani építői.

Emlékét illik megőrizni, munkásságából érdemes tanulni!

HOLOTA GÁBOR

A Ház-projekt

Kiemelt rendezvények biztonságának európai háza

A 2012. március és 2014. május között végrehajtott Ház-projekt¹ a kiemelt rendezvények kutatási koordinációjára létrehozott regionális program volt. Az Európai Bizottság támogatta és az Egyesült Nemzetek Szervezete Interregionális Bűnügyi és Igazságügyi Kutatóintézet (*United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute; UNICRI*) koordinálta. A projekt deklarált célja „a kiemelt rendezvények biztosítását érintő nemzeti kutatási programok európai koordinációjának elősegítése” volt. A konzorciumot az UNICRI, az Európai Rendőrákadémia (Cepol), az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) és az Európai Unió tagállamai közül huszonnégy alkotta (köztük hazánk is az Országos Rendőr-főkapitányság, illetve a Készenléti Rendőrség részvételével). A Ház-konzorcium tagjai távlati célként az unión belüli kiemelt rendezvényekkel kapcsolatos egységes eljárási rendszer kialakításán fáradoztak.

A projekt háttere, előzményei

Az UNICRI-t 1968-ban az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának (*Economic and Social Council; Ecosoc*) 1086. határozatával hozták létre a következő céllal: az ENSZ szervezeteként támogassa a kormányközi, kormányzati és nem kormányzati szervezetek erőfeszítéseit a bűnmegelőzési és igazságszolgáltatási normarendszerek megalkotásában és alkalmazásában. Az UNICRI partnereivel nemzetközi szinten tevékenykedik

- a kriminalitással összefüggő kérdések megértéséért;
- a jog és a hatékony igazságszolgáltatási rendszerek gondozásáért;
- a nemzetközileg elismert eszközök és normák tiszteletben tartásáért és támogatásáért;
- a nemzetközi rendészeti és igazságszolgáltatási együttműködések és támogatási rendszerek kialakításáért, működtetéséért.

---

¹ Enhancing European coordination for national research programmes in the area of security at major events – THE HOUSE (2012-2014).
http://www.unicri.it/topics/major_events_security/the_house/.

A Ház-projekt és előzményei az UNICRI kiemelt rendezvények biztonsági programjának részei, és a gazdasági és szociális tanács kifejezett támogatását élvezik. A gazdasági és szociális tanács a 2006/28. számú határozatában megbízta az UNICRI-t, hogy ezen a szakterületen folytassa és terjessze ki a tevékenységét, valamint tagállamokat hívott meg az UNICRI részére történő, a kiemelt rendezvények biztosítása tervezésében végzendő segítségnyújtáshoz.

A projekt háttereként meg kell említeni a stockholmi program², a polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa létrehozásának célkitűzését, amelynek támogatása a Ház-projekt fő céljai közé került.

A Ház-projekt előzményei az EU SEC (2004–2008) és az EU SEC II. (2008–2011) projektek voltak, amelyek során sor került a Ház alapvető eszközeinek, metodikájának és alapelveinek a kidolgozására. Ezek alapján kiemelt rendezvénynek kell tekinteni „*azt az előre látható rendezvényt, amely a következő jellemzők közül legalább az egyikkel rendelkezik:*

1. *történelmi vagy politikai jelentőség vagy ismertség;*
2. *nagy (nemzetközi) médiaérdeklődés;*
3. *különböző országokban található városok és/vagy célcsoportok részvétele;*
4. *védett személyek vagy/és közjogi méltóságok részvétele;*
5. *a résztvevők nagy létszáma;*

*és magában rejti a fenyegetettség lehetőségét, ezért nemzetközi együttműködést és segítséget igényel.*³”

Azaz „*egy kiemelt rendezvény olyan rendezvény, amely nemzetközi összefogást igényel a biztosítási tervezés során*”⁴. Tipikusan idetartoznak a „1. sportesemények (például olimpiai játékok/világbajnokságok); 2. politikai rendezvények (például csúcstalálkozók/állami vezetők látogatásai); 3. kulturális rendezvények (például karneválok, fesztiválok, ünnepek); 4. egyéb rendezvények (például tudományos konferenciák, expók)”⁵.

Az EU SEC II. projekt által meghatározottak alapján, a Ház tevékenysége hét „*koordinációs eszköz/metodológia (coordination tool/methodology, a továbbiakban: CTM)*” köré csoportosult. Ezek a következő normák voltak:

---

² A stockholmi program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa. 2010/C 115/01

³ Foundations of the European House of Major Events Security: A Manual for the International Coordination of Major Events Security Research in Europe, 2011, p. 27.

⁴ Uo. 29. o.

⁵ Uo.

1. a kiemelt rendezvények biztonságának nemzetközi megfigyelő központja (International Permanent Observatory for Major Event Security; IPO) által 2007-ben kiadott tervezési modell (a továbbiakban: IPO-modell);
2. a legjobb gyakorlatok a köz- és magánszektor együttműködésére/partnerségére (a továbbiakban: PPP);
3. a kiemelt rendezvények médiakezelési útmutatója (a továbbiakban: Media Guide);
4. a biztonsági termékek etikai és műveleti előírásai (a továbbiakban: Security Products);
5. a különleges technikai eszközök tára (a továbbiakban: STEP);
6. az európai kiemelt rendezvények regisztere (a továbbiakban: EMER);
7. hálózatszervezés és képzés a Cepolon keresztül (a továbbiakban: Net & Training).⁶

A konzorcium valamennyi CTM részére egy úgynevezett *CTM-gazdát* jelölt ki, az ő felelőssége az adott koordinációs eszköz bemutatása a teszteseményeken, illetve az adott CTM gondozása, fejlesztésének koordinálása volt, a tesztesemények eredményeinek tükrében. A CTM-gazdák kiválóan ismerték a saját eszközüket, és folyamatosan együttműködtek a munkacsoportok vezetőivel az adott CTM-mel felmerülő kérdések és feladatok tekintetében.

CTM–1: az IPO biztosítástervezési modell⁷

A CTM–1 gazdája Dánia volt. Az IPO-modellt az UNICRI által 2003-ban létrehozott kiemelt rendezvények biztonságának nemzetközi megfigyelő központja és az Europol közösen fejlesztette ki. Az első kiadására 2007-ben került sor. A modell arra szolgál, hogy a biztosítástervezők kezébe egy általános eszközt, holisztikus áttekintési lehetőséget adjon, amit attól függetlenül lehet alkalmazni, hogy az adott szakember melyik EU-tagállamban dolgozik. A modell olyan, mint egy ellenőrző lista. A benne foglalt fő- és alelemek nem kötelező jellegűek, ám bármilyen rendezvénybiztosítási tervezéskor érdemes őket figyelembe venni (*1. számú ábra*).

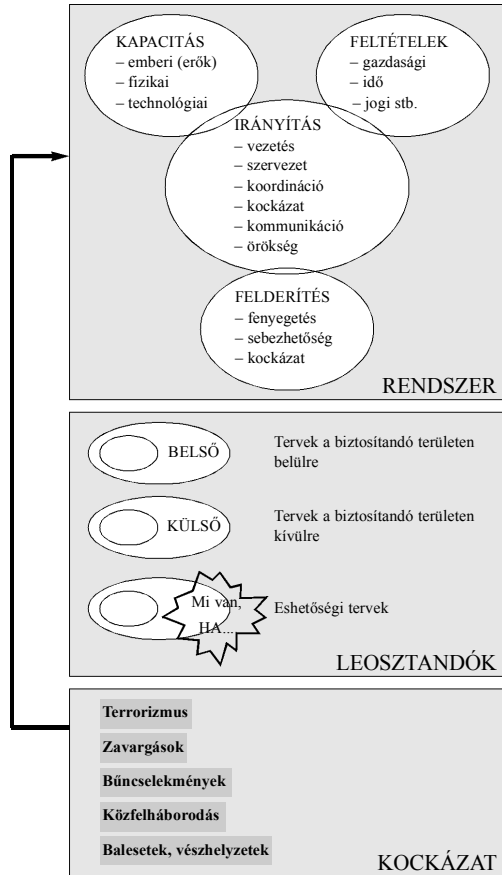
A tizenkét főelem és alegelemei a következők.

---

⁶ Uo. 35–90. o.

⁷ IPO Security Plannig Model, 2007

1. számú ábra
 Az IPO-modell struktúrája: a rendszer, a leosztandók, a kockázat⁸

⁸ Uo.

Az első főelem a *vezetés*⁹, amelynek lényege, hogy 1. a jelentések rendjét (*Chain of Command*); illetve 2. a saját konkrét feladatát valamennyi, a biztosításba bevont személynek ismernie kell.

A második főelem a *tervezési munka szervezete és vezetése*¹⁰. Ennek lényege

- a különböző tervező csoportok kialakítása (stratégiai, taktikai, bünyügyi, közlekedési, logisztikai stb.);
- illetve hogy a tervezés során a legjobb meglévő gyakorlatokat;
- valamint az „örökséget”, azaz az előző hasonló rendezvények elemzéseit, értékeléseit is figyelembe vegyék a tervezők.

A harmadik főelem a *felderítés*¹¹. Mint ahogy azt már számos tanulmány megállapította, proaktív rendészeti tevékenység csak akkor valósítható meg, ha megfelelő felderítő tevékenység áll a háttérben. Nincs ez másként a kiemelt rendezvények biztosításával sem. Ennek oka könnyen belátható, ismerve az ilyen rendezvények természetét és kockázatait. A kiemelt rendezvények biztosítástervezését az úgynevezett *Intelligence-Led Policing*¹² szellemében kell végrehajtani, ennek lényege, hogy a „rendészeti tevékenység a kockázatértékelésre és kezelésre épül”¹³. A felderítés három alelemből áll, ezek a következők:

- a valószínűség (milyen esélye van annak, hogy adott esemény bekövetkezik a rendezvényen);
- a sebezhetőség (mi a lehetséges kihatása egy adott esemény bekövetkezésének);
- illetve a kockázatelemzés (matematikai nyelven fogalmazva: kockázat = valószínűség x sebezhetőség).

A negyedik főelem a *média- és PR-stratégia*¹⁴. Ezen belül a legfontosabb alelemek és feladatok a következők:

- a tömegtájékoztatási stratégia kidolgozása;
- a médiamonitoring; és
- a rendezvény ideje alatti folyamatos, a lehető legtöbb csatormán zajló tömegtájékoztatás. Itt elsősorban a rendezvény által érintett területeken élő

---

⁹ Uo. 9. o.

¹⁰ Uo. 10. o.

¹¹ Uo. 10–11. o.

¹² Átfogó összefoglalását lásd Marilyn Peterson: *Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture*. Bureau of Justice Assistance, September 2005.

¹³ Willem de Lint: *Intelligence in Policing and Security: Reflections on Scholarship*. *Policing & Society*, vol. 16, no. 1, 2006, pp. 1–6.

¹⁴ IPO Security Plannig... i. m. 11–12. o.

lakosság tájékoztatására gondolunk (például arra vonatkozóan, milyen korlátozások bevezetésére kerül sor, merre érdemes kerülni stb.).

Fontos kritérium, hogy a kommunikáció során a rendőrség partnereként kezelje a lakosságot és a lehető legteljesebb körű, legnaprakészebb, őszinte tájékoztatást adjon, a híradástechnika legszélesebb spektrumán (például rádió, televízió, internet, információs telefonügyelet zöldszámmal stb.).

Az ötödik főelem a *helyszínbiztonság*¹⁵, ami önmagában is igen komplex feladat, így számos alelemből áll. Ezek:

- a helyszín előzetes átvizsgálása, majd lezárása és biztosítása;
- a biztosítandó terület(ek) és zónák kijelölése;
- a beléptetések rendje;
- a közbiztonság fenntartása; valamint
- az átvilágítás, akkreditáció és jegykiosztás rendje;

A hatodik főelem a *határelenőrzés*¹⁶, amelynek három legfontosabb összetevője a következő:

- a rutin határelenőrzés megerősítése;
- az felderítési adatok alapján történő célzott határelenőrzési tevékenység; valamint
- a határon túli partnerektől történő információgyűjtés, információmegosztás.

A hetedik főelem a *közlekedésszervezés*¹⁷, amely szól

- a megközelítési útvonalak folyamatos fenntartásáról és biztosításáról;
- az úthálózat fenntartásáról és biztosításáról, a biztosított területen belül és azon túl is;
- a dugókra és torlódásokra való felkészülésről; valamint
- egy megfelelő alternatív közlekedési rend kialakításáról.

A nyolcadik főelem a *rendezvényen közvetlenül összefüggő és nem közvetlenül összefüggő biztosítás*¹⁸, amely a tevékenységünk mindenoldalú biztosításáról szól. Alelemei:

- a kritikus infrastruktúrák (kommunikációs rendszerek, úthálózat stb.) biztosításának terve;

---

15 Uo. 12–13. o.

16 Uo. 13. o.

17 Uo.

18 Uo. 14. o.

- terv az úgynevezett „puha” célpontok biztosítására (például Amerikai Egyesült Államok elnökének látogatása idején – mivel az elnök közelébe nem juthatnak – az ellenérdekű tüntetők célpontja lehet bármely McDonald’s étterem);
- terv az eseményhez kapcsolódó helyszínek biztosítására (útvonalak, repülőtér, szállás, programhelyek stb.);
- személy- és vagyonvédelmi terv;
- korai riasztási mechanizmus megtervezése (ha vészhelyzeti terv lép életbe);
- a rendezvény szervezésében és lebonyolításában részt vevő egyéb szervezők, rendezők és érdekeltek figyelmének fenntartása.

A kilencedik főelem az *emberierőforrás- és logisztikai támogatás*¹⁹, amely a következő alegelemekből áll:

- a stratégiai cél megfelelő logisztikával (eszközökkel);
- és megfelelő emberi erőforrásokkal (erővel) történő támogatása;
- az erők logisztikai támogatása (szállítás, étkeztetés, szállás stb.);
- az erők megfelelő technikai felszerelése, kiképzése és eligazítása;
- terv készítése az erők és eszközök rendezvény utáni kivonására, és a vizsztatérésre a normál állapotokra.

A tizedik főelem az *elektronikus információs rendszerek és kommunikáció*²⁰, összetevői pedig a következők:

- a hatékony és biztonságos híradóterv;
- áttekinthető kommunikációs táblázatok, ábrák készítése, amelyek magukban foglalják a kommunikáció és az adatkezelés rendjét;
- áttekinthető és működőképes híradóközpontok és dokumentációs törzsek szervezése;
- az alap hírforgalmazási csatornák védelmének, illetve a vészhelyzeti kommunikáció terve.

A tizenegyedik főelem az *integráció és koordináció*²¹, amely a tervezésben és végrehajtásban részt vevő valamennyi szervezet, szerv és csoport folyamatos együttműködésére vonatkozik. Ennek céljai:

- tesztelni a tervezésben részt vevő csoportok egységként történő működését, hogyan egészítik ki egymást (mikor és hol találkoznak);

---

19 Uo. 14–15. o.

20 Uo. 15. o.

21 Uo. 16. o.

- az egyének és csoportok kompetenciájának tesztelése (ki mit csinál, mikor, és hogyan);
- a biztonsági eljárások tesztelése a tekintetben, hogy valamennyi vonatkozó biztonsági rendszabály betartására sor kerüljön;
- az alkalmazandó felszerelések tesztelése arra vonatkozóan, hogy azok alkalmasak-e az előre látható feladatok végrehajtására.

A tizenkettedik főelem a *vészterv és válságkezelés*²², amelynek során a tervezők különböző alkalmazási terveket dolgoznak ki a különböző lehetséges eseményekre, mint például terrortámadás, zavargások, természeti vagy ipari katasztrófák, balesetek stb. Az alkalmazási tervek céljai:

- az élet- és vagyonvédelem;
- a sérültek mentése, ellátása és elszállítása;
- a mentők és tűzoltók alkalmazása;
- a menekítési útvonalak kijelölése;
- a rendezvény törlése vagy megszakítása;
- a környezet védelme;
- a nélkülözhetetlen szolgáltatások fenntartása;
- a média tájékoztatása;
- visszatérni a normál állapotokra, amilyen gyorsan csak lehet;
- e közben biztosítani a helyszínt, illetve az ott fellelhető tárgyi bizonyítási eszközöket; valamint
- megkezdeni a helyszíni vizsgálatot, nyomozást.

A rendszer

A rendszer egy olyan szerv vagy csoport, amely meghatározott cél elérése érdekében áll össze négy fő összetevőből; a kapacitásból, a feltételekből, a felderítésből és az irányításból²³ (2. számú ábra). A kapacitáson lényegében a rendelkezésre álló erőket és eszközöket értjük, míg a feltételeken a művelet korlátait, amelyek lehetnek időbeni, jogi, pénzügyi stb. jellegűek. A felderítés a fenyegetettséget, a kockázatot és a sebezhetőséget vizsgálja.

Ez a három összetevő olyan, mint egy étel hozzávalói, de ahhoz, hogy ebből maga az étel elkészülhessen, kell egy „szakács”, ami esetünkben az irányítás. Az irányítás feladata stratégiai irányt mutatni, rendszerbe foglalni a kapacitást, a feltételeket és a felderítést, amit a vezetés (első főelem), a szervezet

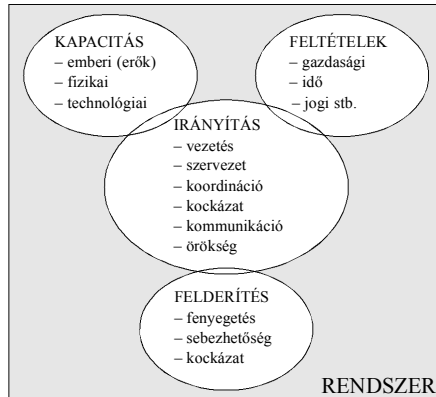
---

²² Uo.

²³ Uo. 17. o.

2. számú ábra

A rendszer, a kapacitás, a feltételek, a felderítés és az irányítás kapcsolata

(második főelem), a koordináció (tizenegyedik főelem), a kommunikáció (tizenedik főelem) és az örökség (második főelem alemele) segítségével végez, tehát ebben az értelemben a biztosítási terv elkészítése maga az irányítás.

A leosztandók

A leosztandók²⁴ (3. számú ábra) az IPO-modell fontos összetevői, amelyek a kötelező tervek:

- a külső biztosítási terv;
- a belső biztosítási terv; és
- a vészhelyzeti alkalmazási (esetőségi) tervek.

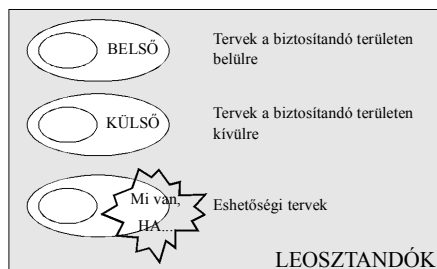
A kockázat

A kockázat a modell utolsó, de fontos komponense. A kiemelt rendezvényre általánosan veszélyt jelentő kockázatot az IPO-modell a következőképpen

---

²⁴ Uo. 19. o.

3. számú ábra
A leosztandók

definiálja: „Kockázat minden olyan elem jelenléte, ami nehézséget vagy kihívást jelent a biztosítás tervezése során. Kockázati tényezők lehetnek

- terrorista aktivitás;
- utcai zavargások;
- bűncselekmények;
- cselekmények, amelyek közfelháborodást okozhatnak (mint például média-hírzárlat, demonstrációk, sztrájkok);
- balesetek, vészhelyzetek és katasztrófák.”²⁵

Az IPO-modell mint az értékelés eszköze

A rendezvénybiztosítások esemény utáni értékelése problematikus kérdés, mivel jelenleg az Európai Unió legtöbb tagállamában ez a tevékenység vagy nem létezik, vagy csak felületesen kerül sor a végrehajtására, gyakrabban politikai csoportok vagy a sajtó végzi el.

A teszteseményeken egyértelművé vált számunkra, hogy a vizsgált tagállamok rendőrségeinek többsége az adott rendezvény biztosítását formálisan (szűkebb-tágabb körben) értékeli, de ezek az értékelések – különösen akkor, ha a rendezvény rendkívüli esemény nélkül zajlott le – arról szólnak, hogy milyen jól dolgozott az állomány, ám nem fókuszál az óhatatlanul elkövetett hibákra, azokat főként nem foglalják írásba. Pedig gyakran előfordul, hogy

²⁵ Uo. 20. o.

egy biztosítási feladat tervezése és/vagy végrehajtása során több kisebb-nagyobb hibát követ el a rendőrség, ám a szerencsének hála, mégsem következik be rendkívüli esemény. Az ilyen hibák szisztematikus dokumentálása hatalmas segítség lehet a jövőbeni hasonló rendezvények biztosításszervezősekor (örökség).

A másik eshetőség, ha a rendezvényen valamilyen rendkívüli esemény következik be, függetlenül attól, hogy a rendőrség mindent megtett azok megelőzése, elkerülése érdekében. Ilyenkor gyakran (különösen a volt szocialista országokban) a politika vagy a sajtó értékeli a rendezvényt, és a szakmai vezetők értékelése ezeknek alárendelve történik. Arról nem is beszélve, hogy a különböző politikai erők Európa-szerte gyakran igyekeznek tőkét kovácsolni az efféle sajnálatos eseményekből. Ilyen esetekben óhatatlanul felelősöket kell találni a rendőrségen belül, még ha nincs is olyan.

Már az EU SEC II. projekt során kiderült, hogy a tervezés elengedhetetlen előfeltétele a megfelelően, objektív szakmai szempontok alapján végrehajtott és jól dokumentált értékelési rendszer (örökség), ennek végrehajtásához az IPO-modell főelemei és szempontjai kiváló eszközként szolgálhatnak. Éppen ezért a projekt folyamán sor került a CTM–1 mint tervezési és mint értékelési modell tesztelésére is.

CTM–2: legjobb gyakorlatok a köz- és magánszektor együttműködésére/partnerségére

A CTM gazdája az Egyesült Királyság volt. A PPP olyan gyakorlatok gyűjteménye, amely a különböző kormányzati és magánszervezetek együttműködésére vonatkozik egy kiemelt rendezvény során. Jelenleg folyik a kidolgozása.

CTM–3: a kiemelt rendezvények médiakezelési útmutatója

A CTM gazdája Olaszország volt. Az EU egységes rendészeti médiastratégiai kézikönyve lehet, ám még zajlik a kidolgozása.

CTM–4: a biztonsági termékek etikai és műveleti előírásai

A CTM gazdája Ausztria volt. Ez a kérdéskör az európai, illetve a nemzeti rendőretikai kódexek normái egységes európai alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatával foglalkozott.

CTM–5: különleges technikai eszközök tára

A CTM gazdája Észtország volt. A STEP egy informatikai rendszer, amely tartalmazza a Ház-konzorcium tagállamainak meglévő anyagi-technikai kapacitását, célja a költséghatékonyság. A jogi háttérrel a schengeni egyezmény szolgáltatja, ez lehetővé teszi a tagállamok rendészeti szerveinek más tagállamok területén történő alkalmazását. Az ötlet az, hogy a tagállamoknak ne kelljen megvásárolniuk egy olyan eszközt (például helikopter, vízágyú stb.) egy adott rendezvény (például egy kisebb ország G8-csúcstalálkozót rendez) lebonyolításához, amelyre valószínűleg nem lesz szükségük a következő évtizedekben. Ám a STEP-en keresztül azt kölcsönözheti egy olyan tagállamtól, amelynek van. A STEP prototípusát a projekt idején bemutatták, illetve tesztelték.

CTM–6: európai kiemelt rendezvények regisztere

A CTM gazdája Portugália volt. Az EMER olyan informatikai adatbank, amely tartalmazza a konzorcium tagállamainak a kiemelt rendezvényekről rögzített adatait és az értékelést. Az eszközt alkalmazva a biztosítástervezők kikereshetik az általuk tervezett kiemelt rendezvényhez hasonló, már megvalósult és megfelelően értékelt rendezvényt, és a tervezésnél figyelembe vehetik a tapasztalatokat. Az EMER prototípusát szintén bemutatták és tesztelték a projekt folyamán.

CTM–7: Hálózatszervezés és képzés az Európai Rendőrákadémián keresztül

A CTM gazdája Franciaország volt. Ez a tevékenység a Ház eredményeinek megismertetésére irányul, ennek jegyében 2014 őszén – francia kezdeményezésre – a Cepol két kurzust is szervezett.

A kutatási tevékenység

A Ház tevékenysége öt munkacsomag köré épült. Az első munkacsomagot, a *projekt vezetését*, alapvetően az UNICRI és a tanácsadó testület (a továbbiakban együtt: projektvezetés) végezte folyamatosan. A tanácsadó testületet az Cepol és az Europol alkotta.

Az ötödik munkacsomagot – a *Ház széles körű megismertetése* – szintén a projektvezetés szervezte, bevonva a konzorcium valamennyi résztvevőjét. E két munkacsomag tevékenységei a projekt végéig folyamatosak voltak, illetve még az után is tartanak.

A második és harmadik munkacsomag munkacsoportjai a projekt kezdetén indultak. Az előbbieken leírt CTM-ek teszteseményeinek megfigyelése, illetve elemzése, értékelése során gyűjtötték össze a feladataik végrehajtásához szükséges adatokat.

E CTM-ek – mint közös európai normák – tesztelési eljárásakor a projekt-partnerek különböző eseményeken vettek részt, amelyeken megvitatták a Ház által javasolt közös normák beépítésének, elfogadásának lehetőségét a nemzeti biztosítástervezési gyakorlatba.

Az előzetes konzultáció után – a partnerekkel egyetértésben – harminc felajánlott eseményből nyolc rendezvényt választottak ki teszteseményként. A kiválasztás folyamán a projekt különös figyelmet szentelt a sportesemények, politikai csúcstalálkozók és egyéb tömegrendezvények közötti egyensúlynak, tekintettel arra, hogy a különböző típusú rendezvények biztosítástervezése jelentősen eltérhet egymástól (*táblázat*).

A különböző teszteseményeken az adott kiemelt rendezvények tervezésén, végrehajtásán, illetve értékelésén keresztül a különböző koordinációs eszközök vizsgálata történt. A második és harmadik munkacsomag munkacsoportjainak feladatai, zárójelentésük elkészítése és elfogadása után, 2014 elején fejeződtek be.

A kiválasztott tesztesemények és vizsgált CTM-ek

Vendéglátó	Tesztesemény	Időpont	Vizsgált CTM
Finnország	Atlétika-Eb	2012. VI–VII.	CTM–2, CTM–4: PPP és Security Products
Lengyelország	UEFA-Eb	2012. VII.	CTM–1, CTM–4: Értékelés & Security Products
Bulgária	FIFA világbajnoki selejtező	2012. VII.	CTM–3, CTM–7: Media & Training
Írország	EU-elnökség	2013. I.–VII.	CTM–1, CTM–3: Értékelés és Media
Szlovákia	Rainbow March	2013. VI.	CTM–2, CTM–3: PPP és Media
Litvánia	EU-elnökség	2013. VII–XII.	CTM–1, CTM–7: Tervezési Model és Training
Lengyelország	CEV Röplabda-Eb	2013. IX.	CTM–1: Tervezési modell
Hollandia	Nukleáris biztonsági csúcstalálkozó	2014. IV.	CTM–1: Tervezési modell

A második munkacsomag, az *egyesített tevékenységek* – amelynek célja a CTM-ek tesztelése, vizsgálata nemzeti szinten – feladatait a konzorcium tag-államaiból álló munkacsoportok végezték:

- A 2.1 munkacsoport az *egységes kutatási és technológiai rendszerezés* kialakítását végezte. Tagjai voltak Portugália (csoportvezető), Észtország és Finnország. Fő tevékenységük a STEP és az EMER (CTM–6 és CTM–7) tesztelése, fejlesztése volt.
- A 2.2 munkacsoport az *egységes tervezési követelmények* meghatározásán fáradozott. Tagjai kezdetben az Egyesült Királyság (csoportvezető), Szlovénia, Lettország és Svédország voltak, majd később csatlakozott Írország is. Ők a tesztesemények során vizsgálták, a CTM–1, CTM–2, CTM–3 és CTM–4 – mint tervezési eszköz – alkalmazhatóságát a nemzeti normarendszerekben.
- A 2.3 munkacsoport az *egységes értékelési követelmények* kidolgozását végezte. Tagjai kezdetben Dánia (csoportvezető), Görögország, Magyarország és Málta voltak, majd 2012 decemberében csatlakozott Ciprus is. Ez a csoport a CTM–1, CTM–2, CTM–3 és CTM–4 – mint értékelési eszköz – nemzeti szinten történő alkalmazási lehetőségeit vizsgálta.
- A 2.4 munkacsoport alapvetően a *hálózatszervezés és képzés* (CTM–7) tevékenységeivel foglalkozott. A munkacsoport vezetője és a Cepol formális összekötője Franciaország volt. A képzési szükségletek elemzését Franciaország és Németország, a képzési dokumentumok körének felmérését Portugália, a képzési modulok időszámvetését Németország és Hollandia végezte.

A harmadik munkacsomag, a *nemzetek közötti tevékenységek* ugyanígy négy munkacsoportra oszlott, ezekben szintén a konzorcium tagállamai dolgoztak. Itt a CTM-ek európai és nemzeti normarendszerekbe, jogrendbe történő beillesztésének lehetőségét, illetve a meglévő európai normák – az eredmények alapján történő – továbbfejlesztésének lehetőségeit vizsgálták. A munkacsomag első három feladatának tematikája megegyezik a második munkacsomag azonos munkacsoportjaival; de míg a második munkacsomag feladata felmérni a CTM-ek és a meglévő normarendszerek európai standardként való alkalmazásának lehetőségét, addig a harmadik munkacsomag fő feladata elemezni a Ház hatását a stockholmi programra²⁶, illetve az Európai Unió belső biztonsági stratégiájának²⁷ megvalósítására. A 3.1, 3.2. és 3.3 munkacso-

²⁶ A stockholmi program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa. 2010/C 115/01
²⁷ 5842/2/2010 tanácsi dokumentum. Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: Az európai biztonsági modell felé.

portok vezetői (Ausztria, Románia és Spanyolország) a feladat végrehajtása érdekében folyamatosan együttműködtek egymással, illetve a második munkacsomag csoportjaival, és egységes ajánlásrendszert hoztak létre.

A kivétel a harmadik munkacsomagban a 3.4 munkacsoport, amely az UNICRI vezetésével – felhasználva a második munkacsomag, illetve a 3.1, 3.2 és 3.3 munkacsoportok eredményeit – a Ház jövőbeni tevékenységeinek hatástanulmányát dolgozta ki, beleértve a *Ház jogi és irányítási rendszerét*.

A nyegyedik munkacsomagot, a *felhasználói útmutatók* nevűt azért hagytam utoljára, mivel ez a második és a harmadik befejeztével kezdődött, ezek eredményeinek összesítése után dolgozta ki a projektvezetés az elért eredmények felhasználását elősegítő gyakorlati útmutatót. A felhasználói útmutató célja, hogy elősegítse a Ház szolgáltatásainak alkalmazását, a munkacsoportok zárójelentései és az említett hatástanulmány fényében.

Magyarország feladata az egységes értékelési követelmények kidolgozásában való részvétel volt. Mindazonáltal a projekt során számos hasznos javaslattal éltünk a Ház többi szegmensével kapcsolatban is, a projektvezetés felkérése alapján más tevékenységekben is részt vettünk (például az első és az ötödik munkacsomag feladataiban). A projektvezetéssel jelenleg is kapcsolatban állok, a következő projekt előkészítésében segídekem javaslatokkal, illetve az előterjesztendő dokumentumok véleményezésével.

A feladatok

A kutatási program idején a konzorcium megkísérelte kideríteni, hogy a CTM-ek a huszonnégy tagállamban (esetleg azokon kívül is) működőképesek, alkalmazhatók-e. Ahogy a megelőző fázisokban (EU SEC, EU SEC II.), a Ház-projekt során is elengedhetetlen volt a nemzeti biztosítástervező szakemberek bevonása, ami elősegítette, hogy az eredményeket a tagállamok jóváhagyják, elfogadják és a gyakorlatukba beépítik. Ismerve az Európai Unió országai és tagjelöltjei közötti jogi, szervezeti és kulturális különbségeket, könnyen belátható, hogy nem volt egyszerű feladat megtalálni azokat a szükséges és elégséges normákat, amelyek bármely tagállamban alkalmazhatók. Ezek miatt az okok miatt a tagállamok a CTM teszteseményeken kívül további, előre nem tervezett, nemzeti szakértői munkacsoportokat hoztak létre, a projekt idején felmerülő adott részproblémák megoldására (például Magyarországon 2013. november 4-én *Nádújfahy Nóra* tanácsossal, az Országos Rendőr-főkapitányság Gazdasági Főigazgatóság igazgatási főosztály nem-

zetközi támogatások osztálya főreferensével közösen tartottam egy szakmai megbeszélést az Országos Rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség és a Budapesti Rendőr-főkapitányság szakembereinek bevonásával).

További nehézséget jelentett az időkorlát. A konzorcium tagállamai által delegált szakértők (rendőrtisztek, rendészeti kutatók) nem főállásban foglalkoztak a projekttel, így a program idején felmerülő, az előbbiekben említett extra részfeladatok végrehajtását nem tudták az eredeti tervek szerinti határidőig végrehajtani. Ennek következtében a konzorcium a projekt végső határidejének meghosszabbítását kérte az Európai Bizottságtól, de sajnálatos módon nem kapta meg. Így több célt nem vagy csak részben sikerült megvalósítani.

A projekt eredményei

A munkacsoportok a részükre meghatározott feladatokat, némi késéssel, végrehajtották, zárójelentéseiket elkészítették. Jelen pillanatban a rendelkezésünkre állnak a CTM-1, CTM-2, CTM-3 és CTM-4 továbbfejlesztéséhez szükséges kutatási anyagok eredményei, megvannak a STEP és az EMER működő prototípusai. A záróertekezletre elkészült és ott elfogadták a Ház felhasználói útmutatóját²⁸ is.

Elkészültek az egységes, szakmai értékelési rendszer alapjai is, mivel a teszteseményeken kiderült, hogy az IPO-modellt nemcsak a tervezéshez, de a szakmai, objektív szempontok alapján végrehajtott értékeléshez is ugyanúgy fel lehet használni.

A konzorcium huszonnégy tagállama döntést hozott egy minden jelenlegi koordinációs eszközt magában foglaló, interaktív, webalapú *európai rendezvénybiztosítás-tervezési és -értékelési modell* kidolgozásáról, az eddigi (EU SEC, EU SEC II és a Ház-) projektek eredményeit felhasználva. Ennek elméleti alapjait is meghatározták.

Amit nem sikerült megvalósítani

A CTM-ek teszteseményei alapján, az IPO-modell (CTM-1) továbbfejlesztésével kapcsolatban rengeteg adat és javaslat gyűlt össze, ezek feldolgozására

---

²⁸ The European House of Major Events Security: A User Guide for Police Security Planners and Policy Makers, 2014

és a modellbe történő beépítésére sajnos nem jutott idő. Az IPO-modell második kiadásában a következő tervezett változtatásokat javasolták a tagállamok:

- Az új modellnek az értékelést mint fő tevékenységet kell hangsúlyoznia, azaz az új modellt tervezési és értékelési modellként kell elkészíteni.
- A negyedik főelem egyik a elemét, a *médiamonitort* is ki kell egészíteni az egyre elterjedtebb – és a tömegrendezvények fontos, alakító tényezőjeként jelenlévő – közösségi média kezelésével kapcsolatos tevékenységi körökkel.
- Ezzel együtt a CTM–3-at, a médiakezelési útmutatót is tovább kell fejleszteni, mivel jelenleg a közösségi médiával kapcsolatos legjobb gyakorlatok még nem szerepelnek benne.
- A CTM–2-t, a köz- és magánszektor együttműködése/partnersége szabályzatát mint az IPO-modell tizenegyedik főelemének (integráció és koordináció) fontos összetevőjét szintén tovább kell fejleszteni, az összegyűjtött adatokat, eredményeket rendszerbe kell foglalni.

Mint említettem, az előbbi feladatok végrehajtásához megfelelő mennyiségű adat és javaslat gyűlt össze, mindez csak feldolgozásra, majd a konzorcium tagállamai általi megvitatására és elfogadására várna. Ha ez megtörténne az új biztosítástervezési és értékelési modellt már csak le kellene fordítani a tagállamok nemzeti nyelvére, és valamennyi érintett szakembert ki kellene képezni a Ház szolgáltatásainak alkalmazására.

A projekt jövője

A projekt jövője jelenleg bizonytalan. A folytatására az UNICRI pályázatot nyújtott be az Európai Bizottsághoz, de mind ez idáig nem érkezett visszajelzés. Szomorú lenne, ha nem folytatódna ez a kutatási programsorozat, amely tíz éve az EU SEC-vel kezdődött. Az eltelt tíz év alatt az Európai Unió rengeteg pénzt költött erre a kutatásra – nem beszélve a programban részt vevők befektetett munkájáról –, amely rengeteg adatot és eredményt, illetve részben működőképes eszközöket és eljárásokat produkált. Ha egy hasonlival akarok élni, jelenleg a kiemelt rendezvények biztonsága európai házának küszöbén állunk, már csak be kell lépniük, és az épület elkészült elemeit a helyükre kell illeszteniük. A következő projektnek e cél megvalósítását kell szolgálnia.

Mint azt a teszteseményeken tapasztalhattuk, jelenleg az Európai Unióban hatalmas eltérések tapasztalhatók a kiemelt rendezvények tervezésének, vég-

rehajtásának és értékelésének jogi szabályozásában és gyakorlatában, sőt ha az uniós szabályozást nézzük, két különböző norma- és intézményrendszer szabályozza a sportrendezvények, illetve az egyéb kiemelt rendezvények koordinációjának rendjét. Ez nehézséget okoz az egységes európai rendezvénybiztosítási gyakorlat kialakításában, amelyre főként azért van szükség, hogy a későbbiekben uniós tagállamként, energia- és költséghatékonyabban, egyszerűsített sikeresebben és kevesebb hibával hajthassuk végre az efféle feladatokat.

Ennek érdekében a konzorcium szakmai véleménye alapján (az Europol vagy a Cepol keretein belül) létre kellene hozni egy nemzetközi értékelési egységet/eszközt²⁹, amely objektíven, kizárólag szakmai (és nem politikai) alapon értékelné a tagállamok valamennyi kiemelt rendezvényének tervezését, szervezését és végrehajtását.

Ezen túlmenően a konzorcium a *kiemelt rendezvények biztonsága állandó bizottságának (Standing Committee on Major Events Security, SCoMES)*³⁰ mint átfogó – a kiemelt rendezvények biztosítástervezésével foglalkozó – európai uniós testület létrehozását javasolta, annak érdekében, hogy a kialakított legjobb gyakorlatok kodifikálása folyamatos legyen, illetve a kiemelt rendezvények biztosításával kapcsolatos tapasztalatok mindenki számára hozzáférhetővé váljanak az unión belül, így szolgálva a teljes közösség biztonságát.

E rendszer létrehozására azért van szükség, hogy a későbbiekben sokkal hatékonyabban és költséghatékonyabban tervezhessük és végezhessük a kiemelt rendezvények biztosítását. E testületnek az *Emberi jogok európai egyezménye*³¹, az *európai rendőretikai kódex*³² és a Ház-projekt során kidolgozott *biztonsági termékek etikai és műveleti előírásai* végső változata alapján kell tevékenykednie.

A biztosítástervező gyakorlati szakemberek, eljárási rendek és technikai eszközök hálózatának fenntartása és kiterjesztése hosszú távon szavatolja, hogy a Ház a kiemelt rendezvények témakörén túlmutatva, hozzájáruljon az európai biztonsági alapelvekben – a stockholmi programban és az Európai Unió belső biztonsági stratégiájában – meghatározott feladat, az „eredményesebb európai rendvédelmi együttműködés”³³ megvalósításához.

---

29 Uo. 48. o.

30 Uo.

31 A Rómában, 1950. november 4-én kelt ETS-005 számú Európa tanácsi egyezmény.

32 Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics

33 A stockholmi program – 4.3.1

A konzorcium ugyancsak javasolta egy egységes rendezvénybiztosítási kézikönyv megalkotását, ennek magában kell foglalnia az *Európai Unió Tanácsa 2002/348/IB számú, nemzetközi vonatkozású labdarúgó-mérkőzések biztonságáról szóló határozatában* megállapított, és az egyéb, terrorizmus elleni (a politikai csúcstalálkozókra vonatkozó) feladatokat, kritériumokat is.

Mint említettem, a konzorcium kezdeményezte egy minden jelenlegi CTM-et magában foglaló, interaktív, webalapú *európai kiemelt rendezvénybiztosítás-tervezési és -értékelési modell* kidolgozását, az eddigi (EU SEC, EU SEC II. és a Ház-) projektek eredményeit felhasználva, az IPO-modell második, még el nem készült, kiadása alapján. Az eszköz elméleti alapelveit már kidolgozták, lefektették. Ha a Ház-projektnek lesz folytatása, ennek az eszköznek a kifejlesztésével nagyszerű eszköz kerül a kiemelt rendezvények biztonságával foglalkozó európai szakemberek kezébe, ami nemcsak könnyen, rendszerezett formában teszi elérhetővé egy adott kiemelt rendezvény megszervezéséhez szükséges valamennyi információt és eszközt, de – az elközpontozások szerint – a biztosítási terv elkészítésére is alkalmas lehet.³⁴

---

³⁴ További információk a projektről: <http://www.thehouse-majorevents.org/> ; <https://youtube.com/watch?v=TzS-ZeFcCZ4>

INTERJÚ

„Napjainkra alakul
az a szellemileg is felkészült csapat,
amelyik kezdeményezője és befogadója
a tudományos megközelítésnek...”

A Belügyi Tudományos Tanács kezdeményezésére 2015 februárjában indult a *Rendőri jelenlét a hátrányos helyzetű kistelepüléseken* című kutatási program. A vizsgálandó települések sorában találjuk a Gödöllői Rendőrkapitányság illetékességébe tartozó Bag nagyközséget. A felméréshez, amelyet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának oktatói végeznek, a Rendőrség Tudományos Tanácsa mellett jelentős segítséget nyújtott Gödöllő város rendőrkapitánya, *dr. Bozsó Zoltán* rendőr dandártábornok. A *Belügyi Szemle* szerkesztősége ezt az alkalmat kihasználva kért interjút a kapitánytól, akit a gyakorlat és a tudomány kapcsolatán túl a saját rendőri pályafutásáról és a beosztásával járó teendőiről is kérdeztünk.

■ *Bevezetésként arra kérjük, beszéljen a pályakezdetéséről!*

Bozsó Zoltán: Katonacsaládból származom, felmenőim két generációja is honvédségünkben szolgált, édesapám végül a büntetés-végrehajtástól ment nyugdíjba. Pályaválasztásomat döntően befolyásolta az otthoni háttér. Az érettségi után a Katonai Műszaki Főiskolán folytattam tanulmányaimat, és 1989-ben szereztem diplomát. Az első haderőreform idején kialakuló helyzetben a rendőrség mellett döntöttem. Budapesten, illetve Pest megyében 1990 óta teljesítek szolgálatot, előbb a bűnügyön, majd – köszönhetően katonai előképzettségemnek – a közrendvédelem területén. Különböző beosztások után 2010-ben lettem Gödöllő rendőrkapitánya. Kapitányságunk kiemelt kategóriába tartozik, illetékességi területén huszonhét településen és nyolc városban csaknem kétszázeken laknak. Feladataink összevethetők akár egy kisebb megyéével is. A főváros közelsége és a hely történelmi szelleme még tovább gyarapítja teendőinket. 2011-ben például, amikor hazánk töltötte be az Európai Unió elnöki tisztét, a nemzetközi jelentőségű események jelentős része városunkban zajlott. Mogyoród és benne a Forma-1-es versenypálya visszatérő próbatétel, különösen az idén, amikor a Hungaroring a harmincadik évfordulóját ünnepli. Noha már huszonöt esztendőnyi szolgálat áll mögöttem, a tanúlással nem hagyok fel. A Rendőrtiszti Főiskola büntügyi szakát is beleértve, öt

INTERJÚ

---

diploma megszerzése, továbbá két nyelv elsajátítása mellett a nemrég megalakult Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában az elsők között kaptam PhD-fokozatot rendőrségi szervezéstanból. Doktori kutatási területem a rendőrségi vezetélmélet és ügyeleti rendszerek, különös tekintettel a rendezvénybiztosításra. Megjegyzem, hogy ez a téma inkább a rendészettudományi kar most alakulóban lévő doktori iskolájához illene, de amikor én védtem, akkor az még nem működött.

■ *A Rendőrség Tudományos Tanácsának tagjaként miként látja a tudományok és a gyakorlat kapcsolatát?*

B. Z.: Az elmülethez a kilencvenes évek közepétől fordultam nagyobb figyelemmel, amikor a megyei főkapitányságokon kialakult a tudományos referensek rendszere. Korábban azt tapasztaltam, hogy a kutatások iránti érdeklődés meglehetősen hullámzó volt, időnként ilyen igényességet alig lehetett tapasztalni. Napjainkra alakul az a szellemileg is felkészült csapat, amelyik kezdeményezője és befogadója a tudományos megközelítésnek, ezt jelentősen serkeni az országos vezetés támogatása. Ez abban is kifejezésre jut, hogy újabban komolyan elismerik azoknak a teljesítményét, akik a munka mellett szereznek tudományos fokozatot. Mind a belügyi, mind pedig a rendőrségi vezetés igényli a távlatos gondolkodást, annak előre vetítését, hogy a stratégiai jelentőségű feladataink miként alakulnak öt vagy akár tíz esztendő múlva. Ehhez tudományos felkészültségre van szükség.

■ *A katonai múltja arra késztet, hogy megkérdezzük: miként vélekedik a hadtudományi, a rendészettudományi és a közigazgatás-tudományi karok integrációjáról?*

B. Z.: A kezdeményezést jónak tartom, a kivitelezés pedig számomra azt vetíti előre, hogy ebben az összeállításban a rendészettudománynak kell a vezető szerepet vállalnia. Nem kétséges, hogy a legnagyobb létszámú, a legszínesebb tagozati struktúrát felmutató karról van szó, a túljelentkezés aránya itt a legmagasabb. Az egykori Rendőrtiszti Főiskola nyilván nagyobb önállósággal működött, a jelenlegi integrációban sokféle érdeket kell egyeztetni, de az új egyetem a magasabb szintű teljesítmény lehetőségét hordja magában. Azt is figyelembe kell venni, hogy a Rendőrtiszti Főiskola nagy hagyományokkal büszkélkedhetett, a hazai rendészet legkiválóbb szakemberei ott alapozták meg tudásukat. A fejlődés irányát jól mutatja az egyetemi végzettséget nyújtó mesterképzés, ahol több középvezetői posztot betöltő kollégám végzett, illetve tanul jelenleg. Ők elmondják, hogy a két éves kurzuson jól hasznosítható és

INTERJÚ

---

komoly elméleti megalapozást lehetővé tevő tudás átadása történik, a szakmában elismert, hiteles oktatók által. A szak egyre népszerűbb lesz, amit jelez az évfolyamok állandóan növekvő létszáma. A tudomány szerepéről már szoltam. Az új egyetemi kar hozzájárulhat a rendészettudomány további erősödéséhez. Megszűnik az a kényszerítő helyzet, amelyben a rendőrségi kutatások jelentős része a hadtudományok gondozásába került. Abban a doktori iskolában, amelybe én jártam, a tizenkét hallgató között egyedül voltam rendőr. A jövőben a rendészettudományi doktori iskola válhat a rendészeti kutatások szakmai műhelyévé, ehhez az egyetemmé válás egyengette az utat.

■ *Miként alakul a kapitányság illetékességi területén a bünygyi helyzet, és általában a közbiztonság?*

B. Z.: A bünygyi helyzet értékelésében is fontos szerepe van a főváros közelégének, az egyre javuló közlekedési adottságoknak (M0, kitűnő tömegközlekedés, kapcsolat a Liszt Ferenc repülőtérrel stb.). Az említett illetékességi terület csaknem fele Budapest agglomerációjának a része. Pest megyének nincs megyeszékhelye, de a vezető szerepet Gödöllő tölti be. A bűncselekmények száma nálunk az elmúlt négy-öt évben folyamatosan csökkent, ezt alátámasztják azok a közvélemény-kutatások, amelyeket részben a Belügyminisztérium maga végzett, részben pedig kutatóintézetektől rendelt meg. E lakossági kikérdezések eredménye szerint a szubjektív biztonságérzet is jelentősen javult ebben az időszakban. Beszédese azok a számok, amelyek szerint az elmúlt valamivel több mint négy évben területünk összsbűnözése csaknem felére csökkent. A javulásnak csak kisebb része magyarázható a jogszabályváltozásokkal (például a szabálysértési értékhatár növekedésével), a közbiztonság megerősödését azonban elsősorban a rendőri jelenlét fokozásával, a felderítési eredményesség emelésével értük el. Mindehhez hozzájárult az is, hogy számos önkormányzat pályázati úton lehetőséget kapott térfigyelő kamerák telepítésére és arra, hogy helyi közterület-felügyeleti szervezetek működtessen. Szemléletváltást tükrözött a rendőri létszám emelése. A mi rendőrkapitányságunk esetében négy év alatt százszázalékosan gyarapodott az állomány. A korábbi kétszázas létszámhoz képest egyharmaddal nőtt a rendelkezésre álló rendőri erő.

■ *A létszámemelés kritikusai szerint az újonnan felvettek gyengébb kiképzést kaptak. Erről milyen tapasztalatai vannak?*

B. Z.: Én nem a képzettségben látom a problémát. Valamennyien elvégezték a rendészeti szakközépiskolát, és a kétéves képzés felét már nálunk a gyakor-

INTERJÚ

---

latban töltötték el. A korosztályom és a nálam idősebbek azonban még hivatásnak tekintik ezt a pályát, azt is mondhatnám, hogy elhivatottsággal jellemezhető életformának, míg a most kezdők többsége inkább munkahelynek gondolja, egynek a sok közül, amit könnyebben el is hagynak, ha személyes körülményeik úgy alakulnak.

■ *Készül az új szolgálati törvény, és ezzel kapcsolatban vannak aggódalmak, miszerint növekednek a szolgálati kötıtségek, emlékeztetve az 1990 előtti időkre. Igazuk lehet az aggóóknak?*

B. Z.: Azt gondolom, hogy figyelmesen el kellene olvasni a több száz oldalas tervezetet, és akkor a kritikusok nem mondanának ilyeneket. Azt tudomásul kell venni, hogy ennek a szakmának a világon mindenhol vannak kötıtségei, amelyekkel akkor kell megismerkedni, amikor valaki hozzáánk jelentkezik. A hivatással járó kötelmek önkéntes vállalásával sok későbbi konfliktus megelőzhető.

■ *Csaknem huszonöt évvel ezelőtt a magyar rendőrséget tanulmányozó külföldi szakemberek maguk is hangoztatták a rendőri pályával járó kötıtségeket, de arra figyelmeztettek, hogy egy modern rendőrségnél ezt kompenzálja a magasabb jövedelem, valamint a biztonságot nyújtó életpálya. „Biztonságot csak az a rendőr képes szolgáltatni, aki maga is biztonságban van”, idézték az európai rendőrszakszervezetek egyik jelszavát. Mi hogyan állunk e téren?*

B. Z.: A készülő jogi szabályozás nem csupán azzal növeli a pálya átláthatóságát, hogy a jogszabályok tömegét egyetlen szabályozás váltja fel, hanem azzal is, hogy a belépéstől a nyugdíjazásig, sőt azon túl is láthatóvá és kiszámíthatóvá válik a hivatásos szolgálatot vállaló jövője. Az nem elfogadható, hogy a negyvenes éveikben járó szakemberek előtt nyíljon meg a nyugdíj lehetősége. A tervek szerint a kiemelt bérezés lesz hivatva anyagilag is elismerni a többletterheket. A követelmények azonban egyre szigorúbbak. Aki nálunk akar egy szakmai utat bejárni, annak folyamatosan képeznie kell magát. Amikor az életpályánkat tervezzük, ezzel is számolni kell, de egyben ez lesz a jobb teljesítmények garanciája. Tőlünk a társadalom is ezt igényli, és a rendőri intézkedések szakszerűségének a kulcsa is valahol itt található.

■ *Régóta vita folyik az önkormányzati rendőrség lehetőségéről. A decentralizálást már huszonöt évvel ezelőtt elvetették, és azóta sem gyengült az államrendőrségi modell támogatottsága, szemben bizonyos kutatói véleményekkel. Ön hogyan vélekedik erről?*

INTERJÚ

B. Z.: Én az indokolatlanul bonyolult szervezeti megoldásokat tartom gondnak. Számos nyugat-európai országban egyszerűbb, áttekinthetőbb szervezeti megoldásokat alkalmaznak. Az arányokra jellemző, hogy Budapesten és Pest megyében történik a bűncselekmények negyven százaléka és itt él az ország lakosságának egyharmada. Van olyan megye, ahol a bűncselekmények száma és a lakosság aránya közel azonos a mi kapitányságunk adataival, a rendőri létszám viszont a miénknek a háromszorosa. A centralizáltságot azonban nem enyhíteném, hanem annak az előnyeit kihasználva gondolkodnék a struktúrán. Amikor az erők gyors koncentrációjára van szükség, természeti csapások, árvizek a jó példák erre, a leghatásosabban a centrumból irányított rendőrség tud gyorsan és szakszerűen reagálni. Rendőrségünk közigazgatási szervezetében a megyei szintet azonban, éppen a vármegye-rendszer mély történelmi hagyományaira tekintettel, érdemes megőrizni. Ami pedig a hazai hagyományokat illeti, nálunk a modern jogállami rendőrség követelményeinek kezdetektől az államrendőrség volt képes megfelelni. Ezen a területen az önkormányzatiságnak nincsenek történelmi gyökerei. Ellentétben néhány szomszédunkkal, például Szlovákiát említhetem, ahol van önkormányzati rendőrség, de ennek a hagyományai is megvannak.

■ *Az új önkormányzati törvény szélesebbre tárta az autonómiák lehetőségét a helyi közbiztonságot szolgáló önkormányzati szervezetek létrehozásában. Tapasztalható-e ezen a területen változás?*

B. Z.: Ezen a területen nagyon tarka a kép. Van, ahol közterület-felügyelet, máshol városőrség vagy helyi rendészet működik, és van, ahol nem hoztak létre ilyen egységeket. Az új törvényi lehetőséggel több településen éltek, így például Gödöllő városában is, de egységes gyakorlatról országos szinten nem beszélhetünk. Mindamellett a polgárőr mozgalom jelenléte erősen érzékelhető, ami erős támogatás a helyi közbiztonság megőrzésében.

■ *A bevezetőben szóltunk arról a kutatásról, amely a hátrányos helyzetű kis-települések rendőri ellátottságát hivatott vizsgálni. Összhangban az ön értékelésével, az országos rendőri vezetés – a Rendőrség Tudományos Tanácsával karöltve – jelentős támogatást nyújt ehhez a munkához. Az önk területén Bag községre esett a választás. Egyetért ezzel a mintavétellel?*

B. Z.: Ennek a településnek rosszabb a híre, mint a valós helyzete. Mintegy négyezren lakják, a településen korábban jellemző kisebbségi létből adódó kulturális különbségek enyhültek. Ötéves visszatekintésben itt is csaknem a felére csökkent a bűncselekmények száma. Kapitányságunk területén ezer la-

INTERJÚ

---

kosra megközelítően tizennyolc bűncselekmény jut, Bagon ez a szám negyven, de a szint, ahonnan indultunk, hetven volt. Bagnak van körzeti megbízottja, van telepített térfelügyelő rendszer, és működik a helyi polgárőr szervezet is.

■ *Hogyan alakul a kapitányság területén a rendőrsűrűség, az egy rendőrre jutó lakosok száma?*

B. Z.: Az országos és a megyei átlagtól eltérően a mi rendőrkapitányságunk területén úgy hétszáz körül alakul. Ugyanakkor a megye tizenhárom rendőrkapitánysága közül a bűncselekmények aránya nálunk a legkedvezőbb. Ezt a jó eredményt rosszabb létszámarányokkal érjük el, ami csak úgy lehetséges, hogy a szolgálat-szervezésben vagyunk körültekintők, de a kollégák jobb teljesítménye is szükséges ennek a kedvező helyzetnek a megőrzéséhez. A rendőrkapitányságok tagoltságáról már szóltam. Jellemző, hogy van hetven- és van ötszáz fős rendőrkapitányság. A kedvezőbb arányokat a rendőrőrsök észszerű kialakítása is segítheti. Például a hatvanas években Aszódon még kapitányság működött, most ott egy rendőrőrs van, amelynek illetékességébe Bag is beletartozik. A rendőrőrs megoldást hozhat, ha annak megfelelő létszámú és felkészült az állománya, valamint a technikai ellátottsága is kielégítő. A járáások visszaállításával Aszód járási székhellyé vált, ezért ott a rendőrőrs is kiemelt kategóriába került. Van két alosztálya, egy rendészeti és egy büntügyi.

■ *Több év óta gyakorlat, hogy egyes településeken a rendőri jelenléteket a Készenléti Rendőrségtől vezényelt állomány erősíti. Erre van példa Gödöllőn is?*

B. Z.: A Készenléti Rendőrségnek rugalmas, mozgatható egységei vannak, ezért tudnak segíteni ott, ahol létszámproblémákra, vagy éppenséggel a helyi közbiztonságot veszélyeztető konfliktusokra kell reagálni. Ilyen segítséget mi is igényeltünk. Korábban például Bagon alakult ki olyan feszültség a lakosság körében, hogy indokolt volt a huszonnégy órás rendőri jelenlét. A Készenléti Rendőrségről ide vezényelt állomány eligazítását és irányítását mi végezzük, és a szolgálatban a helyi erők is részt vesznek. Ez biztosítja az ilyen feladatok végrehajtásához nélkülözhetetlen helyismeretet. Az együttműködés eredményességét igazolja, hogy miután két évvel ezelőtt a készenléti csaknem háromezer munkaórát teljesítettek nálunk, az említett helyi konfliktusokat a jól szervezett jelenléttel sikerült konszolidálni, és ez Bagon is a nyugalmat hozta el az ott élők számára.

■ *Most folyik a büntetőeljárás törvény újrakodifikálása. Büntügyi tapasztalataira utalva kérdezzük, miként látja az előkészítő eljárásban a felderítés, nyo-*

INTERJÚ

---

mozás és a vizsgálat elkülönülését, ami a jövőbeni szabályozást is befolyásolhatja.

B. Z.: A tapasztalataim szerint a felderítés és a nyomozás szorosan összetartozó folyamatok, ami döntően terepmunka, ezt a szervezetnek és a szabályozásnak is tükröznie kell. A büntügyi technika ettől elválik, külön szakterületként működik együtt a nyomozással. Az elkövető kézre kerítése utáni vizsgálat azonban inkább irodai tevékenység, annak külön szervezetben tartása indokolt, és ezt a készülő eljárási törvénynek is figyelembe kell vennie. Ez a tagoltság az ügyészi felügyeletben is felismerhető, az ügyész rendelkezési joga sokkal erőteljesebb a vizsgálati szakaszban, mint a nyomozás során.

■ *Térjünk vissza a beszélgetés vezető témájához! A rendőrségi törvény előírja a kapitányságok beszámoltatását az önkormányzati testületek előtt. Miként alakul ez a gyakorlat?*

B. Z.: Ezeket a beszámolókat az önkormányzatok is igénylik. Az együttműködés napi gyakorlattá vált, számos fórum ad alkalmat a kölcsönös tájékoztatásra, ezért az éves beszámoltatás formálissá vált. Jellemző, hogy az elmúlt négy évben valamennyi beszámolónkat ellenszavazat nélkül fogadták el az önkormányzati testületek. Van olyan külföldi példa, ahol formális beszámoltatás nincs, ellenben a helyi lakosok rendszeres kikérdezésével tájékozódnak a rendőrség munkájáról kialakult közvélekedésről. Amit azonban mindennél fontosabbnak tartok, az a rendőrség és a közbiztonságban érdekelt önkormányzati és civil szervezetekkel való folyamatos együttműködés. Ebben a legutóbbi időszakban minőségi javulást érzékelek. Jellemző, hogy hosszú évek óta először a tavalyi országgyűlési választás kampányában nem került előtérbe a közbiztonság kérdése, minthogy a közösségek nem sorolták a leginkább égető problémák közé. Ez fontos és jó jelzés a mi munkánkról is.

Készítette: Finszter Géza

BOZSÓ ZOLTÁN

A rendőrségi tevékenységirányítás fejlesztésének lehetőségei

A Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megvédett doktori értekezésemben áttekintettem a tevékenységirányítás különböző területeit, kiemelve *a rendezvények és a különleges helyzetek* kezelését. Bemutattam az alkalmazott csapat-összetételét, feladatait, a szervezés és irányítás sokszínűségét.

A rendezvények rendjének fenntartásában *a csapaterő*¹ a rendezvény szervezőjének írásbeli felkérése, vagy ha a közbiztonsági helyzet, a szabálysértések és bűncselekmények megelőzése indokolja, a területileg illetékes rendőrkapitány, rendőrfőkapitány döntése alapján, a szervezővel történő előzetes egyeztetés után közreműködhet. A felkérés teljesítéséről vagy elutasításáról a rendőr(ő)kapitány határoz.

A vezetési pont

Vezetési pont, a helyi körülményektől függően, a rendezvény helyszínén belül vagy közvetlenül mellette, a közönség elől elzárt, védett helyen helyezkedik el. A helyszínen, annak egy magas, jó rálátást engedő pontján külön figyelőpontot is berendezhetnek, ahol a rendezvény időszakában a biztosítás parancsnoka és néhány segítőtje tartózkodhat. A figyelőpont berendezése lehetővé teszi az állandó híradó- és esetleg a képi információs összeköttetést valamennyi alárendelttel, valamint a vezetési pont többi elemével.

Belső biztosító csoportosítás

Belső biztosító csoportosítás állományába a beléptető pontokon a belépési jogosultságot ellenőrző, a biztonsági ellenőrzést végző rendezők mellett szolgálatot teljesítő biztosító őrök, az egyes szektorokban a rend fenntartásáért felelős biztosítócsoporthoz, rendfenntartó járőrök, a rendbontók kiemelését

---

¹ Az a szervezett rendőri kötelék (alegység), amely a biztosításban részt vesz.

végző kiemelő csoportok, lezárt területre a behatolást megakadályozó záró csoportok, a kijelölt személyek védelmét ellátó fedező csoport, valamint a belső biztosítás tartaléka tartozhat.

Külső biztosító csoportosítás

Külső biztosító csoportosítás záró csoportokból, a parkolóhelyeken biztosító őrkökből, rendfenntartó és biztosító járőrökből, forgalomirányítókából és a külső biztosító csoportosítás tartalékából állhat.

Közvetlen alárendeltek

A biztosítás parancsnoka a saját közvetlen alárendeltségében tarthatja az események képi rögzítését végző dokumentációs csoportot, a felderítő, bűncselekmény-megelőző tevékenységet folytató bünyügyi nyomozókat és a polgári ruhás közbiztonsági felderítő csoportot, továbbá a biztosítás folyamán a tömeg közül kiemelt jogsértő személyeket a rendőrségi objektumba, vagy kívül, a helyszínen kijelölt előállító helyre kíséző előállító csoportot, az adott település egész területére kiterjedően feladatokat ellátó közlekedésrendészeti csoportot, a kíséző, elvlasztó, az összetűzéseket megakadályozó biztosító-csoportokat, a kiemelt objektumok őrzését ellátó biztosító-, illetve rendfenntartó csoportokat és az egyéb közrendvédelmi járőrszolgálatokat.

Tartalék

A biztosítás parancsnokának tartaléka készen áll a különböző szolgálati csoportok megerősítésére, feladataik részbeni vagy teljes átvételére, valamint nagyobb rendbontó csoportosulás elleni határozott fellépésre. A tartalék nagysága általában az összevont rendőri létszám tíz-tizenöt százaléka. Szükség esetén a biztosítás körzetében más önálló szolgálati és anyagi, technikai, egészségügyi biztosítócsoporthok is alkalmazhatók.

A rendezvénybiztosítás végrehajtása

A rendezvények rendjének fenntartásában közreműködő, területileg illetékes rendőri szerv vezetője a rendezvény szervezőjével vagy a rendezvénynek helyet adó létesítmény üzemeltetőjével írásbeli megállapodás² keretében vállalja, hogy

- a rendőri biztosítás parancsnoka és törzse számára a rendezvény helyszínének megfigyelését biztosító, vezetési pontnak (figyelőpont) alkalmas terület, építmény vagy helyiség álljon rendelkezésre;
- biztosított legyen a rendőrségi technikai eszközök védett elhelyezése;
- a rendezvény (létesítmény) hangosító berendezését a biztosítás parancsnoka szükség esetén azonnal és közvetlenül igénybe tudja venni;
- a képrögzítő technikai eszközök telepítése, illetve a létesítmény tulajdonában álló, beépített, zárt láncú televízióberendezések korlátozás nélküli igénybevétele biztosított legyen;
- álljanak rendelkezésre a létesítmény alaprajzára, főbb műszaki paramétereire, biztonsági berendezettségére vonatkozó adatok.

A rendezvénybiztosítás tervének tartalmaznia kell:

- a rendezvényről rendelkezésre álló adatokat (a rendezvény megnevezését, megtartásának helyét, kezdetének és befejezésének időpontját, a résztvevők várható létszámát, összetételét, a rendezvény programját, a rendező szerv felelős megbízottjának nevét, címét, a rendezvény alatti tartózkodási helyét, a vele való összeköttetés rendjét);
- a közbiztonsági helyzet értékelését (a rendezvény megzavarására, jogellenes cselekmények elkövetésére irányuló előkészületekről, a korábbi hasonló rendezvények tapasztalatairól rendelkezésre álló adatokat és az abból levont rövid következtetéseket);
- a rendőri biztosítás elgondolását (a rendőri biztosítás módja, célja, időszakai, milyen fő feladatokra kell a figyelmet fordítani, a biztosítás körzete, a rendelkezésre álló erők és eszközök, az azokból létrehozott csoportosítások, a tervezett átcsoportosítások, összevonások rendje, a bevezetésre tervezett biztonsági és korlátozó rendszabályok, a kényszerítő intézkedések bevezetésének rendje, az alkalmazásra tervezett kényszerítő eszközök);
- a biztosítás parancsnoki állományát és a szolgálati csoportok megalakításának rendjét (parancsnok, beosztott létszám és technikai eszköz, feladat);

---

² Csapatszolgálati Szabályzat. 11/1998. ORFK Utasítás.

- a szolgálati csoportok feladatait;
- a személyi állomány felkészítésének és eligazításának rendjét, szempontjait és azok rövid tartalmát;
- a magatartási rendszabályokat jogsértő cselekmények elkövetése esetén;
- az együttműködés és a mindenoldalú biztosítás rendjét (az együttműködés feladatai a biztosítószolgálat egyes időszakaiban és azok tartalma a jogsértő cselekmények felfedése, dokumentálása, a vezetési és információs rendszer védelmi, a saját erők és eszközök megóvása, az anyagi ellátás, a személyi állomány öltözete, felszerelése, fegyverzete, a technikai eszközök kiszolgálása, a személyi állomány egészségügyi biztosítása érdekében végrehajtandó feladatok);
- a készenléti és más főbb időpontokat;
- a jelentések rendjét (ki, mikor, kinek, mit hogyan jelentsen szóban és írásban);
- a vezetés rendjét (a vezetési pont hová települ, a figyelőpont helye, az esetleges áttelepülés rendje, ideje, a vezetés átvételének rendje a vezetési pont kiesése esetén).

A rendezvénybiztosítás tervének mellékleteként³ vázlatot (vázlatokat) kell készíteni, amely tartalmazza:

- a helyszín, létesítmény közvetlen és távolabbi környezetét, a fokozott ellenőrzés alá vont területeket, parkolóhelyeket, megközelítési útvonalakat, a tömegközlekedési eszközök megállóhelyeit, haladási irányait, az ellenőrzést igénylő csomópontokat és más kiemelt, illetve védett objektumokat, lezárt útszakaszokat, a forgalomterelés irányait;
- a létesítmény alaprajzát, a nézőtér szektorokra bontását, befogadóképességét ülő- és állóhelyek szerint, bejáratokat és vészkijáratokat, a résztvevők elkülönítését lehetővé tevő berendezéseket, mozgási lehetőségeiket, a tűzcsapok és tűzoltó készülékek helyét, büfét, kommunális létesítményeket, elsősegélyhelyet, a veszélyhelyzet esetén rendelkezésre álló kiürítési irányokat);
- a vezetési pontot, az alárendelt parancsnokok tartózkodási helyét, az egyes szolgálati csoportok működési helyét, körzetét, útvonalát, összpontosítási, megindulási, várakozási, gyülekezési körleteit, feladatait, a tartalékok elhelyezkedését, alkalmazási terepszakaszokat, az előállítás helyét, az alegységek mozgásának menetvonalát;
- a rendező szerv részéről kijelölt felelős személy tartózkodási helyét.

---

³ Uo.

A biztosítási tervhez mellékelni kell továbbá a személyeket és az anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet esetén a létesítmény kiürítésének, illetve a jogellenes magatartást tanúsító tömeg feloszlításának tervét (a tömegoszlatási terv).

Fokozott ellenőrzés a rendezvény körzetében

A rendezvény helyszínének beléptetőpontjain (bejáratok) a közbiztonságra különösen veszélyes eszközök felfedése, bevitelük megakadályozása, az eszközöket birtoklókkal szemben szükséges eljárások kezdeményezése érdekében a belépők ruházatának, csomagjának, szükség esetén járműveinek átvizsgálását kell végrehajtani. Az átvizsgálást a rendezők végzik, tevékenységük segítésére biztosító járőröket kell alkalmazni. A közbiztonságra különösen veszélyes eszközök⁴ körén túl, szükség esetén a rendőri szerv vezetője kezdeményezi, hogy a rendezvény szervezője a biztonságra veszélyt jelentő más eszközök (például esernyő, sétatob, zászlórúd stb.) bevitelét tiltsa meg, és azokat a rendezvény végéig helyeztesse letétbe. A letétbe helyezett tárgyak kezelését, megőrzését és visszaszolgáltatását a rendezők végzik. A rendezvény körzetében fokozott rendőri jelenlétet kell biztosítani. Kiemelt figyelmet kell fordítani a jegyárúsító helyek, a parkolóhelyek, az engedély (jegy) nélküli bejutásra alkalmas helyek biztosítására, sportrendezvényeken a szurkolótáborok elválasztására. A hatékonyság növelése érdekében a létesítmény és a rendőrség birtokában lévő kordoneszközök széleskörűen alkalmazhatók.

Gondoskodni kell arról, hogy a szükséges beavatkozások végrehajtásához a rendőri erők birtokában legyenek a szükséges feltételeknek. Ennek érdekében a külső zárási, forgalomszervezési, parkolási rendet úgy kell megállapítani, hogy a rendőr alegységek, a szolgálati csoportok részére a szabad mozgási (kijutási, manőverezési) lehetőségek meglegyenek. A szolgálati állapotok elsősorban a külső biztosítócsoporthoz állományában alkalmazhatók. Lovas rendőrt sportlétesítmény belső területére (a pályára) vezényelni tilos!

---

⁴ 175/2003. (X. 28.) kormányrendelet

Rendőri intézkedések a rendezvény helyszínén és azon kívül

A különböző rendőri biztosítások alkalmával nagyon fontos a rendezvények előtti megfelelő felkészülés, a különböző egyeztetések lefolytatása és az alapos, személyre szabott feladatmeghatározás, illetve eligazítás. A következőkben kifejezetten a különböző sportlétesítményeken belüli rendőri intézkedésekkel kívánok foglalkozni, és nem térek ki részletesen az egyéb jellegű feladatokra.

„Az új helyzetben a rendőrségnek ugyanúgy, mint a többi intézménynek, egyszerre három nehéz feladattal kell szembenéznie: a múlt örökségével, az új helyzetből fakadó kihívásokkal és eközben a szemléleti és szerkezeti átalakítás problémáival.”⁵

A sportrendezvényeken a rendőrséget (a rendőrt) intézkedési kötelezettség akkor terheli, amikor olyan tény vagy körülményt észlel, illetve hoznak tudomására, amely rendőri beavatkozást igényel. Rendőri beavatkozást igénylő ténynek vagy körülménynek kell tekinteni:

- a bűncselekményeket;
- a szabálysértéseket;
- felkérésre más személy igazoltatását, ha az igazoltatást kérő valószínűsíti, hogy az igazoltatáshoz jogos érdeke fűződik;
- a közbiztonságra különösen veszélyes anyagok, eszközök lefoglalását (illetőleg azoknak a rendezvény helyszínére bevitelének megtiltását, ez a feladat a beléptetést végző személyzet dolga);
- a nyilvános forgalom számára nyitva álló helyen őrizetlenül hagyott, a közbiztonságra veszélyt jelentő tárgy eltávolítását, megsemmisítését;
- önmagát vagy más veszélyeztető állapotban lévő személy elszállítását, az öngyilkosság lehetőség szerinti megakadályozását, a magatehetetlen, önkívületben lévő személyt lakásra, kijózanítóállomásra, egészségügyi intézetbe kísérését, szállíttatását;
- a balesetveszély megelőzése érdekében a közút forgalmának irányítását, korlátozását, illetve szüneteltetését a feltétlenül szükséges mértékben és időtartamra;
- személyeket, illetőleg anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet elhárítását, ennek megszüntetése érdekében a terület lezárását, oda a belépés vagy eltávozás megakadályozását, illetve az ott tartózkodók távozásra kötelezését.

---

⁵ Dános Valér – Tauber István: Rendőrség és társadalom. Rendészeti Szemle, 1993/2.

„A rendőri munkának mindig voltak, vannak és lesznek olyan feladatai, amelyek nem népszerűek, különösen azok (és rokonságuk, a korábbi kapcsolataik) körében, akikkel szemben alkalmazzák.”⁶

Kiemelten fontos a sportlétesítményekben a személyeket és anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzetek elhárítása, amelyek súlyos problémát okozhatnak. Így például:

- a nézőknek az engedélyezett stadionkapacitáson (szektor befogadóképességén) felüli beléptetése, behatolása, összezsúfolódása;
- a szektorelválasztók, illetve a játéktérrel a nézőtértől elválasztó kerítés, a menekülőkapuk mérkőzés alatti bedöntése, átszakítása;
- a feljárók, lépcsők eltorlaszolása, lelátók, korlátok, támfalak, kerítések, állványzatok, oszlopok túlterhelését, megrokkadását, a lezuhanás, omlás vagy leszakadás közvetlen veszélyét;
- az építmények, berendezési tárgyak tömeges méretű, felfegyverkezésre irányuló megbontása, megrongálása;
- a szurkolótáborok között vagy azokon belül kialakuló tömegverekedések;
- a csapatok, játéktevésztők, illetve más közreműködők elleni közvetlen támadás;
- a keletkezett tüzek terjedését.

A biztosítás parancsnoka köteles a rendezvényen jelen lenni, figyelemmel kísérsni a közönség magatartását (vizuálisan vagy kamerák segítségével), és a létesítmény belső rendjét sértő cselekmények esetén hívja fel a szervező figyelmét a rend helyreállítására. A rendőri beavatkozást igénylő körülmények esetén a szükséges erők átcsoportosítására, helyszínre irányítására, a szükséges intézkedések megtételére haladéktalanul intézkednie kell.

„De a rendőri beavatkozás nemcsak a társadalom szervezeteinek védelmét szolgálja, hanem az egyénekét, a polgárokat is.”⁷

Sportrendezvények biztosítása

A sportrendezvények nyugalmának megőrzése, a közönség által elkövetett rendbontások megelőzése évek óta a hazai és nemzetközi szakmai fórumok állandó témája. Különösen előtérbe került ez a probléma a labdarúgó-mérkőzések vonatkozásában, ahol több tömegkatasztrófa hívta fel a figyelmet e

---

⁶ Uo.

⁷ Balla Zoltán: A belső rend és a közrend fogalma jogszabályokban. *Belügyi Szemle*, 2002/2.

probléma megoldásának sürgősségére. Az UEFA 1993-ban külön utasításokat alkotott a biztonság fenntartása érdekében, ezek be nem tartása fegyelmi büntetéssel sújtható. A nemzetközi szövetség állásfoglalása szerint a rendezők, a szövetségek és az egyesületek vállalják a felelősséget minden szervezési feladatért⁸. Különösen a mérkőzés rendezőinek – *legyen az szövetség, egyesület vagy más testület* – a felelőssége az, hogy lehetőségeihez mérten mindent megtegyen a stadionban és annak környékén a mérkőzés előtt, alatt és után a rend és a biztonság fenntartásáért. Ezt a felelősséget a hazai mérkőzések esetén is előtérbe kell helyezni.

A rendezvények biztonsági kategóriái

Az UEFA által szervezett különböző labdarúgótornák mérkőzéseit a biztonsági kockázat szempontjából két kategóriába sorolták.

A fokozott kockázattal járó mérkőzések kategóriájába a következő találkozók tartoznak:

- az összes UEFA-döntő mérkőzés, a Kupagyőztesek Európa-kupája és az UEFA-kupa elődöntő és negyedöntő mérkőzései, a Bajnokok Ligája összes mérkőzése, a labdarúgó-Európa-bajnokság összes selejtező mérkőzése és döntő fordulóbeli mérkőzése;
- azok a mérkőzések, amelyeket az egyik vagy mindkét csapat szurkolóinak korábbi rendbontó magatartása vagy egyéb rendkívüli ok miatt az UEFA vagy a helyi nemzeti labdarúgó-szövetség ebbe a kategóriába sorol;
- ha várható, hogy a vendégcsapat szurkolóinak száma meghaladja a stadion teljes befogadóképességének tíz százalékát, vagy a háromezer főt. Ha egy mérkőzést semleges helyszínen rendeznek, akkor mindkét csapat vendégcsapatnak tekintendő;
- ha a stadionban telt ház várható, azaz a teljes engedélyezett stadionkapacitás feltöltése vagy több mint huszonötezer néző várható;
- ha várható, hogy a mérkőzésre nagyszámú, a vendégcsapat országából származó ember érkezik, akik a mérkőzést rendező vagy a szomszédos országokban laknak.

Az UEFA-besorolás szerint normál kockázatú mérkőzésnek kell tekinteni minden olyan mérkőzést, amely az említett kritériumok egyikébe sem sorolható be. Igaz, ez a biztonsági besorolás az UEFA-mérkőzésekre készült, de a

---

⁸ 2004. évi I. törvény a sportról

gyakorlat annyira átvitte ezt a szakmai köztudatba, hogy minden sportrendezvény előzetes biztonsági értékelésében ezt a két kategóriát nevesítik.

Az említetten kívül létezik még egy angol kategóriába sorolási rendszer is, amelynek ismerete különösen a nemzetközi kapcsolatok terén juthat jelentőséghez. Ez az angol értékelési lista A, B és C típusú mérkőzéseket különböztet meg, a következő kritériumok szerint:

A kategóriába tartoznak azok a mérkőzések, amelyeken sem a tömeg nagysága, sem a rendbontásra vonatkozó veszély nem tekinthető olyan jelentősnek, hogy az biztonsági problémát okozna.

B kategóriások azok a mérkőzések, amelyekre a stadion befogadóképességének megfelelő vagy ahhoz közeli tömeg várható, vagy amelyeken különlegesen nagy ellenfél-támogatás lehetséges, de a rendbontás veszélyét kevésbé jelentősnek ítélik meg.

C kategóriába sorolják azokat a mérkőzéseket, amelyekre nagy tömeget várnak, és amelyek közbiztonságra gyakorolt veszélyessége számottevő.

Az iménti értékelési lista jól láthatóan nagyobb szabadságot ad a biztonságért felelős személyeknek az előzetes értékelésben és a biztonsági kockázatok megítélésében. Feltételezhető, hogy a további szakmai vizsgálatok az UEFA-kritériumok, illetve az angol rendszer valamilyen formájú komplex alkalmazását tartják a jövőben célszerűnek.

A szurkolók kategóriái

A labdarúgó-mérkőzések közönsége által tanúsított magatartás, az elkövetett rendbontások szükségessé tették a szurkolók tanulmányozását és a mérkőzésekhez hasonlóan biztonsági kategóriába sorolását.

A nézők nyolcvanöt-kilencven százaléka érdekes mérkőzést szeretne látni, és élvezni a stadion légkörét. Nagyjából harmaduk a csapathoz való kötődését az egyesület színeit mutató sapkákkal, pólókkal vagy dzsekikkel jelzi.

Ők még alkoholos állapotban is mentesek az erőszakos cselekményektől. Ezek a szurkolók biztonsági szempontból az *A kategóriába* tartoznak, és semmilyen problémát nem jelentenek a rendőrség számára.

A *B kategóriába* tartozó szurkolók szintén a futball megszállottjai, részben a csapatuk fanatikus kísérői. A magatartásmódjuk főként érzelemtől befolyásolt. Egy kétséges bírói döntés vagy a „saját” játékos elleni szabálytalanság agressziónövelő hatással van rájuk. A túlzott alkoholos befolyásoltság ennél a csoportnál – amelyet kb. a nézők nyolc-tíz százalékára becsülnek –

nagy szerepet játszik, mert felerősíti az érzelmeket, és csökkenti az erőszakra való hajlam gátlási küszöbét. Ebben a túlfűtött érzelmi fázisban okoznak gondot a rendőrségnek. Tárgyakat dobálnak a játéktérre, fáklyákat gyújtanak vagy rakétákat lőnek ki, és újra meg újra megpróbálják megrohmozni a pályát. Provokálnak és keresik a konfliktushelyzeteket. Ha a rendőrség fellép, számítani kell súlyos sértegetésekre és masszív ellenállásra. Körükben „be-születbeli ügy” egy elfogott szurkolótársat a rendőri őrizetből kiszabadítani.

A B kategóriába tartozó szurkolók többsége tizenöt és harminc év közötti. Gyakran jellemzi őket gazdasági, szociális vagy pszichikai bizonytalanság, nincs jövőre vonatkozó perspektívájuk, és hiányzik nekik a társadalom elismertsége. Csak a velük hasonló csoportjában számíthatnak elismerésre, és élvezik az erősség érzését. A csoporthoz tartozás jeleként ők is szívesen viselik a szokásos szurkolókellékeket.

A C kategóriába tartozó személyeket gyakorlatilag már nem lehet futballszurkolónak nevezni. Büszkén hívják magukat „huligánoknak”, és a mérkőzést kizárólag arra használják fel, hogy erőszakos cselekményeket kövessenek el. Maga a játék nem érdekli őket, az ellenfél azonos felfogású személyeivel keresik a harcot. A rendőrségi vizsgálatok általában azt állapították meg, hogy az ellentétes huligánbandák „tárgyalói” konspiratív módon találkoznak, hogy megbeszéljék a következő összecsapás helyét, idejét és módját. Ha hiányzik a megfelelő ellenfél, az agressziójukat gyakran kívülállókra vagy a rendőrségre irányítják. Ha megerősített rendőri biztosítás van egy stadionban, akkor a huligánok az aktivitásukat a játék előtti vagy utáni időre teszik át. Megve-tik a gyávát és csodálják az erőset. Ez érvényes a rendőrségre is. Az ő értelmezésük szerint annak van tekintélye, aki az erőszak alkalmazásában túltesz rajtuk.

A rendőri szerv vezetőjének feladatai

A rendezvények rendjének fenntartásában közreműködő, területileg illetékes rendőri szerv vezetőjének folyamatos kapcsolatot kell tartania az illetékességi területén lévő sportlétesítmények üzemeltetőivel.⁹ Részt vesz az időszakos pályabejárásokon, biztonságtechnikai szemléken, javaslatokat tesz a biztonsági berendezések fejlesztésére, az átalakítások, korszerűsítések során a biz-

---

⁹ Uo.

tonsági szempontok figyelembevételére. A sportlétesítmény üzemeltetőjével írásbeli megállapodás keretében gondoskodik arról, hogy

- a rendőri biztosítás parancsnoka és törzse számára a létesítmény egészének belátását lehetővé tevő, vezetési pontnak (figyelőpont) alkalmas helyiség és előállító hely álljon rendelkezésre;
- biztosított legyen a rendőrségi technikai eszközök védett elhelyezése;
- a létesítmény hangosító berendezését a biztosítás parancsnoka szükség esetén azonnal és közvetlenül igénybe vehesse;
- a képrögzítő technikai eszközök telepítése, illetve a létesítmény tulajdonában lévő, beépített, zárt láncú televízióberendezések korlátozás nélküli igénybevétele biztosított legyen;
- álljanak rendelkezésre a létesítmény alaprajzára, főbb műszaki paramétereire, biztonsági berendezettségére, tűzvédelmére vonatkozó adatok.

A sportegyesületek vezetőivel időszakonként, különösen a bajnokságok, mérkőzősorozatok kezdetekor és annak befejezésekor értékeli a mérkőzések, találkozók lebonyolításának közbiztonsági hatásait, tapasztalatait. Javaslatot tesz a közbiztonság érdekében szükséges kölcsönös kapcsolatok bővítésére. Felvilágosító propagandamunkával bekapcsolódik a szurkolói klubok, baráti körök rendezvényeibe, törekszik arra, hogy a biztonság, a rendezvények rendjének fenntartása közös érdekként jelenjen meg a találkozókön.

A rendőri szerv vezetőjének feladatkörébe tartozik a szurkolók nézőtéri és pályán kívüli magatartásának figyelemmel kísérése, a jogsértőkről, rendbontókról rendelkezésre álló adatok folyamatos gyűjtése, értékelése, illetve ezeknek a feladatoknak a rendőri szerveken belüli elosztása. Gondoskodik arról, hogy a szervezeten utazó szurkolókat a hazai és a nemzetközi mérkőzésekre az erre a feladatra kijelölt rendőr (rendőrök) elkísérje. A rendbontókról rendelkezésre álló adatokat megosztja a biztosítást végrehajtó rendőri szervekkel.

A rendezvénybiztosítás előkészítése

A rendezvény biztosításával kapcsolatos rendőri tevékenység két fő részből, az előkészítési és a végrehajtási szakaszból áll. Az előkészítés a tervezés és a szervezés feladatait foglalja magában. A tervezés időszaka a konkrét rendezvényhez kötődő adatok értékelésétől (az elöljárótól kapott feladat tisztázásától) a tervokmányok kidolgozásáig, a szervezés időszaka az alárendeltek feladatainak meghatározásától a készenlét eléréséig tart. Természetesen az előkészítés két

időszakát egymástól élesen elhatárolni nem lehet, azok a biztosítás előkészítése során egymást átfedhetik. A sportrendezvények kiemelt rendőri biztosításának végrehajtását illetékességi területére kiterjedően a rendőrfőkapitány (helyettesei) írásos intézkedésben rendelheti el, amelynek tartalmaznia kell

- a sportrendezvény megnevezését, helyét, idejét;
- a közbiztonságra gyakorolt várható hatásának megítélését;
- a biztosító szolgálat tevékenységi körzetét;
- a biztonság érdekében alkalmazható intézkedések, így különösen a fokozott ellenőrzés, a ruházat, csomag és jármű átvizsgálása, területlezáras, a forgalomszabályozás, a szervező segítségének igénybevétele, a közterület frekventált helyeinek és a tömegközlekedési eszközök utasforgalmának ellenőrzése, a közterület rendjének fenntartása követelményeit;
- a rendőri erők magatartásának általános szabályait jogsértés és tömeges rendbontás esetén;
- a sportrendezvényt megelőző és az azt követő sajtókezelés és a tömegtájékoztató feladatait;
- a biztosításba bevont állomány eligazításának szempontjait;
- a biztosítás parancsnokát és helyettesét;
- a rendbiztost (amennyiben külön szükséges);
- a biztosító szolgálatra igénybe vehető személyi állományt és technikai eszközöket, a megerősítő erők igénylésének rendjét;
- a biztosító szolgálatra történő áttéréshez szükséges szervezési feladatokat;
- a jelentések rendjét.

Ha a rendőri szerv illetékességi területén előre kiadott időpontokban ismétlődnek a sportrendezvények (például bajnokságok, kupamérkőzések stb.), a biztosítást elrendelő vezető egy intézkedésben is meghatározhatja a fő feladatokat az adott időszakra, idényre, bajnokságra. Ha a rendőri szerv vezetője a sportlétesítmény meghatározott területére fokozott ellenőrzés végrehajtását rendeli el, az egyes részfeladatok ellátására (ruházat-, csomag-, járműátvizsgálás, értesítés, visszatartás) a rendező szervezet hivatalosan felkérheti. A felkérés alapján közreműködőket a feladatokra előzetesen fel kell készíteni, tevékenységüket rendőri erővel biztosítani kell.

A rendőri szerv vezetője által kijelölt biztosítás parancsnoka¹⁰ a továbbiakban személyesen felelős a rendőri feladatok előkészítéséért és végrehajtásáért.

---

¹⁰ Csapatszolgálati Szabályzat. 11/1998. ORFK Utasítás.

Parancsnoki munkájának legelső eleme az előjárótól kapott feladat tisztázása. Ennek során meg kell értenie:

- az előtte álló biztosítási feladat célját;
- a rendőrfőkapitánynak a sportrendezvény biztosítására vonatkozó alapintézkedésében meghatározott általános feladatok érvényesítésének módját;
- a konkrét biztosítás érdekében a számára meghatározott feladat tartalmát.

A parancsnoknak tisztáznia kell, hogy

- milyen rendőri erőket és eszközöket vehet igénybe, azok mikor kerülnek az alárendeltségébe, illetve meddig állnak a rendelkezésére;
- a szomszédos rendőri szervek a rendezvény időszakában milyen tevékenységet folytatnak, milyen feladatokat oldanak meg az érdekében (például járművek kísérése, útvonalak, tömegközlekedési eszközök ellenőrzése, információgyűjtés a létszámról, összetételről stb.);
- kivel, mikor, hogyan kell együttműködni;
- az előjáró rendőri szerv vezetője milyen feladatok végrehajtását tartja meg a saját kezében (például bűnügyi adatgyűjtés, korábbi jogsértések elkövetőinek felderítése a szurkolók között stb.), illetve milyen feladatokra készíti fel további rendőri erőket (például központi tartalék képzése stb.);
- mekkora területre terjed ki a biztosítás felelősségi közege;
- mennyi idő áll a rendelkezésére, mikor kell a készenlétet elérnie (időszámvetés elvégzése);
- illetékességi területén az egyéb szolgálatok fenntartására milyen lehetőségei vannak, azt hogyan tudja megoldani.

A feladattisztázásból levont következtetések alapján a biztosítás parancsnoka már előzetes intézkedést tud kiadni alárendeltjeinek annak érdekében, hogy mielőbb megkezdhessék a felkészülést. Előzetes intézkedésében a parancsnok már tájékoztatást ad a feladatról, az alárendelt várható feladatának jellegéről, meghatározza a folyamatban lévő feladatok befejezésének vagy módosításának rendjét, gondoskodik a személyi állomány, az anyagi-technikai eszközök szükséges összevonásának, átcsoportosításának előkészítéséről.

A tervezés időszakának következő eleme a helyzetértékelés végrehajtása, amelynek tartalmát a küszöbönálló tevékenység körülményeinek mindenoldalú tanulmányozása, értékelése és azokból a következtetések levonása adja. Ezen belül a közbiztonsági helyzet vizsgálatakor ki kell térni arra, hogy

- a rendezvényre milyen létszámú közönség várható, milyen az összetétele, várhatóan hogyan alakul a „hazai” és a vendégszurkolók aránya;

- a vendégszurkolók szervezetten (például különvonattal, külön autóbuszokkal, menetrend szerinti járatokon stb.) vagy egyénileg utaznak-e a mérkőzés helyszínére;
- milyen a két vagy több szurkolótábor viszonya egymással, történt-e korábbi mérkőzéseken közöttük konfrontáció és milyen formában;
- mi jellemzi az adott szurkolótábor tagjai által elkövetett jogsértő magatartásokat, mennyiben alkalmazkodnak a helyszín belső rendjéhez, milyen a viszonyuk a rendezőkkel, a rendőrséggel;
- a rendezvényt előtt, közben illetve utána mikor várhatók a legkritikusabb időszakok, milyen megnyilvánulásokra lehet számítani;
- milyen létszámú a rendezői gárda, milyen a kor és nem szerinti összetétele, a korábbi tapasztalatok alapján mennyire képes fenntartani a belső rendet, érvényt szerezni a biztonsági rendszabályoknak;
- az adott városban, településen, városrészen általában milyen bűncselekmények fordulnak elő, milyen változásokra lehet számítani a sportesemény alatt;
- a hazai és a vendégszurkolók, valamint az egyéb közreműködők biztonságát milyen körülmények veszélyeztetik, mekkora kockázattal jár a mozgásuk a megközelítési útvonalakon, a létesítmény közvetlen körzetében és azon belül.

A saját rendőri erők értékelésekor szükséges megvizsgálni:

- rendelkezésre áll-e a szükséges létszám vagy az előljáró rendőri szerv vezetőjétől, illetve az egyttműködőktől kell megerősítést igényelni;
- milyen az állomány összetétele, kiképzettsége, milyen szolgálati tapasztalata van a sportrendezvények biztosításában;
- milyen a rendőrök fizikai állapota, hogyan képesek elviselni a tömeggel kapcsolatos pszichikai hatásokat;
- az anyagi, technikai eszközök elégségesek-e a feladat végrehajtásához, vagy összevonásra, átcsoportosításra kell intézkedni az előljáró útján;
- a parancsnoki kar milyen felkészültséggel, vezetési tapasztalatokkal bír;
- hogyan oldható meg az állomány elhelyezése, szállítása, élelmezése, pihentetése;
- a rendelkezésre álló erőkkel biztosítható-e a rendezvényen kívüli alapszolgálatok elégséges szintű fenntartása.

A szomszédos rendőri szervek helyzetének tanulmányozásakor a biztosítás parancsnoka megvizsgálja, hogy

- a szomszédos és a távolabbi rendőrkapitányságok és a központi rendőri szervek kijelölt állománya hogyan kapcsolódik be a szurkolók utazásainak rendőri ellenőrzésébe a közutakon, a vonatokon, a vasútállomásokon, más közlekedési csomópontokon, az útvonalakon milyen létesítmények biztosítását helyezték előtérbe;
- kísérik-e a szurkolókat polgári ruhás rendőrök;
- hogyan valószínűsíthető meg a leggyorsabban és a legpontosabban egymás kölcsönös tájékoztatása;
- milyen lehetőség van és milyen formában a váratlan események hatékony rendőri kezelése érdekében a kölcsönös segítségnyújtásra.

A biztosításparancsnoki helyzetértékelés egyik legfontosabb eleme a környezet, a létesítmény tanulmányozása. Ezen belül pontosítani kell:

- milyen a helyszín állaga, befogadóképessége, szektorainak száma, álló- és ülőhelyeinek aránya, a kijáratok elhelyezkedése;
- vannak-e a létesítményben a nemzetközi előírásoknak megfelelő biztonsági berendezések;
- mennyire biztosított a szurkolótáborok elválasztása a helyszínen belül, azon kívül és a megközelítési (távozási) útvonalakon;
- milyen lehetőségek vannak a tömeg menekítésére, a rendbontó személyek kiemelésére, a szektorok részleges vagy teljes kiürítésére;
- vannak-e balesetveszélyes tereptárgyak (például építési terület, állványzat, törmelék stb.) a biztosítás körzetében, milyen lehetőségek vannak ezek elkerítésére vagy eltávolítására;
- merre vezetnek a tömeg fő mozgási irányai a közterületen, hol helyezkednek el italboltok, szórakozóhelyek, középületek stb., mit kell tenni ezek biztonsága érdekében;
- milyen a biztosítás körzetében a közlekedési hálózat, mennyiben járul hozzá – különösen a rendezvény befejezése után – a közönség gyors eltávozásának elősegítéséhez, milyen forgalomszervezési intézkedések szükségesek (például útlezárás, forgalomirányítás, tömegközlekedési járatok sűrítése stb.);
- hol helyezkednek el vízvételi lehetőségek (tűzoltók, rendőrségi vízágyúk részére), hol húzódnak nagyfeszültségű légvezetékek;
- hol húzódnak a rendőrség, a mentők, a tűzoltók mozgásához alkalmas manőverezési útvonalak, milyen intézkedéseket kell tenni ezek szabadon tartása érdekében.

A rendezvény körzetében élő lakosság értékelésekor meg kell ítélni, milyen a viszonyuk a sportesemények lebonyolításakor kialakuló, fokozott kockázatot jelentő közbiztonsági helyzethez, a bevezetendő rendőrségi és más hatósági intézkedésekhez, segítik-e ezeket vagy kedvezőtlenül fogadják. Várható-e konfrontáció a szurkolók és a lakosság között, mit kell tenni ennek megelőzésére. Milyen mértékben kell tájékoztatni a lakosságot az elsősorban a vagyonbiztonságuk megóvása érdekében szükséges rendszabályokról.

A napszak, az évszak és az időjárás értékeléséből következtetéseket lehet levonni az alárendeltek felkészítésének rendjére, a szükséges felszerelésre és az öltözetre, a pihenetetésre, a személyi állománynak a meleg vagy a hideg időjárás hatásaitól való megóvására, az utak járhatóságára, a tömegközlekedés helyzetére stb.

A rendőri biztosítás parancsnoka rendezvény előtt köteles

- felvenni a kapcsolatot a rendezvény szervezőivel, részt venni a szervező, a sportegyesületek, a sportlétesítmény üzemeltetői által szervezett egyeztető értekezleten;
- tájékozódni, hogy a szervezők a biztonság és a rend fenntartása érdekében milyen intézkedéseket tettek, illetve terveznek;
- egyeztetni a szervezőkkel a rendőrség és a rendezők közötti együttműködés, a kapcsolattartás és az értesítés formáit;
- részt venni az előzetes létesítménybejáráson.

A szervező, a rendező, a sportlétesítmény üzemeltetője, a sportegyesületek, a rendőrség és a biztonságban érdekelt más szervek részvételével lebonyolított előzetes egyeztető értekezleten a biztosítás parancsnoka felhívja a figyelmet a következőkre:

- a rendezvény, valamint a sportlétesítmény rendjét, a közönségtől a szervező által elvárt magatartási szabályokat a jegyek hátoldalán tüntessék fel, a létesítmény, valamint szektorok bejáratainál függesszék ki, vagy gondoskodjanak ezeknek a nézőkhöz szórólapokon történő eljuttatásáról;
- a sportlétesítmény előzetes biztonsági átvizsgálására, az elrejtett közbiztonságra különösen veszélyes és más eszközök felkutatására, a létesítmény őrzésére;
- a belépéskor a biztonsági ellenőrzés alaposságára;
- a nézőktől elvett, a biztonságra veszélyt jelentő, de a rendezvény végén visszaadható tárgyak kezelésére;
- a szurkolók biztonságos elkülönítése érdekében szükséges intézkedésekre;
- parkolóhelyek kijelölésére;

- a tömegkiszolgálás érdekében teendő intézkedésekre, így különösen az elsősegélyhelyek, illemhelyek, vízvételi lehetőségek, büfék telepítésére, a tömegközlekedési vállalatok értesítésére;
- a személyeket és anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet kialakulásának megelőzésére;
- a szeszes ital árusításának megtiltására;
- a rend fenntartása érdekében alkalmazott rendezők által jól felismerhető megkülönböztető jelzés, így formaruha, rendezői mellény, egyensapka, vagy karszalag viselésének fontosságára;
- a nézők folyamatos tájékoztatására, felvilágosításadására;
- a pályára nyíló menekülőkapuk és vészkijáratok lezárásának tilalmára, ezek rendezőkkel történő biztosítására.

Az egyeztető értekezleten elhangzottakat jegyzőkönyvben kell rögzíteni, amelyet valamennyi érdekelt aláír. Jegyzőkönyv felvételének elmaradása esetén az értekezletről hivatalos rendőrségi feljegyzés készül.

Arra a sportlétesítményre, amelyben rendszeresen kerül sor biztosító szolgálatra, állandó biztosítási terv is készíthető. A biztosítási tervet az adott alkalomra a rendőri szerv vezetője a feladatot elrendelő intézkedésével lépteti érvénybe. A kisebb (például létszám, eszköz, vezénylési hely, idő, öltözet, felszerelés) változásokat eseti tervkiegészítésben kell rögzíteni. A rendőri biztosítás elgondolását érintő változás (például szolgálati csoportok számának növelése, csökkentése, a tevékenység körzeteinek, irányainak, a feladatok tartalmának módosítása stb.) esetén új biztosítási tervet kell kidolgozni.

A kiemelt biztosításra kijelölt parancsnoki állomány részére a biztosítás parancsnoka a jóváhagyott biztosítási terv alapján, a feladat megkezdése előtt a helyszínen szemrevételezés keretében tart részletes eligazítást. Ennek során pontosítani kell az egyes szolgálati csoportok elhelyezkedését, működését, működési körzetük kiterjedését, az együttműködés, a segítségnyújtás, az összevonás és átcsoportosítás rendjét, a tájékozódás érdekében kijelölt terep-pontokat. A jogsértések esetére tervezett beavatkozások egy-egy mozzanatát parancsnoki foglalkozás keretében modellezni kell.

A feladatba bevont teljes személyi állomány felkészítésére közvetlenül a feladat előtt, a készenléti idő eléréseig kerül sor. A feladatok és szolgálat ütemezésétől függően az eligazításra eltérő időpontokban, szolgálati csoportok vagy csoportosítások szerint is sor kerülhet. A felkészítés és eligazítás rendjét a biztosítás parancsnoka a biztosítási tervben szabályozza. A jóváhagyott

biztosítási tervben a feladat megkezdéséig módosításokra, kiegészítésekre csak a jóváhagyó vezető engedélyével, írásban kerülhet sor.

„A rendészet a közigazgatáson belül fejt ki hatását, a rendészet fogalmának centrumában a közbiztonság védelme áll. A belső rend védelme nemzetbiztonsági feladat. A közrend kategóriája független a rendészettől.”¹¹

A törzs

A rendőrség szolgálati munkájában kiemelt jelentősége van az összetett rendőri műveletek vezetésének, ezek előkészítése és végrehajtása a rendőri szervek vezető és beosztott állományától magas fokú szakmai ismereteket, hozzáértést és tervszerűséget igényel. Az Országos Rendőr-főkapitányságon, a rendőr-főkapitányságokon és központi alárendeltségben lévő más területi rendőri szerveknél létre kell hozni a csapaterő vezetésének szerveit¹², ki kell jelölni állományát, és ki kell dolgozni a részletes munkarendjét.

A törzs az Országos Rendőr-főkapitányságon, a rendőr-főkapitányságokon, a Készenléti Rendőrségnél a rendőri műveletek vezetésének alapvető szerve. Ideiglenesen működtetett szervezeti elem, amely közvetlenül részt vesz az alárendeltek feladatainak megtervezésében, a végrehajtás szervezésében és irányításában.

A megyei rendőr-főkapitányságokon a törzs vezetője a közrendvédelmi és határrendészeti osztályvezető, a Budapesti Rendőr-főkapitányságon a közrendvédelmi főosztályvezető. Az országos törzs vezetője teljes feltöltöttség esetén az ORFK közrendvédelmi főkapitány-helyettese.

A törzs közbiztonsági, bűnügyi, híradó, anyagi, technikai, egészségügyi és összekötő-futár csoportokból áll. Az országos törzsben szükség esetén külön személy- és létesítménybiztosítási csoport is működhet.

A közbiztonsági csoport rendeltetése a közbiztonsági helyzet elemzése, értékelése, a következtetések alapján javaslatok kimunkálása a feladat megoldására irányuló döntéshez. A kidolgozott intézkedéseknek a végrehajtók részére történő eljuttatása, a helyzet adatainak gyűjtése, számvetések kidolgozása, a szomszédos és együttműködő szervek tájékoztatása, a rendőrfőkapitány szóban kiadott utasításainak, parancsainak rögzítése, az elhatározás előkészítése és formába öntése. Parancsnoki intézkedések kidolgozása, az együttműködés

---

¹¹ Balla Zoltán: i. m.

¹² 17/2010. ORFK Utasítás a törzs működéséről.

megszervezésének előkészítése, a csapatfelderítés és az álcázás rendszabályainak kidolgozása, a rejtett vezetést szolgáló okmányok kidolgozásának irányítása, a vezetési pont telepítésének, áttelepítésének, őrzésének és védelmének a megtervezése. Az ügyeleti szolgálat megszervezése a törzsben és a vezetési ponton, az eljáró számára szóló jelentések összeállítása, az eseménynapló és a nyilvántartó térkép vezetése, az alárendeltek ellenőrzésének és a tevékenységekhez való felkészülésük segítésének a megszervezése.

A bűnügyi csoport feladata a döntéshez szükséges bűnügyi információk beszerzésének megtervezése, megszervezése, a bűnügyi szervek tevékenységének irányítása, a felderítési feladatok, nyomozási cselekmények összehangolása, a beérkező adatok feldolgozása és továbbítása a törzs vezetőjének, illetve a rendőrfőkapitánynak.

A híradó- és informatikai csoport feladata a híradás megtervezése, a híradó és informatikai rendszer üzemképességének fenntartása, a vezetési pontok települési helyeinek állandó ismerete. Az alárendelteknek szóló híradó intézkedések, tervek, okmányok kidolgozása és eljuttatása, a hírszerver telepítésének irányítása, a híradó eszközökön folytatott párbeszéd szabályainak és a híradó-üzemfegyelem rendszabályainak megkövetelése és ellenőrzése. A rádióelektronikai védelem rendszabályainak a kidolgozása, a törzs állományának kiképzése a technikai eszközök kezelésére, a rejtett vezetést szolgáló okmányok alkalmazására, az alárendeltek híradó eszközökkel történő ellátásának biztosítása, azok üzemeltetésének és nyilvántartásának megszervezése, a csapattevékenység informatikai biztosítása.

Az anyagi, technikai, egészségügyi csoport feladata a tevékenység mindenoldalú biztosításának részeként az anyagi ellátás, a technikai eszközök kiszolgáltatásának és a személyi állomány egészségügyi ellátásának megtervezése, megszervezése. Az anyagi, technikai, egészségügyi biztosítás tervének kidolgozása és az abban foglalt feladatoknak az alárendeltekhez történő eljuttatása, a vezetési pont településének, áttelepülésének, anyagi kiszolgáltatásának közvetlen irányítása.

Az összekötő-futár csoport létrehozására a feladat jellegétől függően, szükség szerint kerül sor. Feladata a rendőrfőkapitány, a törzs, valamint az eljáró és az alárendelt szervek között a parancsok, intézkedések, jelentések továbbítása, a küldemények kézbesítése, az együttműködő szervekkel a folyamatos kapcsolat fenntartása, javaslatétel a közös feladatok pontosítására, összehangolására, a megerősítő szervek alkalmazásának módjára.

A személy- és létesítménybiztosítási csoport feladata a védett vezetők, delegációk és objektumok biztonságára vonatkozó adatok gyűjtése, elemzése,

értékelése, az általános veszélyeztetettségi szint meghatározása, a biztonság megteremtése és fenntartása érdekében szükséges szolgálati követelmények meghatározása. A megelőző, a személy- és objektumvédelmi állomány tevékenységének megtervezése, az erre vonatkozó szolgálati okmányok kidolgozása, a szolgálati ágak közötti koordináció végrehajtása. Kapcsolattartás és koordináció az érintett külső szervekkel, javaslattevés a szolgálati feladatok személy- és létesítménybiztosítási teendőire.

A közbiztonsági csoport három-öt, a többi csoport két-három fős lehet. Ettől a rendőrfőkapitány a feladatok jellegétől függően eltérhet, a csoportok létszámát növelheti.

A vezetési pont

A vezetési pont¹³ az a meghatározott kiterjedésű, technikai és más eszközökkel berendezett terület, amely a feladatok előkészítése és végrehajtása időszakában egyaránt megteremti a vezető szervek (személyek) folyamatos működéséhez szükséges feltételeket, lehetővé teszi az alárendelt tevékenységének közvetlen irányítását. A vezetési pont általában rendőrségi vagy más objektumban, szükség esetén a terepen hozható létre. *A vezetési pont vezetési csoportra, hírközpontra és biztosító csoportra tagolódik.*

A vezetési csoport a vezetési pont alapvető eleme, amely a parancsnokból, a tanácsadó testületből (operatív bizottság), valamint a törzsből áll. Rendeltetése a különböző munkahelyen lévő szolgálati személyek összehangolt, tervszerű munkájával az elhatározás megalkotása, a döntések meghozatala, a törzsszolgálati feladatok ellátása, az alárendelt szervek vezetése.

A híradóközpont rendeltetése a folyamatos és megbízható összeköttetés fenntartása a vezetési ponton belül az előjáróval, az alárendeltekkel és az együttműködő szervekkel. A híradó és informatikai eszközöket és azok kezelőállományát foglalja magában.

A biztosítócsoporthoz rendeltetése a vezetési pont személyi állománya munkájához, pihenéséhez, ellátásához a megfelelő feltételek megteremtése, a vezetési pont őrzése. Állományába őrség, szállító részleg és ellátó részleg tartozik. A biztosítócsoporthoz általában a vezetési csoporttól elkülönítve helyezkedik el.

Lakossági tájékoztató, információs szolgálat működhet a biztosítás vezetési pontján. Feladata külön városi telefonszámok megadása a tömegkommuni-

---

¹³ Uo.

káció részére, ahová bármilyen felvilágosításért lehet fordulni. A tájékoztató szolgálat folyamatos kapcsolatot tart a biztosítás rendvédelmi szervei, illetve a tömegkiszolgálásban részt vevő más szervek (mentő, tömegközlekedés, kommunális létesítmények, egészségügyi létesítmények stb.) ügyeleteivel.

A vezetési pont létrehozásának (településének) helyét és idejét a parancsnok határozza meg. Helyét csak azok ismerhetik, akiknek szolgálati feladataik ellátásához az feltétlenül szükséges. A vezetési pont megszervezéséért a törzs vezetője a felelős, aki meghatározza a vezetési pont állományát, a munkavégzés, az ügyeleti szolgálat ellátásának, pihentetésének a rendjét, a vezetési pont őrzés-védelmével kapcsolatos rendszabályokat és szükség esetén az áttelepülés feladatait.

A vezetési pont helyének pontos kijelölése és annak berendezése érdekében előkészítő részleg kijelölésére kerülhet sor. Az előkészítő részleg vezetőjének meg kell határoznia:

- a vezetési pont létesítésének helyét;
- a berendezéssel kapcsolatos feladatokat, követelményeket;
- a híradást milyen rendszerben kell kiépíteni;
- az őrzés szabályait;
- a végrehajtás határidejét;
- az előkészítő részlegbe beosztott erőket és eszközöket.

Szükség esetén gondoskodni kell a vezetési pont álcázásáról és a polgári személyektől (a lakosságtól) történő elszigeteléséről. A vezetési pont körzetében szabályozni kell a személyi állomány és a szállítóeszközök mozgásának rendjét. A vezetési ponton tartalék alegység, előállító hely, sajtóközpont nem helyezhető el.

A vezetési pont őrzésére és védelmére tervet kell készíteni, amely szöveges, rajzos és táblázatos formában tartalmazza:

- a vezetési pont elemeinek elhelyezkedését;
- az őrzendő objektumokat, az őrzésre kijelölt erőket;
- az örök felállítási helyét, a járőrök menetvonalait, feladataikat;
- a tüzelőállásokat;
- a riasztás, értesítés rendjét, jeleit, jelzéseit;
- az áttelepüléssel kapcsolatos feladatokat és az egyéb szükséges rendszabályokat.

A rendőri művelet körzetén belül, a fő feladat végrehajtásának körzetében a parancsnoknak figyelőpont is berendezhető. A figyelőpont rendeltetése a fő

feladatot végrehajtó alárendelt tevékenységének közvetlen megfigyelése és azok vezetése a végrehajtás legfontosabb időszakában. A vezetési pont állományából a figyelőponton csak a legszükségesebb szolgálati személyek tartózkodhatnak. Amikor a parancsnok a figyelőponton van, a helyettesének minden esetben a vezetési ponton kell tartózkodnia. A vezetési pont mellett, attól legfeljebb két kilométernyire helikopter-leszállóhely is kijelölhető. A helikopter-leszállóhely őrzéséről külön gondoskodni kell.

Új típusú kommunikációs platformok

„Csak az tud biztonságot szolgáltatni, aki maga is biztonságban él.”¹⁴

Az elmúlt évtizedekben kiemelt figyelmet kapott a különböző rendezvények biztosításának végrehajtása, valamint a biztonság kérdése. A kilencvenes évek előtti időszakban ritkán kellett komoly és összetett rendőri vezetést igénylő feladatokat végrehajtani, de a kilencvenes évek közepétől egészen 2006-ig több fontos eseményt kellett biztosítani, ez kialakított egyfajta vezetési stílust és módszert (például: pápalátogatások, nemzetközi sportesemények stb.).

A 2006-ban történt események rávilágítottak a rendőri tevékenységirányítás szervezeti-szervezési, vezetési és technikai hiányosságaira, ezért szükségessé vált a vezetés rendjének új alapokra helyezése, valamint a technikai és szervezeti fejlesztések az új típusú kihívásoknak való megfelelés érdekében.

A jelenleg működő szervezeti rend és technikaiháttér-támogatottság már nem felel meg minden tekintetben a huszonegyedik század követelményeinek, ezért szükségessé vált egy újfajta, átgondoltabb, új alapokon nyugvó rendszer kialakítása. Ehhez a korábbi alapok és a bázis megfelelő, de újfajta rendszerek, eljárások és lehetőségek bevezetésével a kor színvonalának megfelelő helyzetbe hozhatók azok az egységek és vezetőik, amelyek, illetve akik felelnek a rendezvények biztonságáért és biztosításáért, így a tevékenységirányítás korszerűsödhet.

A tevékenységirányítás új, a korábbi években ritkán használt elemei kerültek előtérbe 2006 októbere után, amikor Budapest közterületein a jelentős tömegrendezvényeken, tüntetéseken tömegoszlatás történt. Az akciócsoportok parancsnokainak kezdetben kis tapasztalatuk volt, a tömegoszlatási fel-

---

¹⁴ Salgó László: A magyar rendőrség jelene, jövője, kilátásai. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2004 [Kriminológiai Közlemények 61.]

adatokban gyakorlatlanok voltak, több esetben pedig kommunikációs nehézségek léptek fel az akciócsoport-parancsnokok és a tevékenységüket irányító bevetésirányítási központ között.

A WiMAX technológia alkalmazhatóságának alapjai

Az új típusú tevékenységirányítás rendszeréhez olyan környezeti eszközökkel biztosított kommunikációs rendszerre van szükség, amely javítja a kiemelten kezelendő problémákat és a kommunikáció egyéb követelményeit is. Erre dolgoztam ki megoldási javaslataimat is, amelyeket e fejezetben kívánok bemutatni. A rendszer összeállítását, jellemzőinek megfogalmazását a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem híradó tanszékének 2008 és 2010 között végzett tesztsorozati tapasztalatai alapján állítottam össze.

A WiMAX¹⁵ gyökerei az informatika, azon belül is a hálózatok robbanásszerű fejlődéséhez nyúlnak vissza. A személyi számítógépek széles körű megjelenése az otthonokban is, valamint az internet mint információs, szórakoztató és nem utolsósorban munkaeszköz egyre elterjedtebb használata rendre nagyobb és nagyobb adatforgalmat von maga után. Az ezredforduló után a fordulópontot a széles sávú internet-hozzáférés (DSL, kábel stb.) jelentette, ez felváltotta az addigra elavult modemes technológiát.

A mobiltelefonok tömeges elterjedésével egy időben ugrásszerűen megnőtt a hordozható, kisméretű eszközök (laptop, PDA¹⁶ stb.) iránti kereslet – a kulcsszó a mobilitás lett. A megoldást egy vezeték nélküli, de a már meglévő hálózatokkal teljes mértékig kompatibilis hozzáférés jelentette. A TCP¹⁷/IP¹⁸ protokoll felhasználásával, az Ethernet „továbbfejlesztésével” megszületett az IEEE¹⁹ 802.11-es szabvány – közismertebb nevén wifi²⁰ –, vagyis az első WLAN²¹.

A wifi alkalmas a vezetékes helyi hálózatok (LAN) kiváltására, de nem alkalmas nagy távolságú kapcsolatra, sem pedig egy gyalogos sebességénél gyorsabban mozgó eszközök kiszolgálására. Továbbra is megmaradt tehát az igény a széles sávú, közepes távolságú vezeték nélküli hozzáférésre. A tele-

---

¹⁵ World wide Interoperability for Microwave Access (világméretű együttműködés a mikrohullámú hozzáférésért)

¹⁶ Personal Digital Assistant (személyi digitális asszisztens)

¹⁷ Transfer Control Protocol (átvitelvezérlő protokoll)

¹⁸ Internet Protocol (internetprotokoll)

¹⁹ Institute of Electrical and Electronics Engineers (villamosmérnökök intézete)

²⁰ Wireless Fidelity

²¹ Wireless Local Area Network (vezeték nélküli helyi hálózat)

kommunikáció és az informatika konvergenciája révén, a sávszélesség és a mobilitás iránti megnövekedett igény következtében szükségessé vált egy új, széles sávú, közepes távolságú mobiladat-átviteli rendszer. A vezeték nélküli hozzáférési hálózatok sokfélesége arra készítette a világméretű kommunikációs, informatikai nagyvállalatokat, hogy összefogva közös, könnyen elterjeszhető, és elfogadható szabványt dolgozzanak ki. A mikrohullámú, vezeték nélküli széles sávú adatátvitel világméretű egységesítése, elterjesztése érdekében létrehozták a WiMAX Fórumot, amelynek napjainkra már több mint 350 tagja van, szolgáltatók és gyártók egyaránt. Munkacsoportjai különböző ajánlásokat (WiMAX-profilok) dolgoztak ki, olyan átfogó szabvány megalkotása érdekében, amely elősegíti a széles sávú vezeték nélküli hálózatok és technológiák gyors elterjedését.

„A vezeték nélküli mikrohullámú adatátviteli hálózatokkal két szabványosítási szervezet is foglalkozik, az IEEE, és a ETSI²² különböző szabványokban. Az IEEE 802.16 és az ETSI HiperMAN²³ szabványok közös metszete, a 256FFT²⁴ OFDM²⁵ (opcionális UL²⁶, FFT2048 OFDMA²⁷) technológia a különböző WiMAX profilok alapja. Az IEEE 802.16 szabályozza az állandóhelyi vezeték nélküli szélessávú kapcsolatok levegő interfész kialakítását. Széles frekvenciasávot támogat (10–66 GHz-ig), változatos csatorna sávszélességek alkalmazásával (1,25 MHz-től 20 MHz-ig), pont-pont összeköttetések megvalósítása esetén. A technológia 2003. évi 802.16a jelű módosítása már tartalmazza az NLOS²⁸, illetve PMP²⁹ kapcsolatok kialakításának lehetőségét, mint állandóhelyi szélessávú felhasználói hozzáférést, melyet a 2004. évi, 16d jelű (802.16-2004) átdolgozás egészít ki, és meghatározza a WiMAX rendszer profilokat, a 2-11 GHz-es sávban. A 2005. novemberben elfogadott 802.16e kiegészítés a mobil (gyalogos-, illetve gépjármű sebességű) megvalósítást szabályozza a 6 GHz alatti frekvenciatartományban, lehetővé téve a hordozható felhasználói eszközök vándorlását a szolgáltatási területen belül, illetve között.”³⁰

22 European Telecommunications Standards Institute (Európai Távközlési Szabványintézet)

23 High Performance Radio Metropolitan Area Network (nagy teljesítményű rádiós városi hálózat)

24 Fast Fourier Transform (gyors Fourier-átvitel; tulajdonképpen az OFDM-vivők száma)

25 Orthogonal Frequency Division Multiplexing (ortogonális frekvenciaosztásos multiplexálás)

26 Uplink (adatátviteli irány, felhasználói eszköztől a központi állomás felé)

27 Orthogonal Frequency Division Multiplexing Access (ortogonális frekvenciaosztásos multiplexálási hozzáférés)

28 Non Line of Sight (közvetlen rálátás nélküli)

29 Point to Multipoint (egy bázisállomás–több felhasználói állomás topológia)

30 Vass Zoltán: A WiMAX hálózat jellemzői, gyakorlati alkalmazhatósága a Magyar Honvédség hírdend-szerében. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2006

A világméretű együttműködés érdekében külön-külön meghatározták az alkalmazni kívánt frekvenciatartományokat, valamint megjelöltek lehetséges frekvenciákat is, a későbbi bővítésre. Európában, így Magyarországon is a 3,5 GHz-es illetve az 5,8 GHz-es (de lehetséges a 2,3 és a 2,5 GHz) sávok alkalmazhatók, a nemzeti frekvenciagazdálkodási jellegzetességek figyelembevételével. Hazánkban a Nemzeti Hírközlési Hatóság és a Kormányzati Frekvenciagazdálkodási Hatóság szabályozza e sávok használatát. A jelenlegi szabályok alapján a 2,3, a 2,5 és a 3,8 GHz sáv egyediengedélyezés-köteles, míg mentességet csak az 5,8 GHz-es tartomány élvez. (A katonai célokra fenntartott *úgynevezett NATO IV sáv, amely névlegesen az 5 GHz-es tartomány, ami a valóságban 4,5–5,0 GHz-et jelent*, elvi sikon lehetőséget ad külön frekvenciahasználati engedély nélkül eszközök és rendszerek telepítésére és alkalmazására.)

Az átviteli csatorna sáv szélessége 1,25 MHz-tól 20 MHz-ig különböző diszkrét értéket vehet fel. A 802.16-2004 WiMAX profil által ajánlott sáv szélességeket és a duplexitás biztosításának módjai az alkalmazott frekvenciasáv függvényében eltérők lehetnek (*táblázat*).

Adatátvitelisáv-szélesség

Frekvenciasáv (GHz)	Duplexitás	Csatorna-sáv szélesség (MHz)
2,5	TDD ³¹	5
	FDD ³²	5
3,5	TDD	3,5
		7
	FDD	3,5
		7
5,8	TDD	10

A mobil WiMAX profil az előbbiektől eltérően 5; 7; 8,75; és 10 MHz szélességű csatornákat javasol a 2,5 és a 3,5 GHz-es frekvenciasávokhoz, bár a SOFDMA³³ alkalmazásával ez dinamikusan változtatható 1,25 MHz-tól egészen 20 MHz-ig.³⁴

³¹ Time Division Duplex (időosztásos duplex)

³² Frequency Division Duplex (frekvenciaosztásos duplex)

³³ Scalable Orthogonal Frequency Division Multiple Access (skalázható ortogonális frekvenciaosztásos többszörös hozzáférés)

³⁴ Vass Zoltán: i. m.

Ha a csatornát egyetlen vivővel szeretnénk átvinni, az nem lenne elég hatékony, mivel a sáv alsó és felső tartományában más-más csillapítási jellemzők, interferenciajelenségek stb. jelenhetnek meg. Ezt még adaptív szintszabályozással sem lehet kiküszöbölni, ezért megoldást az OFDM technológia – amelyet eredetileg a 802.11a szabványhoz fejlesztettek ki – kínál, amely egyúttal kiküszöböli a többutas terjedésből adódó terjedésiidő-szórást és a szimbólumok közti interferenciaproblémákat is, így nagyobb lesz a sáv átviteli kapacitása. Az OFDM lényege, hogy a csatornát több, kisebb sávszélességű jelfolyamra osztja, amelyek mindegyike külön vivőfrekvenciával bír, majd ezeket az alvivőket ortogonálisan modulálja és összegzi. Ezzel a módszerrel elérhető, hogy a csatornát egyenletesen használjuk ki, így jobb jel–zaj viszonyt érünk el. Ha spektrális zavar áll fenn, akkor lehetőség van az egyes alvivők modulációjának egyszerűsítésére, vagy az adatátvitel leállítására, míg a többi alvivőn ugyanúgy folyhat a kommunikáció. Az SOFDMA ennek a továbbfejlesztése, amelyben az alkalmazási viszonyoknak megfelelően, rugalmasan változtatható a csatorna sávszélessége. Az alvivők száma megválasztható (128, 256, 512, 1024 vagy 2048), miközben a szimbólum-időtartam és az alvivők közti frekvenciakülönbség fix. Mivel azonban az OFDMA és az SOFDMA különböző modulációs technikán alapszik, az SOFDMA nem kompatibilis az OFDM-mel.

A fejlett fizikairéteg-technológiák egy olyan gyűjtőfogalmat alkotnak, amelybe azokat a megoldásokat soroljuk, amelyek a szűkre szabott spektrum nagyobb kihasználásához segítenek hozzá. Idetartoznak a különböző modulációs eljárások, hibajavító kódok, fejlett antennamegoldások, stb. A WiMAX esetén számos ilyen technológiát alkalmaznak, amelyek műszaki leírása több ezer oldal, ezért csak a legjelentősebbeket emeltem ki.

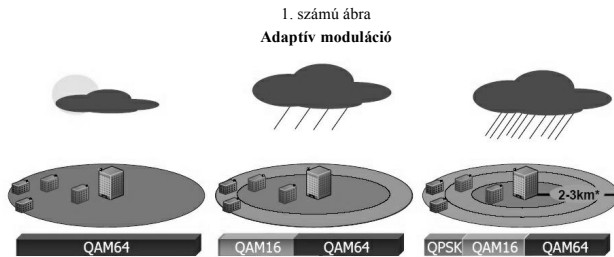
Első az adaptív moduláció, amely rugalmasan ötvözi a QPSK³⁵, a QAM16³⁶ és a QAM64 technológiákat, a vételi viszonyoknak megfelelően. Amennyiben a bázisállomás és a felhasználói terminál között LOS³⁷ kapcsolat van, elméletileg zavartalan a kommunikáció, és a leghatékonyabb (és egyben „legsűrűbb”) modulációt alkalmazhatjuk. Gyakorlatilag viszont számolni kell a légköri csillapítással, amit az időjárási jelenségek jelentősen befolyásolnak – számít a páratartalom, a csapadék, a köd stb. A mindenhol az elérhető leghatékonyabb átviteli kapacitás elérése érdekében dolgozták ki az adaptív modulációt, amelynek lényege, hogy a távolság növekedésével és a

35 Quadrature Phase Shift Keying (kvadratúra fázisbillentyűzés)

36 Quadrature Amplitude Modulation (kvadratúraamplitúdó-moduláció)

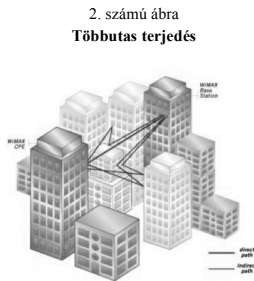
37 Line of Sight (közvetlen optikai rálátás)

vétel romlásával arányosan, vagyis a jel–zaj viszony (SNR³⁸) függvényében egyre egyszerűbb (kisebb kapacitású), ám jobban fogható modulációt alkalmaz (1. számú ábra).

Forrás: Reza Golshan: Fixed and Mobile WiMAX Overview. Fujitsu Microelectronics America, Inc., 2006, p. 16. http://www.fujitsu.com/downloads/MICRO/fma/pdf/esc_wimax06.pdf

A második technológiai megoldásnak NLOS környezetben van jelentősége. Ez lehet városi környezet, vagy akár hegyes-erdős, erősen tagolt terep is. Ilyen körülmények között a kisugárzott visszavert jelek különböző utakat futnak be, más-más idő alatt. A technológia lényege, hogy a többutas terjedésből fakadó zavarokat, interferenciákat kiküszöbölje (2. számú ábra).

Forrás: WiMAX's technology for LOS and NLOS environments. www.wimaxforum.org

³⁸ Sound-to-Noise-Rate (jel–zaj viszony)

A megoldásra a MIMO³⁹ antennarendszer használata látszik jó megoldásnak. Ez azt jelenti, hogy több antennt használunk egyszerre, és az adó és vételi oldalon az egyes antennapárok között mintha külön-külön csatorna lenne. Ezek a csatornák azonban nem különböznek a rajtuk átvitt információ szempontjából, az csak más-más úton, eltérő terjedési idővel halad át rajtuk. A zavarok és interferencia kiszűrésére speciális eljárást alkalmaznak, amelyet *space-time* kódolásnak nevezünk. A space-time kódolást 1998-ban *Tarokh, Seshadri és Calderbank* [TSC] fejlesztette ki MIMO rendszerekre. Lényege, hogy térbeli és időbeli kapcsolatot teremtsen a különböző antennákból különböző időpontokban sugárzott jelek között. Ezt a kapcsolatot arra használjuk, hogy minimalizáljuk a dekódolási hibákat a vevőnél. A space-time kódolás adó diversityt és teljesítményerősséget jelent a sávzélesség feláldozása nélkül.

Következtetések

A rendőrség korszerű, perspektivikus infokommunikációs rendszerének kialakítása, a meglévő technikai lehetőségeink jobb kihasználása és a pénzügyi források hatékonyabb felhasználása érdekében javaslom a következő szempontok figyelembevételét:

- Az infokommunikáció minden területén törekedni kell a legkorszerűbb adatvédelmi eljárások rendszertechnikai megvalósítására.
- A tevékenységirányítási rendszer struktúráját javaslom WiMAX alapra helyezni, ahol a szoftveresen programozható, gyors (VoIP képes) bázisállomások beszerzése javasolt a mikrohullámú gerincek és a területlefedő megoldásokra is.
- A megjelenő rádióképességek integrálása a WiMAX rendszerrel növeli a rendszer megbízhatóságát.
- Feladat végrehajtásakor egységeink megóvása érdekében a távoltelepült WiMAX csomópontok a kapcsolat tartására alkalmasak. Ebben az esetben a WiMAX területlefedő üzemmódban dolgozik.
- Rendszereink a digitalizáció növekedésével egyre inkább támadhatóvá válnak távoli hozzáféréssel is – ezért mindent meg kell tenni a kockázati tényezők csökkentése érdekében.

Az előbbi szempontok szerinti ajánlások, javaslatok figyelembevétele – megítélesem szerint – nagymértékben elősegítheti a rendőrség modernizációját, fejlesztési ütemének felgyorsítását.

---

³⁹ Multiple Input Multiple Output (több bemenet, több kimenet)

MERKL ZOLTÁN

A gyülekezési jog hatása a rendőri intézkedésekre, a változtatások indokai

A rendőrség feladata a különböző rendezvények, demonstrációk biztosításában való részvétel. A közterületek védelme, a közlekedés zavartalan működésének fenntartása különösen nagy hangsúlyt kapott. A gyülekezési jog gyakorlása és a tömegeket vonzó rendezvények biztonságának a megteremtése körütekintő szabályozást igényel. A demonstrációk számának növekedését és azok jellegét jelentősen befolyásolja a napi politikai helyzet.

Magyarország alaptörvénye szabályozza az alapvető szabadság jogokat.

VI. cikkely: „*Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához.*”

VII. cikkely: „*Mindenkinek joga van a békés gyülekezéshez.*”

VIII. cikkely: „*Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.*”

Az egyik legfontosabb alapjog a gyülekezéshez való jog, amely garantálja a polgároknak, hogy magán- és közügyeikről ilyen módon is véleményt nyilváníthassanak.

A gyülekezési jog gyakorlásának jogszerű lehetővé tétele rendészeti feladat.¹ Ennek jogszabályi hátterét elsősorban a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény és a rendezvények rendjének biztosításával kapcsolatos rendőri feladatokról szóló 15/1990. (V. 14.) BM rendelet teremti meg.

1945-ben egy belügyminiszteri rendelettel kezdődött a terület újraszabályozása. A Magyarország államformájáról szóló 1946. évi II. törvény bevezetője az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogaként határozza meg a gyülekezési szabadságot. Ez a szabadság más jogosultságokkal együtt csak alkotmányos demokráciákban érvényesülhet. Ezt jól tükrözi az 1949-től 1989-ig terjedő korszak.

Negyven év után a gyülekezési jog első jogállami szabályozását az 1989. évi III. törvény (a továbbiakban: gyülekezési törvény) tartalmazza. A törvény I. fejezete mindenkit megillető alapvető jogként rögzíti a gyülekezési jogot.

---

¹ A rendészet fogalmáról lásd Balla Zoltán: A rendészet fogalmának tisztázásához. Magyar Közigazgatás, 2000/1.

A polgárok összjövedele, felvonulása, tüntetése, rendezvények szervezése és általában a szabad véleménynyilvánítás olyan jogosultság, amelynek a gyakorlását az állam garantálni köteles.

A közterületeken tartandó rendezvény szervezését a rendezvény helye szerint illetékes rendőrkapitányságnak kell – legalább három nappal korábban – bejelenteni. A bejelentésben meg kell jelölni a célt, az időpontot, a helyszínt, az útvonalat, a napirendet és a létszámot.

A rendezvény rendjének biztosításáról a szervezőnek kell gondoskodnia, ő köteles a tevékenysége során a rendőrséggel együttműködni. E rendelkezések alapján alakult a rendőrségi gyakorlat.

A gyülekezésszóló törvény a rendészeti feladatok részleteire nem terjed ki, ezért az egyes technikai megoldások alkalmazásában a rendőrségnek széles mérlegelési joga van. Kérdés azonban, hogy ennek a kiemelkedően fontos alapjognak az érvényesítéséhez megengedhető-e a diszkréció ilyen kiterjesztése, vagy a rendészeti hatóságok eljárása részletesebb szabályozást igényelne-e.

Jelenleg a rendőri szervek a törvény által nem rendezett helyzeteket egyeztető megbeszélések során, illetve gyakorlattal igyekeznek kezelni, ezek azonban számos esetben nem adnak megfelelő megoldást a szabályozás hiányának leküzdésére. A következőkben rámutatunk néhány olyan összefüggésre, amelyek szerint szükséges a gyülekezési törvényben és a BM-rendeletben foglaltak módosítása és kiegészítése olyan rendelkezésekkel, amelyek a jelenleginél hatékonyabban támogatják a rendészeti eljárások jogszerűségét. Az nem megoldás, hogy a rendőrség a mindennapi tevékenysége során kialakult gyakorlatával igyekszik pótolni a törvényekben nem szabályozott területeket.

A gyülekezési jog tehát mindenkit megillető, alapvető szabadságjog. Hazánk az Emberi jogok európai egyezményével összhangban, elsősorban az alaptörvényben garantálja, és ennek megfelelően gondoskodik annak zavaratlan érvényesüléséről.

A jog gyakorlásának garantálása nem merülhet ki az állammal szembeni védelem megteremtésében. Az alapjogot úgy kell gyakorolni, hogy az más alapjogokat ne sértsen, az államnak pedig hatósági felhatalmazásra van szüksége ahhoz, hogy ennek az elvnek maradéktalanul érvényt szerezhessen. A gyülekezési jog gyakorlása nem veszélyeztetheti mások alapjogait.²

Ebből következik az állam kettős feladata: egyrészt garantálnia kell a jog szabad gyakorlását, másrészt konkrét védelmet kell nyújtania a mások jogait

---

² Buzás Gábor: Közigazgatás – rendészet – rendőri intézkedés. PhD-értekezés. Pécs, 2011

veszélyeztető személyek és csoportok jogsértő magtartásával szemben. E védelem gyakran igényel rendőrhatalósági intézkedéseket, amelyek jogszerűségének a biztosítása elsődlegesen törvényhozási feladat.

A gyülekezési törvény megfogalmazza a rendezvények békés jellegét. A 26. § (1) bekezdés tilalmazza az alapjog gyakorlásával megvalósított bűncselekmény elkövetését vagy arra való felhívást, illetve mások jogainak és szabadságának sérelmét [26. § (3) bekezdés]. A gyülekezési törvényen keresztül tehát van legitim lehetőség a jog gyakorlásának meghatározására, illetve annak korlátozására.

A békés rendezvényeknek három kategóriája különíthető el:

- az összejövetelek;
- a felvonulások; és
- a tüntetések.

A három magatartásforma közül a tüntetés és a felvonulás jól behatárolható. Az összejövetel kifejezés azonban problematikus. A hatóságnak nehézséget okoz az egyes csoportosulásokat – amelyek lehetnek néhány fős találkozók, esetleges politikai, közéleti beszélgetések stb. – a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó rendezvényként kezelni.

A gyülekezési törvény jelenleg a rendezvények megtartására nem határoz meg semmilyen időkorlátot. Ezért fordulhat elő, hogy a bejelentésekben folyamatos, több hétig tartó demonstrációk jelennek meg. A hetekig tartó demonstráció viszont megteremtette azt a szituációt, amely – szintén a szabályozás hiányában – nem bírt jogellenességgel.

Egyre gyakoribbak a tiltakozás helyszínén életvitelszerűen történő tartózkodással társuló bejelentett demonstrációk.

A BRFK ennek korlátozására a következő módszereket alkalmazza:

- életvitelszerű helyben tartózkodásra utaló bejelentéseket megvizsgálja;
- megállapítja hatáskörének hiányát arra alapozva, hogy az túllépi a gyülekezési jog hatályát.

A gyülekezési jog gyakorlása keretében összejövetelek, felvonulások és tüntetések tarthatók. E rendezvények célja a vélemény szabad kinyilvánítása, nem pedig az életvitelszerű tartózkodás.

A normatív megfogalmazás konkretizálása lehetővé tenné, hogy a rendőrség különbséget teheszen a csoportosulások között. Fontos volna a szabad véleménynyilvánítás alapjogából következő gyülekezési jog tartalmi pontosítása. A fogalom – következő példa szerinti – szűkítése jelenthetne segítséget:

csoport által, közterületen, akarategységben megvalósuló véleménynyilvánítás, amely elsősorban valamely politikai, szociális vagy kulturális jellegű közösségi érdeket kíván kifejezni.

A szűkítés indoka, hogy az összegyűlt csoportok ne élhessenek vissza a gyülekezési jog hatálya alá tartozó szabadsággal, ha a közös szándék nem vonható a szabadságjog előbbiekben körvonalazott legitím céljai sorába. Az utóbbi években sok jelentős demonstráció (például a tévészékház 2006-os ostroma) ebben a formában kezelhető lett volna, ha a célok tekintetében a gyülekezési törvény egyértelmű meghatározásokat tartalmazna.

A következő ellentmondás forrása a gyülekezési jog gyakorlásával kapcsolatban a törvényben rögzített tilalmak értelmezése. Ezek a következők:

- a gyülekezés nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével;
- nem valósíthat meg bűncselekményt vagy erre való felbujtást;
- a rendezvény résztvevői nem jelenhetnek meg fegyveresen, illetve felfegyverkezve.

A gyülekezési jog gyakorlása szükségszerűen mindig valamely más személy jogának, szabadságának sérelmével jár (például közlekedés, csendháborítás, nyugalom és más szubjektív tényezők). Ennek a helyzetnek a jogbiztonság szellemében történő kezeléséhez a gyülekezési törvény 2. § (3) bekezdése nem ad támpontot. Nem határozza meg, hogy mások jogainak sérelme valamennyi jog vonatkozásában értékelendő, vagy ennek vannak bizonyos szintjei, amelyek még tolerálhatók, esetleg a jogsérelemnek el kell jutnia a bűncselekménnyel fenyegető szintre. A jogi helyzet most az, hogy a rendőrség akkor sem tilthatja meg a rendezvényt, ha az a bejelentésben foglaltak szerint bűncselekményt vagy ennek elkövetésére való felhívást foglal magában, feltéve, hogy az állandó joggyakorlat szerint az még nem meríti ki a Btk. valamely törvényi tényállását. Akkor sincs helye a rendészeti tiltásnak, ha ez nyilvánvalóan mások jogainak vagy szabadságának akár jelentős sérelmével jár.

Az eljáró – a bejelentés szerint illetékes – hatóságnak meg kell várnia, míg a rendezvény megkezdődik, és a helyszínen a bűncselekmény vagy erre való felhívás ténylegesen, bizonyíthatóan megvalósul. (Aggályos lehet azonban, ha például az előkészületek során állam elleni bűncselekmény elkövetésére lehet következtetni.) Ezek után kerül sor annak a rendezvénynek a feloszlására, amely már előzetesen sem felelt meg a gyülekezési törvény 2. § (9) bekezdésében meghatározott általános feltételeknek. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 60. § (2) bekezdése tovább bonyolítja a helyzetet. Az intézkedés során a csapaterő alkalmazásával a rendőrség a helyszínen

lévők felelősségét nem vizsgálja, homogén egészként kezeli a résztvevőket. Ebből viszont az következik, hogy a tömegoszlítás célja kizárólag a jogsértő megmozdulás felszámolása, és nem egyesek fogságba vetése.

A gyülekezési törvény rendelkezéseinek pontjai külön-külön is ellentmondásokat rejthetnek. A fegyveres megjelenés, illetve a felfegyverkezésre, a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó definíció pontosítása szükségszerű.

Míg utóbbira megoldást jelenthetne, ha a jogalkotó kiegészítené a gyülekezési törvény 8. § (1) bekezdését a bűncselekmény vagy a bűncselekmény elkövetésére való felhívás megtiltásával. A szabályozásnak túl kell mutatnia azon a problémán, amely abban rejlik, hogy a tüntetésen részt vevők által elkövetett erőszak vagy más bűncselekmény nyomán sem szűnik meg a magánszemély számára garantált szabadságjog, ha a magatartása békés marad. Pontos elhatárolás nélkül kezelhetetlen a helyzet. A tömeg számára ezt tudatosítani kellene, illetve bizonyos jogosítványokat adni a szervek részére az oszlatás jogosságának megállapítására.

A tiltásnak a gyülekezési törvényben található következő formája, ami jogbizonytalanságot okoz, a résztvevők esetleges felfegyverkezésére vonatkozik. A szabályozás kimondja, hogy felfegyverzett résztvevő csak az, aki fenyegetés alkalmazása érdekében tart magánál az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt. Ebben a helyzetben a hatóság feladata megoldhatatlan, mivel rá hárul a szándék megítélése, és annak feltárása az adott feltételek mellett nem lehetséges. Az ellentmondásra egyértelműen rávilágít a következő példa. A 2006. október 22-én, a budapesti Kossuth téren tartott demonstrációt a rendőrség feloszlatta. A feloszlátkor számos a közbiztonságra különösen veszélyes, támadásra alkalmas eszközt foglaltak le (kések, balták, zokniba helyezett, benedvesített széndarabok, vasgolyók). Az intézkedés alá vontak a bírósági eljárásokon azzal érveltek, hogy a náluk talált tárgyak az életvitelükhöz voltak szükségesek (főzés, könnygáz-semlegesítés, játék). Ez a védekezés rámutatott a szabályozás hiányosságára. A bizonytalan helyzet feloldására a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény kínál megoldást, miszerint a rendezavarás szabálysértését követi el, aki nyilvános helyen, rendezvényen löfegyvert, robbanóanyagot, valamint az emberi élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál. A gyülekezési törvény 15. § (3) bekezdésében szereplő fogalmi meghatározást összhangba kell hozni a szabálysértési törvénnyel, az így egyértelművé váló szabályozás segítené a hatóság intézkedését.

A gyülekezési törvény szabályozása különválasztja a közterületeken tartott rendezvényeket az egyéb helyszínen, például valamely intézményben tartott gyűlésektől.

A gyülekezési jog hatályán kívül megtartott közterületi rendezvények a következők:

- a választási törvény hatálya alá tartozó gyűlések;
- egyházi, vallási felekezetek területén tartott összejövetelek;
- kulturális és sportrendezvények;
- családi rendezvények.

A közterület fogalma nem tér el a Btk.-ban meghatározott definíciótól. A gyülekezési törvényben a pályaudvar és az aluljáró is közterületnek minősül. Ez problémát vet fel, mivel e területek némelyike nyitva tartási renddel működik, tehát nem vehetők mindenki által korlátozás nélkül igénybe. A probléma abban rejlik, hogy a rendezvényt a törvény értelmében a szervezőknek kell bejelenteniük, de csak a közterületen megtartottakat. Ebben a helyzetben a közterület pontos meghatározása, elhatárolása jelentene megoldást.

A felsorolás első elemeként említett (a választási törvény hatálya alá tartozó gyűlések) rendezvényeket el kell határolni a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó tüntetésektől, felvonulásoktól. Az eljáró hatóság rendkívül nagy nehézségekből ütközik e kérdés kapcsán. A már korábban említett 2006-os budapesti zavargások kialakulásának alaphelyzete ünnepi felvonulás volt, amely végül kormányellenes tüntetéssé alakult át. Ezt a megállapítást a Gönczöl-bizottság jelentésében olvashatjuk.³

A bizottság a történelmi visszatekintés mellett 1989-től elemezte alkotmányjogilag a gyülekezési jog alakulását, és részletesen tanulmányozta a fővárosban 2006. szeptember 17. és november 4. közötti eseményeket. Megállapította, hogy a parlamenti demokráciát jelentősen aláásta az ellenzék egy részének szeptember–októberben folytatott utcai-érzelmi politizálása, amely abból eredt, hogy nem tudták elfogadni az országgyűlési választások eredményét. Tevékenységük a kormány megbuktatására irányult. Új elem volt a nyílt erőszak megjelenése az utcán.

A 2006-os események idején a budapesti gyűlések, tüntetések szinte megoldhatatlan feladatot okoztak a jogalkalmazó szervek számára. Egyrészt mert a gyülekezés joga magasan áll az alkotmányos jogok hierarchiájában, így korlátozása nagy körültekintést igényel akkor, ha a demokratikus állam alapértékeit is meg kívánjuk védelmezni. Másrészt mert az 1989-ben hozott tör-

---

³ A kormány a 1105/2006. (XI. 6.) kormányhatározattal a 2006. szeptember–októberi fővárosi események elemzésére hozta létre a Gönczöl-bizottságot. Ez a szakértői munkacsoport 2006. november 8-án alakult meg. A munkacsoport elnöke dr. Gönczöl Katalin egyetemi tanár, nemzetközileg ismert kriminológus volt. www.gonczolbizottsag.gov.hu

vény túlságosan szélesre nyitotta a jogosultságokat, és jogbizonytalanságban hagyta a gyülekezési jog rendeltetésszerű gyakorlásáért felelős hatóságokat. A szabályozás utóbbi hiányosságainak megszüntetését az Országos Rendőr-főkapitányság többször is javasolta. A javaslatok között szerepelt a bejelentési határidő felemelése, a kezdési és befejezési időpont meghatározása, az egy időben azonos helyszínrre és időpontra szóló rendezvények korlátozása, a közterület fogalmának meghatározása.

A Gönczöl-bizottság azt is kimondja, hogy a kormányzat válaszut elé érkezett, hiszen a rendszerváltás óta szorosan véve sem rendészeti, sem rendvédelmi kormányzati stratégia nem jött létre. Fontos következménye, hogy a szervezeti rendszer nem felel meg a demokratikus jogállam követelményeinek. Felvetődött, hogy miközben Magyarország az Európai Unió átlagánál többet költött a közrend fenntartására, ez a többlet nem emelte a munka hatékonyságát.

Elmondható, hogy a 2006. szeptember 17. és október 23. közötti események váratlanul érték a magyar társadalmat. Elhúzódó agresszív jellege, radikalizmusa példa nélküli volt. Rendőrök és civilek csaptak össze időről időre Budapest utcáin. A demonstrálók között határozottan elkülöníthető volt egy erőszakos mag, ezenkívül a rendőrök és a tüntető tömeg közötti konfliktus kialakulásában problémát okoztak a helyszíni észlelési és kommunikációs bizonytalanságok, illetve a tömeghelyzetekben gyakran jelentkező indulatok.

Amikor szeptember 17-én a miniszterelnök szűk körben elmondott beszédének egy része nyilvánosságra került, a rendőrség, tévesen, békésnek minősítette a Kossuth téren kezdődő tüntetést, mondván, a választási időszakban nincs szükség bejelentésre a választási gyűléshez. Amikor azonban a tömeg áttörte a lánckorlátot, már nem beszélhettünk békés demonstrációról.

Bárminek minősítették korábban a gyűlést, ha törvényellenessé válik, a szervező, ennek hiányában a rendőrség kötelessége annak feloszlata. A gyülekezési törvény hatálya alá tartozó tüntetés és demonstráció, valamint a választási törvény hatálya alá tartozó gyűlések közötti határozott elkülönítés problematikus. Megoldást jelenthetne, ha a jogalkotó a gyülekezési törvény 3. §-át kiegészítené egy olyan ponttal, amely kiemeli a nemzeti, állami ünnepekkor tartott protokollrendezvényeket és azok előkészületeit.

Ebben az időszakban több jogsértés megtűrésére is sor került, mint amilyen a szabálytalan parkolás, a járványveszély okozása, a környezetszennyezés, az engedély nélküli árusítás, a számlaadási kötelezettség megszegése. Elmaradt a közterület-felügyelet, az ÁNTSZ, az APEH és a fogyasztóvédelem közös ellenőrzése. A mulasztások miatt sérültek a környékbeli lakosok jogai is. Szeptember 18-án kezdődött a demonstráló tömeg kemény, agresszív

fellépése. Megtámadták a csapatszolgálati erőket is. Ekkor mutatkozott meg a felkészülés hiányossága, hiszen az elkövetők ellen nem tudtak megfelelő módon fellépni. Az ORFK adatai szerint a biztosításban részt vevő rendőrök közül háromszázkilencvenkilencen sérültek meg, köztük sokan súlyosan. A felszerelésben kilencvenkétf millió forint kár keletkezett.

A jogvédők főként azt kifogásolták, hogy sok tétlen néző, illetve éppen hazafelé sétáló ember esett áldozatul a rendőrök agressziójának és szenvedett súlyos sérüléseket. Sok intézkedő rendőrön nem volt azonosító jelvény, illetve néhányan közülük maszkot viseltek. Mások arról számoltak be, hogy a le tartóztatás után is megalázó bánásmódban részesültek.

A 2006. október 23-i budapesti erőszakos cselekmények kivizsgálására jött létre a Civil Jogász Bizottság. Az ügynevezett Morvai-jelentés vizsgálata leszűkült a szeptember–október közötti emberi jogi jogsértésekre. Idézet a jelentésből: *„Botcsinálta politikus vagyok. Gumibot-csinálta. Egy kapualjban, a gyerekeim testi épségéért reszketve, könnygáztól fuldokolva, fegyverroport hallgatva kaptam a küldetést, 2006. október 23-án, arra hogy mindent megtegyek az elnyomással és a diktatúrával szemben. Akkor még nem láttam világosan azt, amit ma már igen: nem pusztán egy hibbant Néró által irányított megvadult rendőrség áll szemben a megrémült, megalázott polgárokkal. Sokkal többről volt és sokkal többről van szó: egy velejéig romlott, igazságtalan és romboló globális viláгурalmi rend, s annak helytartói állnak szemben azokkal, akikről rendszerük megmaradását félthetik. A rendőri brutalitás, a szabadságjogok és az emberi méltóság megtaposása, az ártatlan emberek bebörtönzése, a koncepciós büntetőeljárások indítása nem önmagukért való célok, hanem eszközök. Eszközök a vélemény, így a tiltakozás, a változás követelésének elfojtására, az ellenállás megtörésére, a nemzeti büszkeség meggyalázására, az igazságtalan, romboló rendszer fenntartására. Az egyik legfontosabb politikai céloom, hogy ezt a cél-eszköz viszonyt mindenki számára világossá tegyem.”*

A Morvai-jelentés különösen a rendőri brutalitást bírálta. A rendbontókat el kell fogni, de ez nem lehet színtere a leszámolásnak, megtorlásnak, megalázó és kegyetlen bánásmódnak. Ez a jelentés is nagyon kritikus volt a rendőrséggel, de a jogszabályi háttér hiányosságaira is rámutatott.

A kulturális rendezvények konkrét jogi megfogalmazása jelenleg hiányzik a hatályos joganyagból, nincs definiálva. A sportrendezvény és a koncert, illetve a különböző identitásból fakadó rendezvények alkotják azt a halmazt, amelynek a minősítése a jelenlegi szabályozás alapján nehézséget okoz a hatóságoknak.

A gyülekezési törvény nem tartalmaz olyan helyeket, területeket, ahol a gyülekezési jog nem vagy csak korlátozottan gyakorolható. A történeti visz-

szatekintés (Kossuth téri demonstráció) alátámasztja, hogy erről a gyülekezési jognak világosan rendelkeznie kellene.

A sportrendezvények elhatárolása nem jelenthet akadályt a jogalkalmazó szerveknek, hiszen jól megkülönböztethető a tüntetésektől, felvonulásoktól. A rendőrség a feladatot a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó egyéb rendezvények biztosításával oldja meg.

A következő probléma az illetékes hatóság eljárásában mutatkozik. A bejelentés megtételére vonatkozóan a gyülekezési törvény előírja, hogy arra a közterületi rendezvény megtartásának tervezett időpontja előtt legalább három nappal sort kell kerítenie a szervezőnek. A rendőrségnek a bejelentés elbírálására a gyülekezési törvény alapján, annak a hatósághoz történő beérkezésétől számított 48 órája van, esetleges tiltó határozatát további 24 órán belül kézbesítenie kell. A megoldás nehézségei abban rejlenek, hogy vannak olyan esetek, amikor a hét utolsó munkanapjának 23. órájában érkezik be a bejelentés, arra vonatkozóan, hogy a következő hét első munkanapján reggel nyolcórai kezdettel rendezvényt tartanak. Ugyanaz a probléma, ha a bejelentés többnapos munkaszüneti időszakot előz meg. További tapasztalatok kibővítik ezt a problémakört. A gyülekezési törvény nem tartalmaz további időbeli megkötéseket a bejelentéssel összefüggésben.

Sokszor a bejelentés a tervezett időpont előtt hetekkel, hónapokkal, évekkel korábban érkezik be.

Emiatt egyértelmű, hogy a hatóság oldaláról nem hozható határozat a tiltással kapcsolatban. A körülmények változása adhat csak okot később a tiltási határozat kézbesítésére. A jogalkotó a törvény kibővítésével, időpontok konkrét meghatározásával (például a rendezvény bejelentése előtti háromnapos határidő kibővítése) rögzíthetne egy olyan időhatárt, amely még belátható módon tenné lehetővé a szervnek az objektív megítélést.

A gyülekezési törvény alapján a közterületeken tartandó rendezvény szervezését a hatóságnak be kell jelenteni. A közterület (út, tér, utca) mindenki számára korlátozás nélkül igénybe vehető terület.

Számos esetben előfordul, hogy egy állami szerv vagy önkormányzat használatba adja a közterület egy részét magánszemélyeknek, szervezeteknek. Ebben az esetben a terület elveszíti közterület jellegét, hiszen magánterületként funkcionál. Ezért a rendőri szerv nem jogosult az ott zajló demonstráció elbírálására, esetleges tiltására.

A jogalkalmazói tevékenység – amelyet a Fővárosi Bíróság gyakorlatával kialakított – meghatározta, hogy ebben az esetben a bejelentést kezelő szervnek közigazgatási határozatot kell hoznia, mivel az említett esetben a bejelen-

tés elbírálására nincs hatásköre. A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény kimondja, hogy a közigazgatási szervnek az ügy minden szakaszában vizsgálnia kell a hatáskörét, illetve annak hiányát. Ennek megállapításakor hivatalból intézkedik a hatáskörrel felruházott szervhez történő áttételről. A probléma ebben a helyzetben mind a jogalkotót, mind a jogalkalmazót megoldásra kényszeríti, mivel az áttétel nem lehetséges.

A rendőrségen kívül nincs olyan szerv, amely jogosult a bejelentett rendezvény elbírálására. Kiemelném az itt megjelenő másik dilemmát is. A rendőrség a hiánypótlásra történő felszólítás sikertelensége esetén hozhat tiltó határozatot, ezt is a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény előírásai szerint. A tiltó határozat nem a gyülekezési jog gyakorlásának megtiltására vonatkozik – hiszen arra nem is irányulhat –, kizárólag a tervezett rendezvény időbeliségére, illetve helyszínére adhat ki tiltást. Az ellentmondás abban rejlik, hogy a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény rendelkezéseit általánosan, a hatósági eljárás minden fázisában kell-e alkalmazni, vagy csak a tiltást tartalmazó döntés esetén. Megoldást az jelentene, ha a gyülekezési törvény egyértelműen kifejezné a szándékot, hogy pontosan meghatározza a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény alkalmazásának körét, továbbá a bejelentés formáit is konkrétan megfogalmazná. A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény ugyanis rendelkezéseiben a szóbeli és írásbeli bejelentési mód mellett lehetőséget ad az elektronikus ügyintézésre is.

Ez bővítés a BM-rendelethez képest.

A rendőri szervezetnek nincs ügyfélkapus hozzáférésük, ez akarátja az e-ügyintézésnek. Szintén a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény szabályozási körébe tartozó területet érint a gyülekezési törvény 8. § (2) bekezdése. A szabályozott terület egyértelműen kimondja, hogy az eljárásra a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény szabályai az irányadók. A probléma a kézbesítési idő rövidegsége, amely szinte lehetetlenné teszi a vonatkozó törvény szabályai szerinti eljárást. A bejelentő a tiltó határozat meghozatalakor nem tartózkodik a rendőrség épületében, így a szóbeli közlés kivitelezhetetlen. A probléma feloldására a BM-rendelet az 5. § (3) bekezdésében határoz meg különös szabályokat: saját kézbesítői utat ír elő a rendőrségnek, amely a határozatot eljuttatja a bejelentőhöz. A vonatkozó törvényben szabályozott postai úton történő és hirdetményi közzététel a joghatásaik – az irányadó határidők – miatt nem alkalmazható. A gyakorlatban a kézbesítő útján történő kézbesítés

sem tekinthető megoldásnak, hiszen az például ismeretlen helyen tartózkodás esetén nem lehetséges. Nyilvánvaló, hogy a törvényi határidőben és magában az eljárásban is jelentős módosítást kell végrehajtania a jogalkotónak. A felderült joghézag elkerülésére ismét a rendőrség gyakorlata kínál megoldást.

Összegezve, az említett jogszabályok alkalmazása mellett a rendezvények megtartásának megtiltása, a résztvevőkre vonatkozó tiltó szabályok adnak támpontot.

- A gyülekezési törvény a rendőrség számára lehetővé teszi a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időben való megtiltását, ha annak megtartása a népképviselői szervek vagy bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható.
- A rendezvényen részt vevők nem jelenhetnek meg fegyveresen, illetve felfegyverkezve. A megjelölt időpontban kötelesek a rendezvény helyszínét elhagyni.
- Aki a rendezvényen önkényuralmi jelképet (horogkereszt, SS-jelvény-ábrázolás, címer, sarló-kalapács, vörös csillag) használva jelenik meg, bűncselekményt követ el. Az aktuális jelentőséggel bíró, a gyülekezési jog témaköréhez kapcsolódó, spontán előzetes bejelentés nélkül, de a gyülekezési törvény hatálya alá tartozó közterületi demonstrációk kezelése is nehézségeket rejt magában.

A Magyarország kontra Bukta és társai-ügyben a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság 2007. július 17-én meghozott ítélete foglalkozott a jogellenesség kérdésével.⁴ Mind ez idáig számos politikai, történelmi, gazdasági, kulturális formában megjelenő spontán gyűlést biztosított már a rendőrség. A saját gyakorlatra, illetve a bíróságok jogalkalmazására támaszkodva tudta a hatóság kezelni a szabályozatlan eseményeket. Az emberi jogi bíróság ítélete egyedi ügyben született. A rendőrség viszont csak a nemzeti jogban szabályozott tartalom szerint intézkedhet. A spontán demonstráció kérdését szabályozni kell a gyülekezési törvényben. A nehézséget a szankciórendszer felállítása okozza. Ez a demonstrációs forma, jellegéből fakadóan, előzetesen nem tiltható meg. A bejelentési, tiltási kategóriák nem alkalmazhatók. A felosztatás intézményét pedig csak akkor lehetne alkalmazni, ha az a jog vagy törvények megsértésnek valamelyikét valósítaná meg.

---

⁴ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a Bukta és társai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete. 25691/04. sz. kérelem. Strasbourg, 2007. július 17.

Összefoglalva az előbbieket, elmondható, hogy a tárgyalta jogterületen végbement fejlődés még nem vezetett konkrét és ellentmondásmentes szabályozáshoz. A rendszerváltozás óta fejlődik a gyülekezési jog gyakorlásának demokratikus oldala. Ezt a fejlődést a gyülekezési törvény szakaszai és az alaptörvény is bizonyítja. A rendőri intézkedések ezen a területen szintén az elmúlt huszonhárom év fejlődését tükrözik. Megfigyelhető, hogy a gazdasági, politikai változások átformálják a társadalmat. Ennek a folyamatnak természetes velejárója a véleménynyilvánítás. A különböző szervezetek, szerveződések radikalizálódása nem nélkülözheti az intenzívebb hatósági intézkedéseket. A feldolgozott téma megmutatja, hogy bizonyos területeken a gyülekezési törvény nem ad konkrét fogalmakat a jogalkalmazók számára. A rendőrség a joghézagok feloldása miatt a bíróság jogalkalmazására támaszkodhat a probléma kezelésében. Másik oldalról pedig a saját tapasztalataira hagyatkozhat a demonstrációkon, tüntetéseken alkalmazott intézkedések közben.

A Kúria elvi döntése a gyülekezési jog gyakorlása és az állami ünnepségek viszonyáról (Kfv.37.267/2012/9. sz.)

A gyülekezés jogszerűségének a megítélésekor figyelembe kell venni, hogy az állami ünnepségek nem tartoznak a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény hatálya alá.

A Kúria, mint felülvizsgálati bíróság a 2006. október 23-án reggel a Nádor utca–Garibaldi utca vonalában 9 óra 26 perckor elrendelt oszlatás jogszerűségéről döntött, hatályában fenntartotta a Fővárosi Bíróság 20.K.32.481/2007/134. számú ítéletét, amely megállapította, hogy az elrendelt oszlatás jogellenes volt. A tényállás szerint a felperes a meghirdetett állami ünnepségre, a zászlófelvonásra igyekezett, azonban a Nádor utcában kordonba ütközött. Az állami ünnepség máshonnan sem volt megközelíthető. A kordon előtt 50-80 fő torlódott fel, amely békétlenség nem volt tekinthető, azonban elégedetlenségének adtak hangot. Többen énekelték a Himnuszot. A tömeg a rendőrség többszöri felszólítása ellenére sem távozott a jelzett helyszínről, az összegyűlt embereket a rendőrség feloszlatta.

A felperes keresetére a Fővárosi Bíróság megállapította az oszlatás jogellenességét. A döntés szerint spontán tüntetés alakult ki, s a tömeg sem volt olyan fokban békétlen, amely alapot adhatott volna az oszlatásra.

A döntés ellen az alperes rendőrség nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, arra hivatkozva, hogy a strasbourgi bíróság a Bukta ügyben, illetve az Alkotmánybíróság a 2006. október 23-ai eseményeket követően hozta meg azon döntéseit, amelyek alapján a rendőrségnek a spontán tüntetést is jogszerűnek kell tekintenie. A rendezvény nem volt bejelentve, így az alperes szerint az oszlatás jogalapja tekintetében a Fővárosi Bíróság ítélete törvénysértő.

A Kúria a Fővárosi Bíróság ítéletét – indokolásának részbeni módosításával – helybenhagyta. A Kúria megállapította, hogy a bírói és az alapvető jogok biztosának gyakorlata szerint is, az állami ünnepség – mint rendezvény – nem tartozik a Gytv. hatálya alá, az állami ünnepségek leginkább a Gytv. 3. § c) pontja által meghatározott kulturális rendezvénynek minősülnek. Az adott ügyben az előzetesen szervezett rendezvény állami rendezvény volt. A feltorlódt tömeg elégedetlensége miatt alakult ki, hogy nem engedték be őket az állami ünnepség helyszínére. E tényállást alapul véve megállapítható, hogy az akkor hatályos szabályok – az Alkotmány 62. § és a Gytv. alapján – sem lett volna elvárható a jelzett gyülekezés (három nappal előbb történő) előzetes bejelentése. Így a Gytv. 6. §-ában foglalt bejelentési kötelezettség jelen ügyre nem vonatkoztatható. Ezen tényállás mellett a bejelentés elvárása a lehetetlenre irányulna. Mindez az oszlatást elrendelő – jelen per tárgyát képező – szóbeli döntés meghozatalakor is nyilvánvaló volt.

A Kúria megállapította, hogy amikor a szóbeli döntés közlésre került sem sürgős gyűlésről sem pedig spontán tüntetésről nem beszélhetünk. A Kúria megítélése szerint így jelen ügyben nincs relevanciája annak az alperesi felvetésnek, hogy mind az Emberi Jogok Európai Bíróságának a Bukta és társai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete (25691/04. sz. kérelem; Strasbourg, 2007. július 17.), mind pedig az Alkotmánybíróság 75/2008. (V. 29.) AB határozata (ABH 2008, 651.) a spontán tüntetések jogszerűségét a 2006-os eseményeket követően ismerte el. A Kúria hangsúlyozta, hogy az oszlatás elrendelésekor fennálló körülményeket minősítette az oszlatás jogalapja jogszerűségének meghatározásakor. Az ezt követő események – az oszlatás miatt kialakult tiltakozás – minősítése nem tartozik a jelen ügyben eldöntendő kérdések közé.

Budapest, 2013. április 9.

A Kúria Sajtótitkársága
(www.lb.hu)

TILKI KATALIN

A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszköztárszere

A környezetvédelem célja a környezet egyes elemeinek és folyamatainak védelme, az ember és környezet harmonikus kapcsolatának kialakítása [1995. évi LIII. törvény 1. § (1) bekezdés], amely – álláspontom szerint – már önmagában is a kapcsolati rendszerek kölcsönhatásainak alapos ismeretét, hosszú időhorizontban történő gondolkodást és cselekvést kíván meg. Az előbbi cél elérését hazánk a környezetvédelem komplex, összefüggő rendszerének megteremtésével és folyamatos fejlesztésével igyekszik megvalósítani, nagyszámú közigazgatási szabályozókkal, valamint közgazdasági és jogi eszközökkel.

A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszköztárszere legfőbb sajátossága, hogy érinti az alkotmányjog, közigazgatási, polgári, szabálysértési, valamint a büntetőjog területét. Tanulmányomban az egyes jogterületek környezet védelme érdekében alkalmazható eszközeit mutatom be.

Az alaptörvény környezetvédelmi rendelkezései

A hazai környezetvédelmi jog alkotmányos alapjait a 2011. április 25-én elfogadott alaptörvény tartalmazza. A környezeti kérdések két, jól körülhatárolható témakör köré szerveződnek: egyrészt a jövő nemzedékek érdekeinek szem előtt tartásával, kötelező erővel szabályozott természeti erőforrások védelme; másrészt a korábbi alkotmányhoz hasonlóan az egészséges környezethez való jog elismerése.

A természeti erőforrások védelmével kapcsolatban az alaptörvény a nemzeti hitvallás nyolcadik felhívásában rögzíti, hogy *„örökségünket, [...] a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megővük. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”* Az alapvetés P) cikke konkrétan felsorolja a természeti erőforrásokat¹, és dekla-

¹ Magyarország Alaptörvénye Alapvetés P) cikk: „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok [...] a nemzet közös örökségét képezik.”

rálja az általános környezetvédelmi kötelezettséget, hogy az állam és mindegyik kötelessége a természeti erőforrások védelme, fenntartása és megőrzése. Az itt megfogalmazottaknak azonban jelen körülmények között szinte lehetetlen eleget tenni, mert hiányoznak a megvalósításhoz szükséges eszközök és garanciák.² A *Közpénzek* című fejezet 38. cikkely (1) bekezdése szerint a természeti erőforrások a nemzeti vagyon részei, amellyel felelősen kell gazdálkodni. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja egyebek között a természeti erőforrások megővése és a jövő nemzedékek érdekeinek figyelembevétele.

Az alaptörvény XX. cikkelye tartalmazza a testi és lelki egészséghez való jogot, amelynek érvényesülését egyebek között a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság, az egészséges élelmiszerekhez, az ivóvízhez való hozzáférés, valamint a környezet védelmének megteremtésével kell elősegíteni. A XXI. cikkelyben megfogalmazott egészséges környezethez való jog kibővült a szennyező fizet elvével és a szennyező hulladék behozatalának tilalmával. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának³ álláspontja szerint azzal, hogy az alaptörvény megerősítette az egészséges környezethez való jogot, lehetővé teszi az alkotmánybírósági és az ombudsmani joggyakorlat, az egészséges környezethez való jog kimunkált tartalmának a megőrzését. *„Ez is garantálja, hogy valamennyi környezetjogi alapelvek (megelőzés, elővigyázatosság, integráció stb.) változatlan tartalommal érvényes maradjon.”*⁴

Az Alkotmánybíróság az egészséges környezethez való jog értelmezését a 28/1994. (V. 20.) AB határozatában, valamint az erre épülő későbbi döntéseiben végezte el. Megállapította, hogy a környezethez való jog harmadik generációs alapjog. *„Az egészséges környezethez való jog önálló és önmagában vett intézményvédelem, azaz olyan sajátos alapjog, amelynek az objektív, intézményvédelmi oldala túlnyomó és meghatározó.”* Rámutatott arra is, hogy *„a környezethez való jog valójában az élethez való jog objektív, intéz-*

² Horváth Zsuzsanna – Pánovics Tamás: Környezetvédelem és fenntarthatóság. In: Drinóczi Timea: Magyarország új alkotmányossága. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011, 80. o.

³ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvényben foglaltak alapján az Országgyűlési Biztos Hivatala (az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának Irodája, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának Irodája és a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának Irodája) megszűnt, feladatait 2012. január 1-jétől jogutódként az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala vette át. Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese kíséri figyelemmel a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését.

⁴ A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának állásfoglalása az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről. Ügyszám: JNO-258/2011., 3. o. http://www.jno.hu/hu/af/jno-258-2011_uj_alaptorveny_rendelkezeseibol.pdf

ményvédelmi oldalának egyik része”, s ehhez kapcsolódva „a környezethez való jog a környezet védelmére és az élet természeti alapjának fenntartására vonatkozó állami köteleességet jelenti”. Az egészséges környezethez való jog az emberi élethez való jog érvényesülésének fizikai feltételeit szavatolja. A határozatból következően e jog az állam környezetvédelemre vonatkozó köteleességei teljesítésének garanciáit emeli az alapjogok szintjére, ebbe beletartoznak a környezet elért védelme korlátozhatóságának feltételei is. Tehát e jog jogalkotással való védelmének különös, más jogokéhoz képest szigorúbb voltát követeli meg, bár a szabályozás kialakítása során „az állam a környezetvédelem elvi alapjainak és módszereinek megválasztásában szabad”, „a környezethez való jog tárgyából és dogmatikai sajátosságából az következik, hogy a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét az állam nem csökkentheti”.

A testület határozata szerint a környezethez való jog intézményes védelmének mértéke nem lehet tetszőleges. Megállapította ezért, hogy „*az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje, vagy a romlás kockázatát megengedje*”. E főszabály alól kivétel, ha a védelmi szint csökkentése más alkotmányos jog vagy érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen, és az az elérni kívánt célhoz képest nem aránytalan. A testület tehát felállította, és gyakorlatában következetesen érvényesítette a környezetvédelmi status quo megőrzésére irányuló állami kötelezettséget, amely megakadályozza, hogy a már elért védelmi szint, illetve hatékonyság csökkenjen, az addig elért környezetállapot romoljon. Nem engedhető meg tehát, hogy a környezetvédelemhez való jog érvényesülése társadalmi, gazdasági folyamatok függvényében mennyiségileg vagy minőségileg változzon. Végezetül: a testület arra is rámutatott, hogy az egészséges környezethez való jog érvényesülését és érvényesítését az állam elsősorban a megalkotott jogszabályok útján köteles garantálni, azaz olyan szabályozást kell létrehoznia, amely a megelőzés elvén nyugszik, s figyelembe veszi az élet természeti alapjainak véges voltát, a természetben bekövetkező károsodások jelentős részének visszafordíthatatlanságát.⁵

Az alapvetés Q) cikkelye szerint hazánk a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint a fenntartható fejlődés érdekében a világ valamennyi népével és országával együttműködésre törekszik. Környezeti konfliktusok, katasztrófák esetén⁶ általánosságban az érintett országok közös fellépését

⁵ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A környezetvédelmi szabályok érvényesülése a hatóságok szemszögéből. OKRI-zárótanulmány. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2011, 4–5. o.

⁶ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: Az ipari katasztrófák kriminalitása. Belügyi Szemle, 2013/2., 47–64. o.

az óvatosság és nehézkesség jellemzi. Jó példa erre az Aurul vállalat okozta gátszakadás miatt bekövetkező és a Dunán levonuló ciánszennyezés. Magyarország vonatkozásában különösen fontos a környező országokkal való együttműködés, hiszen elhelyezkedését, földrajzi adottságait⁷ tekintve, nagymértékben ki van téve a határon túlról eredő környezetszennyezésnek.

Az alaptörvény környezetvédelmi rendelkezéseiből jól látható, hogy a szabályozás középpontjában a fenntartható fejlődés, a jövő nemzedékek érdekei és a környezeti értékek állnak. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa megállapította, hogy „*az Alaptörvény kiterjeszti és tovább erősíti a hazai környezetvédelmi jogalkotmányos alapjait és jogi értelemben is magasabb szintre emeli a jövő nemzedékek iránti felelősséget*”⁸, valamint az eredményes jogalkalmazás szempontjából fontosnak tartja, hogy az állami intézményrendszer eszközei bővüljenek és a környezetvédelmi hatósági intézményrendszer meg erősödjön. E mellett azonban hangsúlyozza azt az irányadónak tekintendő gondolatot is, miszerint „*hatékony környezetvédelem csak az állampolgári jogok és az állami felelősség együtthatásából alakulhat ki. Önmagában csak az állami szervek tevékenysége nem vezet a környezet védelmének elégséges szintjéhez*”⁹, ehhez az állampolgárok részvétele is elengedhetetlen.

7 „Magyarország a Kárpát-medence legmélyebben fekvő részén helyezkedik el. Az ország földrajzi adottságait tekintve összességében azt lehet mondani, hogy „a kedvező természeti adottságok romló folyamatokkal párosulnak. Magyarországra az éves viszonylatban beérkező vízmennyiség kétharmada felszíni vízfolyások formájában érkezik, a fennmaradó egyharmad rész, pedig csapadékból származik. Ugyanakkor a befolyó vizekhez hasonló mennyiség folyik ki az országból és nagyjából a csapadéknak megfelelő vízmennyiség párolog el. A hazai folyók vízkészlete szinte teljes mértékben (96%-ban) külföldről ered, így a víz mennyiségét és minőségét befolyásolják a szomszédos országok beavatkozásai. Az ország területének negyede a folyók vízszintjénél alacsonyabban fekszik, ennek következtében a lakosság 40%-a gáttal védett területeken él. Az ország területének 63%-a mezőgazdasági művelés alá esik, jelentős a természeti parkok, tájvédelmi körzetek, védett területek aránya is hazánk nagyságához viszonyítva, valamint kiemelkednek termálvíz- és geotermikus energiakészleteink. Árterületen található az ország 1,8 millió hektárnyi területe, itt található a vasutak 32 %-a, a közutak 15 %-a és több mint 2000 ipari üzem, itt él 2,5 milliónyi ember. Az ország árvízi veszélyeztetettsége, az ártér arányát tekintve a legnagyobb Európában. A belvízzel veszélyeztetett terület megközelíti a négy és fél millió hektárt, szinte az összes ártéren fekvő települést érinti. Az ország belvízzel legjobban veszélyeztetett részei a Felső-Tisza, Alsó-Tisza vidéke, a Hortobágy – Berettyó melléke, a Jászság és Nagykunság egyes részei. Az aszály az ország területének kilencven százalékát érinti, a nyugati és délnyugati régiók kivételével.” Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A katasztrófavédelemnek a környezetvédelem területén kifejtett általános és speciális tevékenysége. OKRI-zárótanulmány. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010, 23–25. o.

8 A jövő nemzedékek országgyűlési biztosságának állásfoglalása az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről. JNO-258/2011., 1. o.
http://www.jno.hu/hu/af/jno-258-2011_uj_alaptorveny_rendekezeiseibol.pdf

9 A jövő nemzedékek országgyűlési biztosságának módosító javaslati a Magyarország Alaptörvényéről szóló T/2627. számú törvényjavaslathoz.
<http://www.jno.hu/hu/?&menu=alkotmanyozas&doc=alaptv-javaslatok-110324>

A környezetvédelmi törvény vonatkozó rendelkezései

A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközrendszerének bemutatása során a környezetvédelem alapelveiből indulunk ki, amelyek a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvényben található. A jogszabály oly módon határozza meg az elővigyázatosság, a megelőzés és helyreállítás, az együttműködés, továbbá a tájékoztatás és a környezeti elemek egységes védelmének elvét, hogy azok a környezetvédelmi tevékenység minden mozzanatát áthassák. A törvény definiálja a felelőség elvét, rögzíti a felelőségi eszközök rendszerét. A környezethasználó felelőséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért (9. §). A törvény IX. fejezete szabályozza a környezetért való felelőség általános alapjait, és rögzíti, hogy a környezethasználó – az e törvényben meghatározott és más jogszabályokban szabályozott módon – büntetőjogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelőséggel tartozik tevékenységének környezetre gyakorolt hatásaiért [101. § (1) bekezdés]. A törvény a környezethasználó számára különböző kötelezettségeket¹⁰ ír elő. E szerint köteles a környezetveszélyeztető magatartástól, illetve a környezetkárosítástól tartózkodni, illetve abbahagyni; a környezetvédelmi hatóságot tájékoztatni, a külön jogszabályban meghatározott információkat megadni; minden lehetséges intézkedést megtenni a környezetkárosodás enyhítése, a kárelhárítás, illetve a további környezetkárosodás megakadályozása érdekében; az eredeti vagy ahhoz közeli állapotot helyreállítani; az általa okozott környezetkárosodásért helytállni és a megelőzési, illetve helyreállítási költségeket viselni.

A felelőség további szabályai¹¹ szerint a megelőző, helyreállítási intézkedések érdekében az ingatlan tulajdonosa, birtokosa (használója) túmni köteles az intézkedések végrehajtását, hogyha a megelőző és helyreállítási intézkedések elvégzése más tulajdonában, birtokában (használatában) álló területet érint. Az érintett ingatlan tulajdonosát, birtokosát (használóját) kártalanítás illeti meg.

Az ingatlan tulajdonosának felelősége vonatkozásában a törvény a következő szabályt rögzíti: a környezetkárosodásért, veszélyeztetésért való felelőség – az ellenkező bizonyításáig – annak az ingatlannak a környezetkárosodás, illetve környezetveszélyeztetés bekövetkezésének időpontját követő mindenkor tulajdonosát és birtokosát (használóját) egyetemlegesen terheli, amelyen

¹⁰ A környezetvédelméről szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (2) bek.

¹¹ Uo. 101. § (4)–(6) bek.; 102. § (1)–(2) bek.

a környeztkárosítást, illetve környezetveszélyeztető magatartást folytatták. A tulajdonos csak akkor mentesül a felelősség alól, ha megnevezi a használót, és kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a felelősség nem őt terheli.

A környezetvédelmi törvény értelmében a külön kormányrendeletben meghatározott tevékenységért, valamint az előre nem látható környeztkárosodások felszámolása finanszírozásának szavatolása érdekében a környezethasználó környezetvédelmi biztosíték adására köteles vagy környezetvédelmi biztosítás kötésére kötelezhető. A környezethasználó céltartalékot hozhat létre a jövőbeni környezetvédelmi kötelezettségeire. A törvény a környezetvédelmi biztosíték és biztosítás szabályainak kidolgozását a kormány feladatkörébe utalja, a részletes szabályozás azonban eddig nem született meg.

A közigazgatási jog eszközrendszere

A közjogra¹² (amelynek egyik jogága egyebek között a közigazgatási jog) döntő mértékben a parancsoló, kötelező vagy tiltó szabályozás jellemző. A közjogi viszonyok szervezettek, a felek alá-fölé rendelték, a felettes szervet többletjogok illetik meg, gyakori a közvetlen kényszer alkalmazásának lehetősége. A közjogi kötelezettségek általában a kötelezettek akaratára tekintet nélkül beállnak.

A környezet állapotának fenntartása, a környezeti értékek megóvása az állam feladata, ezt elsősorban közigazgatási eszközök igénybevételével valósítja meg. A környezetvédelem területén a közigazgatási jog eszközeinek alkalmazására akkor kerül sor, amikor a jogszabályokban, illetve hatósági határozatokban foglalt előírásokat megsértik, mégpedig az ezekben meghatározott kötelezettségek teljesítésének elmaradása vagy a tilalmak megszegése esetén.¹³ Közigazgatási jogi felelősség alkalmazása esetén nem szükséges a felróhatóság vizsgálata, azaz a szándékosság és gondatlanság nem feltétel.

A környezet hatékony védelme érdekében alkalmazható közigazgatási eszközök többféleképpen csoportosíthatók. Az egyik elgondolás¹⁴ abból indul ki, hogy az elérni kívánt környezetvédelmi célt, valamint az ezt elősegítő ma-

¹² Jogi alapok. <http://people.inf.elte.hu>

¹³ Bándi Gyula: Környezetjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 168. o.

¹⁴ Ezt a felfogást képviseli Teszár László: A környezetvédelmi bírságok szabályozási rendszere. Környezeti menedzsment és környezetvédelmi konferencia. Balatonkenese, 2008. május 14–16; Hajdu Klára: Az Európai Unió környezetjogi szabályozása, a környezethasználat engedélyezésének feltételei Magyarországon. www.sze.hu

gatartást milyen módon befolyásolja az alkalmazandó eszköz. E szerint különbséget lehet tenni közvetlen hatású és közvetett hatású közigazgatási eszközök között. A közvetlen hatású eszközök lehetnek megelőzési célúak: idesorolható az engedélyezés, a környezeti hatásvizsgálat, az egységes környezethasználati engedély, a környezetvédelmi felülvizsgálat, a környezeti nyilatkozat vagy állapotvizsgálat, valamint a határértékek megállapítása; kötelezést tartalmazók (kötelezés, tiltás, korlátozás); együttműködési jellegűek, valamint idesorolható még az ellenőrzés is. A közvetett hatású eszközök főként szankciók kilátásba helyezésével és gazdasági szabályozó eszközök (például adó- és díjjellegű eszközök) révén fejtik ki hatásukat. Egy másik elképzelés¹⁵ szerinti csoportosítás alapja az, hogy az alkalmazandó eszköz milyen időszakban fejt ki hatását, így vannak megelőzési célú eszközök, a közvetlen beavatkozás eszközei, valamint a szankciók. A megelőzést elsősorban az engedélyek és szakhatósági hozzájárulások biztosítják. A közvetlen beavatkozás eszközei a kötelezésen kívül valamely tevékenység korlátozása, felfüggesztése, tiltása. A környezetet sértő magatartás szankcionálásának funkciója a hasonló cselekmények elkövetésének megelőzése, valamint a konkrét szabálysértés elkövetőjével szembeni megtorlás; idetartozik a környezetvédelmi bírság és a szabálysértési eljárás.

A közigazgatási jog bemutatott eszközei közül a kötelezést tartalmazó eszközökről, valamint a környezetvédelmi bírságokról szövegek részletesen.

Abban az esetben, ha a környezethasználó jogsértő tevékenységétől nem tartózkodik, illetve tevékenységét tovább folytatja, vagy nem fizeti meg a költségeket, akkor az arra feljogosított hatóság, illetve bíróság a tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, megtilthatja, vagy kötelezést állapíthat meg.¹⁶ Utóbbiak révén a hatóság „a környezetszennyező magatartást közvetlenül befolyásolja, biztosítva a jogszabályoknak, illetve egyedi hatósági határozatoknak megfelelő tevékenység folytatását. Ebből a szempontból tehát a környezetvédelmi hatóság [...] nagymértékben hozzájárul a környezet védelméhez.”¹⁷

A bírság olyan anyagi jellegű szankció, amely anyagi hátrány kilátásba helyezésével éri el az előírt követelmény megvalósulását. A bírságok egyszerre több funkciót tölthetnek be, így lehet jogérvényesítő, preventív, repressziós,

¹⁵ A környezetvédelem eszközcsoportja. 283. o. http://www.uni-miskolc.hu/~ww/wallin/kozig/hirek/hirdetmenyek/kulonos_resz.pdf; Kovács Andrea: A környezetjogi felelősség hazai jogi szabályozásának általános bemutatása. 6. o. http://korny.uni-corvinus.hu/phd/3-konf/kovacs_cikk.pdf

¹⁶ A környezetvédelméről szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (3) bek.

¹⁷ Kovács Andrea: i. m. 8. o.

valamint kártérítési szerepük, akár a jogsértés „áraként” is működhetnek.¹⁸ A környezetvédelmi bírság a közigazgatási szankciók egyik típusa. „*Sajátosan a környezetre orientált szankció, generális jellegű pénzbüntetés, a bizonyos mértéket, határértéket meghaladó szennyezések jogkövetkezményeként.*”¹⁹ Környezetvédelmi bírságot köteles fizetni²⁰ az, aki jogszabályban, hatósági határozatban, közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktusban megállapított, közvetlenül vagy közvetve a környezet védelmét szolgáló előírást megszeg, illetve határértéket túllép, a jogsértő magatartás súlyához – így különösen az általa okozott környezetszennyezés, illetve környezetkárosítás mértékéhez, időtartamához és ismétlődéséhez – igazodóan. Ezt a környezetigénybevételi járulékon és a környezetterhelési díjon felül kell megfizetni. A környezetvédelmi bírság nem mentesít²¹ a büntetőjogi, továbbá a kártérítési felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, tiltására, illetve a megfelelő védekezés kialakítására, a természetes vagy korábbi környezet helyreállítására vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.

A környezetvédelmi bírságok célja, hogy a környezethasználót rászorítsa a jogszabályoknak megfelelő magatartásra; társadalmi értékítélet közvetítésen; érvényesüljön egyfajta átalány-kártérítés jellemvonás, „*ahol a károsult a társadalom, a kártérítés lehetősége pedig a bírság elkülönült környezetvédelmi alapokon keresztül történő felhasználásában rejlik*”²²; és végül de nem utolsósorban, hogy gazdasági kiegyenlítő eszközként funkcionáljon.

A környezetvédelmi bírságok közös jellemzője²³, hogy jogellenes magatartásra reagálnak; objektív felelősségen alapulnak, azaz a felróhatóság nem feltétel; folyamatos magatartások esetén jellemző a progresszivitás, ami azt jelenti, hogyha a tiltott magatartás ismétlődik, akkor azt szigorúbban ítéli meg, magasabb összegű bírság megállapítására kerül sor; gyakran kapcsolódik határértékhez vagy más számszerűsíthető követelményhez; a hatóságot bizonyos esetekben mérlegelési jog illeti meg a bírság kiszabása és mérséklése tekintetében.

A környezetvédelmi bírságoknak számos típusa létezik, közülük a legfontosabbak a hulladékgazdálkodással kapcsolatos bírság, csatornabírság, vízszennyezési, vízvédelmi, felszín alatti vízvédelmi, levegőtisztaság-védelmi,

18 Az Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-3069/2012. számú ügyben. www.greenfo.hu

19 Környezetjog IV. évfolyam 2005/2006. tanév I. félév 43. o. www.jegyzetportal.hu

20 A környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. törvény 106. § (1)–(2) bek.

21 A környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. törvény 107. §

22 Bándi Gyula: A környezetjogi felelősségről. *Belügyi Szemle*, 2005/5., 18. o.

23 Hajdu Klára: Környezeti felelősség. <http://szie.hu>; EMLA Egyesület: Környezeti felelősség. <http://emla.hu>.

zaj- és rezgésvédelmi, természetvédelmi bírság. A tágabb értelemben vett környezetvédelem területén alkalmazható bírságok a növényvédelmi, földvédelmi, talajvédelmi, nitrátszennyezési, kémiai terhelési bírság.

A polgári jog eszközszerere

A polgári jogviszony főbb jellemzői²⁴, hogy mindig emberek, illetve szervezetek közötti elsősorban vagyoni, illetve ezekhez kapcsolódó személyi jellegű viszonyok; amelyekben a felek szabad akaratukból kapcsolódnak össze, egyenrangúak, tehát egymáshoz képest mellérendelt pozícióban vannak; ki-egyensúlyozott mértékű jogosultságok illetik meg, illetve kötelezettségek terhelik őket.

A környezetvédelem területén a polgári jog következő eszközei²⁵ kapnak szerepet: személyek jogi védelme, szomszédjog, birtokvédelem, valamint a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség.

A környezetvédelmi jog és a közigazgatási és polgári jog kapcsolatának elemzésekor a zöldombudsman kifejtette, hogy „*A környezetvédelmi jog egy olyan sajátos jogterület, amely az integráció elvéből adódóan nem csupán egy jogágon (a közigazgatási jogon) belül helyezkedik el, hanem a környezet védelmét a közigazgatási jogintézményeken túl, polgári jogi eszközök és büntetőjogi eszközök is szolgálják.*

Az ágazati jogellenesség elve alapján ugyanazon jelenséget, környezeti hatást más ismérvek és jogszabályok alapján vizsgálhat a közigazgatási és polgári jog. A polgári perben a bíróság nem szorítkozik pusztán az ügy tárgyát képező tevékenység közigazgatási jogi törvényességének elbírálására, hanem mérlegeli a felek jogos érdekeit is. Ezzel a polgári bíróság messzemenően többet tehet és adott esetben más következtetésekre is juthat, mint az ágazati-szakmai jogszabályokhoz kötött közigazgatási hatóság, illetve közigazgatási bíróság. Ami a közigazgatás szintjén irreleváns, a polgári jogban kártérítési, vagy egyéb jogkövetkezményeket vonhat maga után a mellérendeltség elve szerint. Amennyiben a felek között megsérül ennek az egyenlőségre hajló jogviszonynak az aránya, az igazságszolgáltatás fellép(het), és helyreállíthatja a felbillent egyensúlyt. A polgári jogviszonyok megsértése –

²⁴ Bíró György: Polgári jogi előadások 2011/2012-es tanév I. félév. <http://jogikar.uni-miskolc.hu>

²⁵ Az eszközökről részletesen esett szó a cikk alapjául szolgáló, *A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközszerere* című OKRI-zárótanulmányban. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2013

például a nyugodt birtoklás jogának sérelme – megvalósulhat a határértéket ugyan el nem érő, de az adott jogviszonyban zavarónak minősülő magatartással is. Következésképpen, erre irányuló kereseti kérelem esetén a polgári jogi bíróság a polgári jog rendszerén belül ítéli meg egy tevékenység jogszerűségét.

A jogirodalomban alapvetően elismert tétel, hogy Ptk. 100. §-ban megfogalmazott általános szomszédjog, illetve a Ptk. 188. § (1) bekezdésében szereplő birtokháborítás jogintézménye ma már túlnőtte a tulajdonjog kereteit és a környezetvédelmi jog egyik legfontosabb polgári jogi jogintézményeként tartják számon. Mai viszonyaink között e rendelkezés jelentősége több ennél: a tulajdon használatának az emberi környezet védelmével való összhangját állítja követelményként a tulajdonosok elé. A tulajdonos a dologhoz fűződő jogait nem gyakorolhatja úgy, hogy azzal környezetét bármely módon sérti vagy veszélyezteti.

*Magánszemélyek részére a Ptk. alapján (birtokvédelem, szomszédjogi, illetve kártérítési kereset formájában) már régóta elismerte a bírói gyakorlat a környezetvédelmi igények érvényesítését.*²⁶

A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa az illegális hulladékégetés elleni fellépés lehetőségeiről készített állásfoglalásában felhívta a figyelmet arra, hogy a polgári jogi eszközök fontos és hatékony eszközei lehetnek a környezetvédelmi igények kikényszerítésének. Ezért különösen fontosnak tartja, hogy az állampolgárok tudjanak a közigazgatási jogi eszközök mellett, illetve az azoktól függetlenül rendelkezésre álló jogi lehetőségekről.

A szabálysértési jog eszközszerete²⁷

A szabálysértési jog eszközei a környezetvédelmi jellegű tényállások, amelyek a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló, 2012. április 15-én hatályba lépő 2012. évi II.

²⁶ A Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának felülvizsgálati ellenkérelme. 7. o. http://beszamolo2010.jno.hu/cd/fuggelekek/1_jogi/4_peres_iratok/jno-21-35-2010_bem_felulvizsgalati_ellenkerelem.pdf

²⁷ A fejezet kidolgozásához felhasznált források: A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény indokolása; Bisztriczki László – Kántás Péter: Az új szabálysértési törvény magyarázata, gyakorlati kérdések és válaszok a szabálysértési jog köréből. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012; Király Eszter: Szabálysértési jog. Novissima Kiadó, Budapest, 2013. <http://paragrafuslabirintus.blogspot.hu/2012/11/a-szabalysertesekrol-avagy-2012-evi.html>

törvényben található. Az új törvény célja, hogy egyrészt hatékony fellépést tegyen lehetővé azokkal a jogsértő magatartásokkal szemben, amelyek a bűncselekményekhez képest enyhébb fokban sértik vagy veszélyeztetik a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait; másrészt olyan új szabálysértési eljárási rendszer kialakítása, amely gyors és eredményes ügyintézését tesz lehetővé.

A következőkben röviden áttekintem, hogy az új szabálysértési törvény milyen változásokat hozott. Megváltozott a szabálysértés fogalma, ugyanis szabálysértés az a törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra. Az a tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra, amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti Magyarország állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait, és amelyre e törvény szabálysértési elzárásbüntetés kiszabását is lehetővé teszi, vagy járművezetéstől eltiltás alkalmazását kötelezően rendeli el. Nem állapítható meg szabálysértés, ha a tevékenység vagy mulasztás bűncselekményt valósít meg, úgyszintén ha a cselekvésre vagy mulasztásra jogszabály közigazgatási bírság alkalmazását rendeli el. Így megszűnik a szabálysértési és a közigazgatási eljárások párhuzamos alkalmazása. Sor került az ártatlanság vélelmének bevezetésére. A szabálysértés szankciórendszere bővült, ugyanis az új törvény az elzárás és a pénzbírság mellé beemelte a közérdekű munkát. A pénzbírság mértéke általában ötezer–százötvenezer forint, elzárással is büntethető szabálysértések esetén ötezer–háromszázezer forint. A tényállásoknál nem határozta meg a jogalkotó a kiszabható pénzbírság felső határát. Az intézkedések köre nem változott (járművezetéstől eltiltás, elkobzás, kitiltás, figyelmeztetés), azonban figyelmeztetés mellett elkobzás alkalmazására is lehetőség nyílik. Meghatározták a büntetés kiszabására vonatkozó alapelveket, az enyhítő és súlyosító körülményeket. A szabályozás új eleme az ismételt elkövetéssel járó szankcionálás bevezetése. A korábbi több mint száznyolcvan tényállással szemben az új törvény nyolcvanhat tényállást tartalmaz. Valamely cselekményt vagy mulasztást csak törvény nyilváníthat szabálysértéssé. A szabálysértés miatt eljáró hatóságok száma csökkent: általános szabálysértési hatóság a megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala. Speciális szabálysértési hatóság a rendőrkapitányság vagy az egyes feladatok ellátására létrehozott rendőri szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszerve. Szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt a járási bíróság jár

el. A helyszíni bírságolás hangsúlyosabbá vált. Új eleme a törvénynek a szabálysértési nyilvántartási rendszer létrehozása.

Valamennyi szabálysértés általános jellemzője tehát, hogy emberi magatartással vagy mulasztással valósítható meg, három fogalmi elemnek – a társadalomra veszélyességnek, a jogellenességnek (beleértve a vétkes, vagyis a legalább gondatlan elkövetést) és a tényállásszerűségnek – egyszerre kell fennállnia²⁸, a szankció pedig büntetés vagy intézkedés lehet.

Az új szabálysértési törvényt a jogalkalmazók²⁹ a gyakorlatban felmerülő problémák szempontjából tanulmányozták át. Kifejtették, hogy a szabálysértési jog azzal, hogy a közigazgatási és a büntetőjog között helyezkedik el, azt a kérdést vetette fel számukra, hogy a szabálysértési törvényben nem szabályozott eljárási problémák milyen jogszabály alapján oldhatók meg. Ezzel kapcsolatban két álláspont, ennek alapján két eltérő joggyakorlat alakult ki. Az egyik felfogás szerint minden olyan esetben, amely a szabálysértési törvény alapján nem oldható meg, a büntetőeljárási törvényt kell alkalmazni háttérjoganyagként. A másik nézőpont viszont csak a szabálysértési törvény rendelkezéseinek alkalmazását fogadja el. Az új törvény véleményük szerint nem oldotta meg ezt a dilemmát, sőt tovább erősítette.

Összességében megállapítható, hogy az új törvény egyértelműen a büntetőjoghoz vitte közelebb a szabálysértési jogot; a szabálysértési anyagi jogi szabályok jelentősen szigorodtak; a szabályozás és az eljáró szervek rendszere egyszerűsödött, ez elősegítheti az egységesebb joggyakorlat kialakulását.

Az új törvény az előző törvényhez hasonlóan nem tartalmaz külön környezetvédelemmel foglalkozó fejezetet. A környezetvédelmi jellegű tényállásokat/szabálysértéseket a jogalkotó a törvény öt fejezetében helyezte el, ezek: a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértésekre kiterjedő XXIII. fejezet; az emberi méltóság, a személyi szabadság és a közrend elleni szabálysértéseket magában foglaló XXIV. fejezet; a rendészeti igazgatás rendjét veszélyeztető szabálysértéseket felölelő XXVI. fejezet; a közlekedéssel kapcsolatos szabálysértéseket felsoroló XXVIII. fejezet; a járványügyi, erdővédelmi, mező-, erdő- és vízgazdálkodási szabálysértéseket tartalmazó XXX. fejezet. Az idetartozó szabálysértések³⁰ a következők: 178. § jogosulatlan vadászat; 187. § természetvédelmi szabálysértés; 195. § csendháborítás; 203. §

²⁸ Bisztriczki László – Kántás Péter: i. m. 29. o.

²⁹ Vámosiné Manurák Agnes: Az új szabálysértési törvény és a joggyakorlat problémái. Jogifórum.hu, 2012. február 20. <http://www.jogiforum.hu/hirek/27230>

³⁰ A tényállásokról részletesen szó esik a cikk alapjául szolgáló, *A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközei* című OKRI-zárótanulmányban. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2013

számszerij, szigonypuska jogellenes használata; 215. § vadászati, halászati, legeltetési tilalom megszegése; 230. § szmogriadó szabályainak mozgó légszennyező forrásokkal való megsértése; 241. § mezei szabálysértés; 242. § erdőrendészeti szabálysértés; 243. § erdei haszonvételek jogosulatlan gyakorlása; 245. § vízszennyezés; 246. § ár- és belvízvédelmi szabálysértés.

A büntetőjog eszközszerrendszere

A környezet védelme végső eszközünek a büntetőjog tekinthető, mert a jogalkotó azokat a társadalomra nagyobb mértékben veszélyes magatartásokat³¹ nyilvánította jogellenessé – bűncselekménnyé –, amelyek valamilyen közigazgatási vagy anyagi jogi normát, illetőleg szinte kivétel nélkül emberek nagyobb közösségeinek javát, egy magasabb életnívó lehetőségét hivatottak megvédeni, amikor a polgári vagy közigazgatási szankciók alkalmazása már nem megfelelő, illetve hatástalan.³² A büntetőjogi eszköztár tehát ultima ratio jellegű, speciális környezetvédelmi tényállásokkal.

A büntetőjog eszközszerrendszere az új büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) 2013. július 1-jei hatálybalépésével átalakult. A környezet és természet elleni bűncselekmények az új Btk. XXIII. fejezete alapján a környezetkárosítás (241. §), természetkárosítás (242. §), állatkínzás (244. §), orrvadászat (245. §), orvhalászat (246. §), tiltott állatviadal szervezése (247. §), hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (248. §), ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés (249. §), radioaktív anyaggal visszaélés (250. §), valamint nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés (251. §).³³ Az 1978. évi IV. törvényben a környezetet és természetet károsító, illetve az ezzel összefüggő cselekmények nem szerepeltek önálló fejezetben, a közrend elleni bűncselekmények (XVI. fejezet) között voltak megtalálhatók, egy részük a közbiztonság elleni, másik részük a közegészség elleni bűncselekmények között. Egy külön fejezetben való összevonásukat jelentőségükön túl, közös jellem-

³¹ Az új törvény megtartotta a bűncselekmény korábbi Btk.-beli fogalmát, a társadalomra veszélyesség meghatározása azonban kisebb mértékben változott; előbb az egyéni jogok, másodsorban Magyarország alaptörvény szerinti rendjének sérelme, illetve veszélyeztetése jelenik meg a felsorolásban.

³² Tilki Katalin: A környezetvédelmi büntetőjog szabályozása egyes európai országokban. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 40., OKRI. Budapest, 2003, 206–207. o.

³³ A tényállások ismertetéséhez felhasznált források: A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény indokolása; Busch Béla (szerk.): Büntetőjog II. Különös rész. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012; Polt Péter (szerk.): Új Btk. kommentár 5. kötet. Különös rész. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.

zőik, nevezetesen a környezet és a természet, illetőleg ezek egyes elemeinek (növényeknek, állatoknak) a védelme, valamint az Európai Unió 2008/99/EK irányelvének (radioaktív anyaggal, atomenergiával és nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés) való megfelelés indokolta. E mellett meg kell említeni, hogy az új Btk. bevezette a jogosulatlan fakivágással elkövetett lopás tényállását [370. § (2) bek. bi) pontja], e szerint a büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha a szabálysértési értékre elkövetett lopást erdőben jogellenes fakivágással követik el.

Minderre tekintettel megállapítható, hogy a büntetőjogban immár jelentősebb és hangsúlyosabb szerepet kapott a környezet védelme.

A következőkben röviden áttekintem, hogy az új Btk. milyen változásokat hozott az egyes tényállások vonatkozásában.

A *környezetkárosítás* tényállása annyiban változott az új törvényben, hogy az ózonréteget lebontó anyagokkal kapcsolatos elkövetési magatartások önálló tényállásként [ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés (249. §)] váltak szancionálhatókká.

A *természetkárosítás* már a korábbi Btk.-nak is azon tényállásai közé tartozott, amely mögött szigorú, jól szabályozott, értékekkel ellátott jogszabályi háttér állt. Csak javított ezen a helyzeten az új Btk. azzal, hogy a tényállást két külön szakaszra bontotta. A 242. § az egyedek védelmével, a 243. § pedig a természeti területek és értékek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza; elkövetési tárgya a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy védett élő szervezetek élőközössége, illetve azok élőhelye. Annyiban változott meg a norma szövege, hogy leegyszerűsítette a korábbi bonyolult megfogalmazást. Ezzel a tényállás letisztultabbá és áttekinthetőbbé vált.

A jogalkotó a korábbi Btk.-tól eltérően az *állatkinzás* tényállásából kiemelte a korábbi (2) bekezdést és új tényállásokat alkotott orvvadászat és orvhalászat címmel. Ezt elsősorban az indokolta, hogy tartalmilag nem illeszkedett ez a rész az állatkinzáshoz, illetve a háttérjogszabályhoz.

Az *orvvadászat* és *orvhalászat* külön tényállásba foglalása azért indokolt, mert természeti kincseinket (jelen esetben a vadakat, illetve halakat, hasznos víziállatokat) egyre jobban óvni, védeni kell, elsősorban a vadászható, nem vadászható, halászható, nem halászható állatfajok megkülönböztetésével, valamint a tilalmi idők tiszteletben tartásával. A korábbi Btk.-ban található szabályozáshoz képest, ami szinte egy mondat volt, kidolgozottabb, precízebb lett mindkét tényállás.

Az előző szabályozáshoz képest a *tiltott állatviadal szervezése* tényállás (2) bekezdését pontosította a jogalkotó oly módon, hogy az elkövetési magatartások körét bővítette a gerinces állatnak állatviadalra való megszerzésével.

A régi és az új Btk. azonos módon szabályozza a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* tényállást. A keretdiszpozíciót kitöltő jogszabályok közül viszont a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény helyébe a 2013. január 1-jétől hatályos hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény lépett. A törvény célja elsősorban az európai uniós normáknak való megfelelés.³⁴

Tekintettel arra, hogy a jogszabály a 2008/98/EK irányelv fogalomrendszerét tükrözi, ennek következtében a törvény által használt definíciók részben átalakultak, részben pedig új fogalmakkal egészültek ki. Az új szabályozás szerint hulladék³⁵ mindaz, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles. A törvény különbséget tesz biohulladék, hulladék-olaj, biológiaiilag lebomló, építési-bontási, háztartási hulladékhoz hasonló, nagydarabos, települési, vegyes, valamint veszélyes hulladék között.

A hulladék fogalmának értelmezése az Európai Unió hulladékokkal kapcsolatos szabályozásának egyik legproblematisabb területe. Számos esetben az okozott elsősorban nehézséget, hogyan lehet különbséget tenni a termelési folyamatok melléktermékeként keletkezett hulladéknak nem minősülő anyagok és a valóban hulladéknak tekintendő anyagok között. A környezetvédelmi jogszabályok helyes alkalmazása érdekében meg kellett húzni a határvonalat e két jogi kategória között úgy, hogy akár egyedi alapon is megítélhető legyen, mi tekintendő hulladéknak, és mi nem. Éppen ezért az

---

³⁴ A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény 93. §-a szerint:

(1) Ez a törvény

- a) a hulladékgazdálkodás közösségi stratégiájáról szóló, 1997. február 24-i tanácsi állásfoglalásnak;
  - b) a hulladéklerekokról szóló, 1999. április 26-i 1999/31/EK tanácsi irányelvnek;
  - c) a hulladékjegyzékek a hulladékokról szóló 75/442/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében történő meghatározásáról szóló 94/3/EK határozat, valamint a veszélyes hulladékok jegyzékének a veszélyes hulladékokról szóló 91/689/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének (4) bekezdése értelmében történő meghatározásáról szóló 94/904/EK tanácsi határozat felváltásáról szóló 2000/532/EK bizottsági határozat módosításáról szóló, 2001. január 22-i 2000/119/EK bizottsági határozatnak;
  - d) a környezeti károk megelőzése és helyreállítása tekintetében a környezeti felelősségről szóló, 2004. április 21-i 2004/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek;
  - e) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek;
  - f) a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 11. cikkének (2) bekezdésében rögzített célok teljesítésének igazolására szolgáló szabályok és számítási módszerek megállapításáról szóló, 2011. november 18-i bizottsági határozatnak
- való megfelelést szolgálja.

³⁵ A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény 2. § (1) bekezdés 23. pont

Európai Közösségek Bizottsága az Európai Bíróság joggyakorlatán alapuló iránymutatásokat tartalmazó tájékoztató közleményt³⁶ bocsátott ki, hogy a hulladék meghatározását könnyebben érthetővé és alkalmazhatóvá tegye az illetékes nemzeti hatóságok és gazdasági szereplők számára. A bíróság például úgy ítélte meg a bizottság kontra Spanyolország C-416/02. és C-121/03. számú egyesített ügyekben, hogy a szerves trágya nem hulladék, amennyiben jogszerűen talajjavításra használják egyértelműen meghatározott parcellákon (attól függetlenül, hogy azok a parcellák a szerves trágya származási helyének megfelelő mezőgazdasági üzem tulajdonát képezik-e), és tárolásának ideje nem hosszabb, mint ami a megfelelő körülmények közötti kiszóráshoz szükséges. Az Avesta Polarit- és a Palin Granit-esetekben a bíróságnak azt kellett eldöntenie, hogy a bányászatból és nyíltzúti fejtésből megmaradt kövek milyen körülmények között számítanak hulladéknak. Az ítélet szerint, ha a köveket jövőbeni lehetséges felhasználásra várva, vagy hulladékkezelési kötelezettség miatt tárolják, azokat hulladéknak kell tekinteni. Ha fizikailag jól elkülöníthető tömegeket lehetséges, de nem biztos felhasználás fényében, feldolgozás nélkül tárolnak, például a célból, hogy a stabilitás javítása érdekében üregeket töltsenek fel velük, ami szükséges a bánya fő tevékenységéhez (érckitermelés), ezek a kövek nem számítanak hulladéknak. A közlemény II. melléklete nyújt segítséget a hulladék/nem hulladék kérdés eldöntéséhez.

Az új jogszabály megteremtette a hulladékhierarchia rendszerét, amely előírja, hogy a hulladékgazdálkodási tevékenységek gyakorlása során meghatározott elsőbbségi sorrendet kell felállítani. Az elsődleges cél mindig a hulladék képződésének megelőzése, ha ezt nem lehet megvalósítani, akkor az újrafelhasználást és újrafeldolgozást kell lehetővé tenni. Környezetvédelmi szempontból a hulladéklerakón való elhelyezés a legrosszabb választás. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatás biztosítása 2013. január 1-jétől állami szervezésbe került. A hulladékgazdálkodási hatósági tevékenységre vonatkozó szabályok, továbbá a nyilvántartási és adatszolgáltatási kötelezettségek új rendelkezésekkel egészültek ki, elősegítve a hulladék sorsának átláthatóvá tételét, nyomon követhetőségét (a képződéstől a kezelésig). A törvény a hulladéklerakók vonatkozásában bevezette a hulladéklerakási járulék fizetésének kötelezettségét, és szigorúbb szabályokat határozott meg a hulladék jogtalan elhelyezésére, elhagyására vonatkozóan. Mindezek a változások a tényállás alkalmazására is kihatással lesznek.

---

³⁶ Tájékoztató közlemény a hulladékról és a melléktermékekről. COM(2007) 59 végleges. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0059:HU:NOT>

Szintén új elem, hogy az említett cselekmények elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

A *radioaktív anyaggal*, valamint a *nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés* tényállások egyrészt a 2008/99/EK irányelv 3. cikk *e)* pontjának való megfelelést³⁷ szolgálják, másrészt a nukleáris terrorcselekmények visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezmény (Magyarországon a 2007. évi XX. törvény hirdette ki) 2. cikkelye írja le a büntetendővé nyilvánítandó elkövetési magatartásokat, amelyeket az említett tényállások teljes körűen lefednek.

Az *atomenergia alkalmazásával visszaélés* tényállás tartalma nem, szövege viszont annyiban módosult, hogy ahol a korábbi Btk. jogszabályban meghatározott engedélyről, az új Btk. atomenergiái alkalmazásához szükséges engedélyről beszél. Az Európai Unió is környezetvédelmi bűncselekménynek minősíti az atomenergiával való visszaélést (2008/99/EK irányelv).

Összegzés

Az előzők alapján első ránézésre úgy tűnik, mintha a környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközei a különböző jogterületeken található néhány elszórt szabály összességéből állnának. Ennél azonban többről van szó; nevezetesen egy olyan speciális környezetvédelmi eszközszerzerről, amely túllép az adott jogterület jellegzetességein; komplex, átfogó szabályokból áll, amelyeket a környezeti értékek megóvása, valamint a környezetet érőkáros hatások elleni fellépés fűz egybe.

A környezetvédelmi jogszabályok számának gyarapodásával párhuzamosan a környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközszerzere is folyamatos fejlesztést, átalakítást igényel. Ennek érvényesülnie kell a jogalkotás, a jogalkalmazás, valamint a végrehajtás során. A jogalkotás legfontosabb feladata a jogszabályok egyszerűsítése, a környezet értékeinek kifejezésre juttatása, valamint a jogalkalmazás könnyebbé tételének elősegítése. A jogalkotás addig nem képes szakmailag megfelelő normákat létrehozni, amíg nélküli a helyzetelemzéseket, a várható következményekkel foglalkozó ha-

---

³⁷ E szerint a tagállamok garantálják, hogy bűncselekménynek minősüljön a jogellenesen és szándékosan vagy legalább súlyos gondatlanságból a nukleáris anyagok vagy más veszélyes radioaktív anyagok gyártása, feldolgozása, kezelése, használata, tartása, tárolása, szállítása, behozatala, kivitele vagy ártalmatlanítása, ha bármely személy halálát vagy súlyos sérülését, vagy a levegő, a talaj, vagy a víz minőségének, vagy az állatoknak vagy növényeknek a jelentős károsodását okozza vagy okozhatja.

tástanulmányokat, valamint a jogalkalmazók véleményét.³⁸ Az elmúlt évek jogalkotását inkább egy adott időszakban jelentkező legégetőbb problémákra való spontán reagálás és megoldás, vagy az uniós elvárásoknak való megfelelés jellemezte, mintsem az átgondolt, hatásaiban hosszú távon érvényesülő és elsősorban az ország, továbbá az állampolgárok fejlődését szolgáló érdekek szem előtt tartása. A környezetvédelmi ügyek bonyolult és szerteágazó jellege megköveteli a jogalkalmazóktól, hogy rugalmasan viszonyuljanak az adott ügyhöz, valamint a jog által kínált eszközöket minél komplexebb módon alkalmazzák és az intézményeket megfelelően vegyék igénybe. Mindezek mellett nagyobb figyelmet kellene fordítani a jogi szabályozók következetes végrehajtására.

38 Tilki Katalin: A környezetvédelmi szabályok érvényesülése a hatóságok szemszögéből. *Ügyészek Lapja*, 2012/2., 63. o.

SIVADÓ MÁTÉ

Új politikák a drogjelenség kezelésében, kitekintéssel az alkoholra

A legtöbb kutató egyetért abban, hogy a drogjelenség kezelésének három nagy eszközcsoportja van: a kereslet-, a kínálat- és az ártalomcsökkentés. A keresletcsökkentés a drogok iránti igény mérséklésén alapul. Ezek az eszközök kecsegtetnek némi eredménnyel, mivel tudjuk, hogy a drogpiacon az igények mozgatják. Ez a terület nagyon idő- és pénzigényes. Nem kínálnak négy évben mérhető látványos megoldásokat. Ezért az e tárgyban tett intézkedések nagyrészt ki is merülnek a látszatcselekvésben, illetve néhány mélyen elhivatott szakember emberfeletti munkájában. Az iskolákban folyó DADA-, Elenszer és hasonló programokat lekiismeretes, jószándékú hivatásosok és civilek végzik nagy hittel, e programok hatásfokáról azonban megoszlanak a vélemények. Egyre inkább úgy tűnik, hogy a leginkább veszélyeztetett kiskamasz, illetve pubertás korosztályok tagjait nem lehet elrettenteni a drogok veszélyeire hivatkozással. Erre a korcsoportra, különösen a fiúkra, éppen a veszély keresése a jellemző. A friss jogosítványos tizenéves fiú sem azért hajt gyorsan az apja kocsijával, mert nem tudja, hogy mennyi a sebességkorlát, vagy ne lenne tisztában a gyorsajtás veszélyeivel. Pontosan a dolog veszélye miatt cselekszik így. Nincs okunk azt feltételezni, hogy a drogok esetében más lenne a helyzet. Ezért nem hiszek az elrettentés erejében.

A kínálatcsökkentés a legkommerszebb eszközszerkezet. A közönség imádja, a szavazók vevők rá, a rendészeti apparátus pedig igazolhatja vele önnön fontosságát. A lényege szerint az állam rendészeti-jogi – szélsőséges esetben hadi – eszközökkel lép fel a drogterjesztők és -fogyasztók ellen. A kérdéssel kevesebbet foglalkozók számára úgy tűnhet, hogy ezzel valódi, látványos eredmények érhetők el. A látvánnyal nincs is baj. Az alsógatyában földön fekvő drogterjesztők hátán térdelő kommandósok vagy a nagy mennyiségű lefoglalt drog látványa erőteljes. Továbbá azt közvetíti az embereknek, hogy mostantól a piacon kevesebb lesz a drog és a -terjesztő. Ennek hamisságával azonban minden szakember tisztában van. A kieső dílekek helyére pillanatok alatt lép az újabb szereplő, a lefoglalt drogot napok alatt pótolják. A konkrét eredmény az, hogy erre a pár napra a kábítószer piaci ára emelkedik. Érdekes jelenség továbbá, hogy a nagy fogások után gyakran hallhatunk

drogok haláleseteiről. Ezeket sokáig azzal magyarázták a szakértők, hogy a korábban megszokotthoz képest nagyobb tisztaságú anyag kerül a piacra, amelyből a fogyasztó a szokásos mennyiséget adagolja, majd túladagolásban meghal. Bármennyire logikus is, nem ez az igazság. A drogfogyasztásra tartósan berendezkedett személyek szervezetében magas tolerancia alakul ki a használt anyag iránt. Így lehetséges az, hogy aki több éve fogyaszt heroint, annak a nemfogyasztók számára halálos dózis sem okoz súlyosabb egészségkárosodást. A lefoglalások miatt kialakuló ellátási nehézségek idején ez a tolerancia csökken. Amikor újra hozzájut a függő az anyaghoz, a korábban megszokott-tolerált mennyiséget injektálja, majd meghal. A szakemberek összességében arra a megállapításra jutottak, hogy bár nagyon fontos eszköz a drogkereskedelem elleni rendészeti fellépés vagy akár a fenyegetés, de hatástalan.

Az ártalomcsökkentés a harmadik és legkésőbb felismert út. Egy olyan alapvetéssel kezdődik, amely a legtöbb, illegális drogot nem fogyasztó ember számára elfogadhatatlan. Azzal, hogy tudomásul vesszük a következőket:

- a drogmentes társadalom elérhetetlen eszménykép;
- a legális és illegális drogek között hatásmechanizmusukban, veszélyességükben nincs különbség;
- vannak olyan drogfogyasztók, akik nem akarnak, illetve nem tudnak lemondani a fogyasztásról;
- a kényszerítő kezelések hatástalanok a drogfogyasztás esetén.

Meggyőződésem szerint a drogpolitika súlypontját a kereslet- és az ártalomcsökkentésre kell helyezni, ellentétben a mai helyzettel, amikor a kínálatcsökkentést preferáljuk. Lássunk két példát, amelyek alátámasztják a kínálatcsökkentésre fordított erőfeszítések eredménytelenségét!

Amerikai Egyesült Államok

Amióta az Egyesült Államokban drogpolitika létezik, a büntető jellegű intézkedések és az utólagos beavatkozás preferálása volt jellemző. Ma is több százezer ember ül büntetés-végrehajtási intézetekben fogyasztási mennyiségű kábítószer birtoklásáért. Ennek ellenére Amerika területén bárhol könnyen beszerezhető gyakorlatilag bármilyen illegális kábítószer. Az utóbbi években ez a tendencia megváltozott, sorra születnek a törvények a marihuána dekriminalizása vagy éppen legalizációja vonatkozásában.

Az Egyesült Államokban a börtönlakók több mint fele droggal való visszaélés miatt tölti a szabadságvesztés-büntetését (táblázat).¹

Bűncselekmények megoszlása az Egyesült Államokban fogva tartottak körében²

Címke	Bűncselekmény	Fogvatartottak	
		száma	%
a)	Banki és biztosítási bűncselekmények, hamisítás, sikkasztás	737	0,4
b)	Betörés, lopás, tulajdont sértő bűncselekmények	7 994	3,9
c)	Bűnszövetkezetben részvétel	475	0,2
d)	(bíróági) korrekciós ítéletek	663	0,3
e)	Kábítószer-bűncselekmények	100 867	49,8
f)	Zsarolás, csalás, vesztegetés	11 210	5,5
g)	Emberölés, súlyos testi sértés, emberrablás és más személy elleni erőszakos bűncselekmények	5 683	2,8
h)	Migrációs bűncselekmények	21 057	10,4
i)	Egyéb bűncselekmények	1 598	0,8
j)	Állam elleni bűncselekmények	77	0,0
k)	Rablás	7 708	3,8
l)	Szexuális bűncselekmények	12 594	6,2
m)	Fegyverrel, robbanóanyaggal visszaélés, gyújtogatás	31 791	15,7

Az Egyesült Államokban a szövetségi törvények értelmében a cannabis használata, értékesítése és birtoklása illegális, de a szövetségi kormány bejelentette, hogy az egyes államok dekriminalizálhatják a cannabis rekreációs használatát, ha megteremtik ennek pontos szabályozási rendszerét. A szövetségi törvény indoklása szerint a cannabis használatakor nagy a hozzászokás veszélye, és nincs orvosi indoka a használatnak.³

2002-ben Nevadában népszavazást írtak ki abban a kérdésben, hogy törvényes legyen-e akár három uncia (85 gramm) marihuána birtoklása, huszonegy évesnél idősebbek számára. A támogatók aránya harminckilenc százalék volt, így a kezdeményezés elbukott.

2006-ban egy hasonló kezdeményezés történt szintén Nevadában, ez már legalizálta és szabályozta volna a marihuána termesztést és -birtoklást legfel-

¹ <http://444.hu/2014/07/06/ki-nem-talalna-hogy-a-legtobb-amerikai-elitelt-miert-kerult-bortonbe/>

² Rollie Williams: It's No Longer Hard To Guess Why People Are In The Federal Prison. <http://www.upworthy.com/its-no-longer-hard-to-guess-why-people-are-in-federal-prison>

³ Federal Food, Drug, and Cosmetic Act. Public Law, 75-717, 52 STAT 1040, which prohibited the movement in interstate commerce of adulterated and misbranded food, drugs, devices, and cosmetics. 06/25/1938.

jobb egy unciáig (28 gramm) huszonegy évesnél idősebbek számára. Ezen a szavazáson az ígenek aránya negyvennégy százalék volt, így a szabályozást nem vezették be.

2006-ban Dél-Dakotában szavaztak a kérdésben. A polgároknak abban kellett dönteniük, lehetővé tegyék-e az orvosi marihuána használatát, egészségileg indokolt esetben, orvos által ellenőrzött körülmények között. A támogatók negyvennyolc százaléknyan voltak.

2009 júliusában *Gil Kerlikowske*, a Nemzeti Drogellenőrzési Hivatal igazgatója egyértelművé tette a szövetségi kormány álláspontját, és kijelentette, hogy „*a marihuána veszélyes és nincs gyógyászati előnye [...] a legalizálás nem szerepel az elnök szótárában, és az enyémben sem*”.⁴

2012. november 6-án népszavazást rendeztek Colorado és Washington államban, ennek eredményeképp legalizálták a rekreációs cannabishasználatot.

Az egyes állami törvények azonban nem mindig felelnek meg a szövetségi szabványnak. Számos állam dekriminalizálta a marihuánát különböző mértékben, más államokban mentességet élveznek a kifejezetten orvosi célú cannabishasználók.

Az *Egyesült Államok kontra Oakland Cannabis Buyers' Cooperative*- és a *Gonzales kontra Raich*-ügyben az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága kimondta, hogy a szövetségi kormány nem adja fel azt a jogát, hogy szabályozza és kriminalizálja a cannabist. Továbbá, hogy a szövetségi törvény még mindig elsőbbséget élvez az egyes államok szabályozásaival szemben.

Szabályozás az egyes államokban

Mexikó

2006-ban *Felipe Calderón* egykori mexikói elnök összefogott az Egyesült Államokkal a drokartellek ellen. A megállapodás alapja az a tény volt, hogy az Egyesült Államokban forgalomba kerülő drogok, ezen belül kiemelten a kokain, a heroin, a metamfetamin és a marihuána jelentős része Mexikón keresztül érkezik az országba. A kínálatcsökkentési gondolkodásból egyenesen következett: zúzzuk szét a mexikói drokartelleket, akkor megszűnik a drogok Amerikába áramlása, így kvázi a drogprobléma is.⁵

---

⁴ Gil Kerlikowske: Obama's New Drug Czar.

<http://content.time.com/time/politics/article/0,8599,1879306,00.html>

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Legality_of_cannabis_by_U.S._state

Véleményem szerint az alapelgondolás is sántít. Ha ugyanis ez a vállalkozás sikerrel jár, az Egyesült Államokban mutatkozó drog iránti jelentős igényt nyilvánvalóan más forrásokból elégítették volna ki. Kezdetben a helyi rendészeti és igazságügyi, valamint katonai erőkre támaszkodtak, megerősítve ezeket egyesült államokbeli pénzzel, eszközökkel. Ezekről a szervezetekről kiderült, hogy velejéig korruptak, sőt a korábbi kormányzatokkal karöltve jelentős mértékben felelősek a kartellek kialakulásáért, illetve megerősödéséért. 1995 és 2011 között a mexikói statisztikák szerint százezer ember halt erőszakos halált Mexikóban. A becslések szerint ennek hatvan százaléka köthető valamilyen módon a kábítószerhez. 2012-ben új elnök került hatalomra az országban, *Enrique Peña Nieto*. Ígéretet tett, hogy megfékezi az erőszakot, csökkenti az emberrablások és az emberölések számát; ez regnálása első évében sikerült is neki. Új jelenség volt megfigyelhető az országban, önvédelmi mozgalmak, polgárőrségek kezdtek el civil kezdeményezésre a harcot a kartellek ellen. Ezeket a kormányzat támogatásban részesíti. A nagyrészt helyi gazdákból álló önvédelmi csoportok felvették a küzdelmet a kartellek ellen olyan városokban, ahol ez a kormányerőknek sem sikerült. E mozgalmak némelyike az utóbbi időben elindult az új kartellé válás útján. A legfrissebb hír pedig az, hogy felmerült a marihuána dekriminalizációja. Az elnök egyelőre a „kapudrog-elmélet”-re hivatkozással elutasította a kezdeményezést.⁶

Chile

Chilében a cannabis személyes célú használatra való termesztése, megszerzése eddig sem volt tilos, csak a mennyiség nem volt tisztázva, illetve a kábítószeres kategorizálásakor egy kalap alá került a heroinnal és a kokainnal. Chilében a hatóságok statisztikái szerint a használt drog kilencven százaléka cannabis, amelyet rekreációs drogozás keretében fogyasztanak. A 2014. július 22-én benyújtott törvényjavaslat szerint szigorúan magánhasználatra legális lenne három virágzásban lévő cannabisnövény tartása. A nyilvános helyen való fogyasztást, illetve a kereskedelmet továbbra is szigorúan büntetni rendelné a törvényjavaslat.⁷

---

⁶ <http://www.cfr.org/mexico/mexicos-drug-war/p13689>

⁷ <http://www.druglawreform.info/en/country-information/chile/item/202-chile?pop=1&tmpl=component&print=1>

Németország

Németországban egy kölni bíróság precedensértékű ítéletet hozott: engedélyezte betegeknek, hogy saját részre cannabist termesszenek, fájdalomcsillapítás céljából. Olyan betegekről van szó, akiknek nagy fájdalmaik vannak, és egyéb csillapítási módok egyáltalán nem vagy kevésbé hatásosak, mint a marihuána. A bíróság egyben kötelezte az illetékes hivatalt, hogy bocsássa ki a szükséges engedélyeket. Németországról tudni kell, hogy hárommillióan fogyasztanak rendszeresen marihuánát, tízennégymillióan pedig már kipróbálták.⁸

Jamaica

Jamaicáról a legtöbb embernek a reggae és a fűfogyasztás jut eszébe, ennek ellenére szigorú szankciókkal fenyegetik a fogyasztókat is. Egy 2001-es jelentés a dekriminalizáció szükségességére hívta fel a figyelmet, de az Egyesült Államok nyomására megmaradt a korábbi szabályozás. Az Egyesült Államok több államában végbemenő radikális változások azonban csökkentették ezt a nyomást. Így itt is a parlament előtt van egy törvényjavaslat, amely dekriminalizálná a személyes célt szolgáló marihuánafogyasztást.⁹

Magyarország: a dizájnerdrogok

Az uniós országok határellenőrzésének megszűnése felgyorsította a drogok megjelenését hazánkban. Így volt ez a dizájnerdrogokkal is. A nemzetközi kábítószer-kereskedelem szereplői új stratégiát alakítottak ki. E szerint az országok kábítószerlistákra alapozott szabályozását megkerülve folyamatosan új szereket dobnak a piacra, amelyek ellen a hatóságok a tilalom hiányában nem léphetnek fel. E szerek jelentős részét Kínában állítják elő, hatalmas vegyész szakértői szaktudást és tőkét befektetve. Az ismert anyagokat minimálisan alakítják át, csupán egy-két alkotóelemet, alkaloidát módosítva. A kábítószerlistákra hagyományosan nehezen, általában több hónap után kerültek fel az új szerek. Ennek az lett a következménye, hogy a drogpiacon jelentős számú új szer volt jelen, amelyek ellen a hatóság nem léphetett fel. Ha mégis megtette, kénytelen volt visszaszolgáltatni az elosztóknak, kereskedőknek.

⁸ Sárosi Péter: Három ország a fűlegalizáció útján. Drogrporter.blog.hu, 2014.augusztus 3. http://drogrporter.blog.hu/2014/08/03/három_ország_a_fűlegalizáció útján

⁹ http://www.jamaicaobserver.com/news/Golding-tables-ganja-Bill-in-Senate_17045400

Előfordult, hogy egy szállítmányt előbb a rendőrség, majd a vámhatóság is lefoglalt, majd visszaszolgáltatta a lefoglalást elszenvedőnek. Az eljárások szakértői költségei milliós nagyságrendre rúgtak. A terjesztő pedig beszkenyelte a lefoglalást megszüntető határozatokat, ezzel is bizonyítva vásárlóinak, hogy nem törvénybe ütköző a kínált szer fogyasztása. A helyzet tarthatatlan volt, a törvényhozó beavatkozása halaszthatatlanná vált.

Előbb az egészségügyi törvényben jelent meg az „új pszichoaktív anyag” fogalma, majd ehhez büntetőjogi tilalmazást társítottak, hasonlóan a kábítószerezrel visszaélés tényállásához. Erre a listára a korábbihoz képest sokkal gyorsabban kerülnek fel az anyagok, sőt időnként „képletgyökök” is, amelyeket aztán ha változtatgatnak is, a végeredmény tilalmazott marad. A macskaegér harc folytatódik az előállítók és a jogalkotó között. Továbbra is egyszerre több legális szer van a piacon, a fogyasztók igyekeznek ezekhez hozzájutni. Ezek a szerek ugyanis mindig jelentősen olcsóbbak, mint tilalmazott társaik. Ez is jól bizonyítja azt a tételt, miszerint az illegális kábítószerek árának nyolevan százalékát teszi ki a lebukás kockázata. Az új szerek azonban új veszélyt is hordoznak magukban. Míg a bejártott forrásból származó szert a függő vagy alkalmi fogyasztó megtanulta használni, adagolni, mellékhatásait csökkenteni, addig az új anyagokról ilyen tudásuk nincs. A drogambulanciákon máris egyre több a túladagolásszerű eset. A halálozási mutatók egyelőre nem romlottak. A dizájnerdrogokkal kapcsolatos eddigi tapasztalatok utalnak továbbá arra is, hogy a korábban ismert szereknél nagyobb mértékben és gyorsabban károsítják a fogyasztó szervezetét. Kiemelendő a szerek közül az Oroszországból származó krokodil, amely nagyon gyors szövetkárosodást, -elhalást okoz.

Összefoglalásként elmondható, hogy a kínálatcsökkentésre fordított erőfeszítések egyik országban sem hozták meg a várt eredményt. Ahogyan Mexikó példája mutatja, akár soha nem látott károkhhoz vezethet, polgárháborúközeli helyzetet is okozhat. A nyugat-európai példák jól mutatják, hogy a hosszú távú keresletcsökkentő programok és az ártalomcsökkentés valódi, számokban, emberéletekben mérhető eredményt hoznak. Nem véletlenül vet fel óriási társadalmi vitákat bármilyen kábítószert liberalizációja. Az biztos, hogy a jelenlegi helyzet nem tartható. Kijelenthető ez még akkor is, ha tudjuk, hogy a hazai drogfogyasztás nem közelíti meg sem a keleti, sem a nyugati szomszédjainknál tapasztalható mértéket. Ezt a kedvező helyzetet veszélyeztetik az ártalomcsökkentő programokat érő támadások. Újra fellángolt a vita a tüsszereprogramok, illetve a metadonprogram létjogosultságát illetően. A világgazdaságban 2008 óta tapasztalt változás és az ennek következtében

szkülő források veszélybe sodorták ezek működését. A nemzetközi példák azonban óva intenek bennünket attól, hogy felszámoljuk a tücsereprogramot. Szófiában és Bukarestben a HIV-fertőzöttek számának jelentős növekedéséhez vezetett a tücsérére fordított összegek csökkentése.

Az alkohol

„A szigorúbb, vagy enyhébb állami fellépést nyilvánvalóan koronként és kultúránként eltérő megfontolások alakítják. Az alkohollal, nikotinnal, kávéval az európai kultúra »megtanult« együtt élni, minthogy használatuk évszázados múltra tekint vissza. Kezelésük márcsak azért sem vonható a kábítószerrel egy tekintet alá, mert az ezen anyagokról rendelkezésre álló ismereteink alapján – mind az akut, mind a késői hatás tekintetében – használatuk következményei azoktól jelentősen eltérnek. A dohányzás és a koffein bódulatot, módosult tudatállapotot egyáltalán nem hoz létre, vagyis az egyén szellemi, cselekvési szabadságára semmilyen hatással nincs. Az alkoholfogyasztás kockázatai pedig a függőség kialakulásához szükséges mennyiség és időtartam jelentősen eltérő volta miatt messze elmaradnak a kábítószer okozta veszélyektől, s a fogyasztás azonnali következményei is kevesebb kockázattal járnak.”¹⁰ Ahogy Topolánszky Ákostól megtanulhattuk, a nyugati kultúra az alkohollal, nikotinnal nem együtt élni, hanem sokkal inkább együtt halni tanult meg.¹¹ A pszichioaktív szerek közül az alkohol tipikusan olyan, amitől nem félünk, ellenben belehalunk, ellentétben az illegális szerekkel, amelyeket sokkal nagyobb félelem övez, mint az indokolt lenne. Elmondható, hogy az alkohol és az illegális drogok között a valódi különbséget a jogi szabályozásban fedezhetjük fel, nem pedig hatásmechanizmusukban. A témában végzett kutatások kivétel nélkül igazolják, hogy a szerek veszélyessége teljes mértékben független a jogi besorolásuktól. Mindenesetre az alkoholt minden vizsgálat az öt legveszélyesebb szer közé sorolja.

David Nutt angol kutató kimutatta, hogy az alkohol és a dohány is károsabb, mint az LSD, az ecstasy és a cannabis. Ebben a rangsorban az alkohol az ötödik a heroin, a kokain, a barbiturátok és a metadon mögött, és a dohány a kilencedik, megelőzve a cannabist, az LSD-t és az ecstasyt.¹²

¹⁰ 244/B/2004. AB határozat, 60. o.

¹¹ Topolánszky Ákos előadása a Civil Kábítószerügyi Koordinációs Testületetről. Kossuth Klub, 2014. május 15.

¹² David J. Nutt – Leslie A. King – Lawrence D. Phillips: Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. The Lancet, vol. 376, 2010, pp. 1558–1565.

A pszichoaktív szerek közül a dohányzásnak és az alkoholnak tulajdonítható a legtöbb haláleset. A *World Health Report* 2002-es jelentése szerint a halálesetek 8,9 százaléka a pszichoaktív szerek fogyasztásának tulajdonítható. Ebből 4,1 a dohányzás, 4 az alkohol, és 0,8 százalék az illegális drogok következménye. Ez 2000-es adat. Ugyanez Észak-Amerika és Európa férfi lakosságára lebontva: dohányzás 17,1, alkohol 14, illegálisdrog-fogyasztás 2,3 százalék.¹³ A WHO 2003-as jelentése szerint Magyarországon a betegséget okozó faktorok közül a férfiak esetén a dohányzás 25,5, az alkohol 22,8 százalékkal részesedik.¹⁴

Úgy tűnik, mintha az előbbi adatokról mit sem tudnának a drogpolitika alakítói, pedig ez nyilván nincs így. Drogügyi szakpolitikusként David Nutt szolgált munkáspárti és konzervatív kormányt egyaránt. Ahogy rávilágított az alkohol és a nikotin okozta veszélyekre, azonnal elbocsátották.

Mindezek alapján belátható, hogy új megközelítésre van szükség az anyagfüggőségek kezelése területén. Az Egyesült Államok és Nyugat-Európa jó példával jár elől a dohányzás visszaszorításában. Amerikában az alsó középosztálynál feljebb lévő társadalmi rétegek képviselői felhagytak a dohányzással. A skandináv országokban jelentős eredményeket értek el az alkoholizmus kezelésének területén. Jó néhány európai ország pedig valódi, számokkal kifejezhető eredményeket ért el a droggal összefüggő társadalmi gondok terén. Valószínűleg a céljainkat kell legelőször átgondolnunk. Jól látható, hogy egy globalizált világban, ahol a határok nyitottak és a súlyos társadalmi, szociális nehézségek száma határtalan, tévképzet a drogmentes társadalom. Ahogyan az erőszakos, kényszeren alapuló leszoktatás is utópia a legtöbb függő esetében.

A megoldást valahol a hosszú távú, valóban megvalósított startégiákban látom. Az, hogy négy- vagy nyolcévente a következő kormányzat visszacsinálja azt, amit az elődeik megtettek, és ez ismétlődik ciklusról ciklusra, nyilvánvalóan nem vezet sehová.

A drogprobléma visszaszorításában jó példának tekintem a frankfurti módszert, amelyben a nyomásgyakorlás és a szociális, egészségügyi segítségnyújtás megfelelő elegye jött létre.

Új koncepciókat fejlesztettek ki, például a kárcsökkentést, ártalomcsökkentést, az úgynevezett túlélési segítséget, valamint a drogot helyettesítő anyagok rendelkezésre bocsátását. Ilyen volt például a tűcsere, a nappali me-

¹³ World Health Report 2002. WHO, 2002.

<http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241562072.pdf>

¹⁴ The World Health Report 2003. http://www.who.int/whr/2003/en/whr03_en.pdf?ua=1

legedő, az élelmiszer- és ruhaadományok, az orvos, a védett foglalkoztatási program, a hajléktalanszálló, a fenntartó metadonkezelés és a drogfogyasztók szobáinak létrehozása.

A rendőrség időközben megváltoztatta az ügyhöz való hozzáállását, sokkal rugalmasabbnak bizonyult, és speciális képzésre iskolázzák be azokat a rendőröket, akik ezekkel az emberekkel foglalkoznak.

A rendőrség együttműködő, és támogatja a szociális szférát. A „hétfői megbeszéléssorozathoz” csatlakozik a „pénteki megbeszéléssorozat”, amelyen részt vesznek a rendőrkapitányságok vezetői és a szociális és segítő szolgálati helyek vezetői.¹⁵

A frankfurti módszer kezdetekor a Frankfurt frekventált helyén található parkban több ezer intravénás drogfüggő a nap 24 órájában állandó „bemutatót” tartott. A módszer nyomán a heroinfogyasztók körében a HIV-pozitívak aránya ötvenről huszonöt százalékra csökkent, a kábítószerrel való visszaélések, a rablások, a gépkocsifeltörések, a lakásbetörések száma jelentősen csökkent.

---

¹⁵ Birgit Wichelmann-Werth, szociológus, igazgató, a Drog- és Kábítószer Szakmai Szövetség alelnökének előadása *A segítő szféra és a rendészet együttműködése az ártalomcsökkentő drogpolitika megvalósításában. Miért kell, hogy így legyen?* című, 2006. november 22-én, a Rendőrtiszti Főiskolán tartott képzésen.

KOVÁCS NORBERT ANTAL

A kriminalisztikai szagazonosítás szerepe a büntetőeljárásban

Az ember a háziasítás után elkezdte saját céljaira hasznosítani a kutyát; főként vadászatra és nyájórzésre. Am négylábú társaink ennél sokoldalúbbak, így például napjainkban már léteznek daganatos megbetegedéseket kiszagoló, és bűnüldöző kutyák is. Először a bűnüldöző személy védelme, majd a bűnelkövetők felkutatása vált a szolgálati eb feladatává. A kriminalisztikai szagazonosítás az utóbbi csoportba tartozik. Szagazonosítással hazánkban, világszerte az elsők között, 1974-ben kezdtek el a szakemberek foglalkozni. Akkoriban jelentős kutatásokat és kísérleteket folytattak a kutya szaglószervények kiaknázhatósága és a szagazonosítási eljárás pontosabb kidolgozása érdekében. Még nemzetközi kongresszusokat is összehívtak eszme- és tapasztalatcsere céljából. 1972-ben az akkori Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén, Prágában tartották az I. Nemzetközi Kinológiai Kongresszust. Ennek sikerét felismerve, pár évre rá, hazánk szakemberei elérkezettnek vélték az időt, hogy a tudósok ismét összeüljenek. 1976-ban Budapesten került sor a II. Nemzetközi Kinológiai Kongresszus megrendezésére. A III. Kinológiai Kongresszust végül 1988-ban, szintén Budapesten tartották. Mindhárom kongresszuson jórészt szocialista országok mesteremberei jelentek meg. Sajnos, a kezdeti lelkesedés alig pár év után elszállt, az 1990-es évekre már kimerültek a kutatásokra fordítható összegek, újabbak viszont nem érkeztek. Ennek következtében az elmúlt évtizedekben nem történt figyelemre méltó előrehaladás e téren. Napjainkban azonban tapasztalható, hogy ismét kezd élni a kutya és annak szaglószerve iránti tudományos érdeklődés. Az ember újra – ezúttal alaposabban és remélhetőleg kitartóbban – meg akarja ismerni hű társát. Mindannyiunk közös érdeke, hogy a szagláshoz köthető kutatások is újra megkezdődjenek.

---

¹ Erről bővebben lásd Carolyn M. Willis – Susannah M. Church – Claire M. Guest – W. Andrew Cook – Noel McCarthy – Anthea J. Bransbury – Martin R. T. Church – John C. T. Church: Olfactory detection of human bladder cancer by dogs: proof of principle study. *British Medical Journal*, vol. 329, no. 25, 2004.

A szaglás biológiájáról röviden

Fontos leszögezni, hogy mikor a kutya szagérzékeléséről beszélünk, akkor nem egy, hanem tulajdonképpen három szerv működésére kell hogy gondoljunk. Ez a három az olfaktorikus rendszer, a háromosztatú (*trigeminális*) ideg, és a vomeronazális szerv (közismertebb nevén *Jacobson-féle szerv*). Ezek egymástól részben eltérő szerepet töltenek be, de legfőképpen kiegészítik egymást. Hétköznapi értelemben véve az olfaktorikus rendszert szokás szaglószervecnek nevezni.

A szaglás az egyik legrégebben kialakult, legősibb érzékelési mód. Általában elmondható, hogy igazán jó szaglásra a ragadozóknak van szükségük, hogy annak segítségével könnyedén rábukkanjanak zsákmányukra. A szaglás azonban nemcsak a táplálékszerzést hivatott szolgálni, hanem fontos szerepet tölt be a territórium kijelölésében, a társas és a szexuális viselkedésben, valamint az otthonkeresésben is. A kutyák a fejlett szaglású (*makrozmatikus*) élőlények közé sorolhatók, és mondhatni, hogy ők kifejezetten a szagok világában élnek. Megfigyelhető azonban, hogy a kutyák esetében is jelentős eltérés mutatkozik az egyes fajták szaglásérzékenysége között. Ennek oka az lehet, hogy bizonyos fajtákat különböző célokra tenyésztettek ki. Nem meglepő, hogy a legkiválóbb szaglásúak a vadász- és a juhászkutyák között találhatók. Például a német juhászkutya szaglólámájának mérete 150, az airedale terrieré 83,5, míg az angol bulldogé csak 42,5 négyzetcentiméter². Viszonyításképpen a fejletlen szaglású (*mikrozmatikus*) ember esetében ez a terület mindösszesen tíz négyzetcentiméter³. Mindez azért lényeges, mert a szaglólám felületének mérete szorosan összefügg a szagérzékelés érzékenységével.

A szaglószervec működése

Az olfaktorikus rendszer motorját jelentő, az orrüregek legmélyén található szaglólámához a nedves orrjáratok vezetik el az illatanyagokat. A nedvesség kiemelkedő szereppel bír, ugyanis száraz felületen a szagot szolgáltató anyagok nem képesek megkötődni. A szaganyagok tulajdonságai közül a legfontosabb az illékonyság, vagyis az oldhatóság, a szagok ugyanis a levegőben és a nedves felületeken is feloldódnak, ám oldhatósági együtthatójuk a vízben

---

² Szinák János: A német juhászkutya szaglása és szerepe a nyomkövetésben I. A kutya, 1999. október, 20. o.

³ Bálint Péter: Orvosi élettan. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1986, 1166. o.

tízszer vagy akár ezerszer is nagyobb lehet, mint a levegőben⁴, következésképpen a vízben jobban feloldódnak. Az illatanyagok többsége gáznemű, ám lehetnek mikroszkopikus szilárd anyagdarabok is.

A szaglőhámot alkotó legfontosabb sejttípus a receptorsejt, amelynek száma a szaglőhám kiterjedtségéhez mérten változó. Az ember esetében ez a szám mindössze hat–tízmillió⁵, míg az airedale terrier száznegyvenhétmillió-kétszáz ezer, a német juhászkutya pedig kétszázhuszonnégy millió-nyolcszáz ezer (!) receptorsejttel bír⁶. Az emberre vonatkoztatva kissé kiábrándító adatok ellenére azért érdekességképpen megemlíteném, hogy nekünk is elég érzékeny a szaglásunk. Ennek bizonyítéka, hogy extrém kis koncentrációjú (10^{-8} gramm/liter) szaganyagokat is képesek vagyunk érzékelni a levegőben⁷. Hogy egy illusztris példával is szolgáljak, „a széklet szagát adó szkatolt már akkor is detektálni tudánk, ha belőle 1 mg-ot 500 m hosszú, 100 m széles és 50 m magas légtérben egyenletesen elkevernénk”⁸. Szerencsére azonban az ürülék szagát nem szükséges hosszasan elviselnünk, ugyanis a szaglőszervünk a leggyorsabban adaptálódó érzékszervünk.

Ahhoz, hogy a szaganyagok a receptorsejthez eljussanak, fel kell oldódnik az orr nyálkártegében, így érthető, hogy ennek vastagsága lényeges szempont a szagok érzékelésében. Ez a jellemző azonban sok tényezőhöz igazodik, így állandó változásban van. Megfázás, nátha vagy influenza esetén ez a réteg túlságosan is megvastagszik, ez viszont a levegő megakadását okozza, következésképpen a szaganyag a fizikai akadály miatt nehezebben jut el a szaglőhámhoz. Kimutatták, hogy a hormonok egyértelműen befolyásolják a nyálkárteg vastagságát. A nők esetében a menstruációs ciklus során, az állatok esetében az ivarzási fázisban mondhatni „tombolnak a hormonok”. Ezzel magyarázható, hogy ilyenkor a nőivarú állatok és a nők feltűnően ingadozó, váltakozó szagérzékenységet mutatnak, ellenben az állapotos nők szagok iránt tanúsított szenzibilitása felfokozott állapotban van⁹. A szagok rendkívül fontos és különleges csoportját alkotják a feromonok, amelyek alkalmasak a szexuális tevékenységhez köthető ösztönös viselkedések kiváltására. Éppen ezért ezeknek – akár már a legkisebb koncentrációban történő –

---

4 Piet Vroon – Anton van Amerongen – Hans de Vries: A rejtett csábító, a szaglás pszichológiája. Korona Kiadó, Budapest, 2005, 41. o.

5 Uo. 40. o.

6 Szinák János: i. m. 20. o.

7 Fonyó Attila: Az orvosi ételtan tankönyve. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2011, 602. o.

8 Bálint Péter: i. m. 1167. o.

9 Piet Vroon – Anton van Amerongen – Hans de Vries: i. m. 41. o.

érzékelése képes teljesen megzavarni az azt megérező állatot az addig végzett tevékenységében.

Ahhoz, hogy bizonyos szagokat egymástól el tudjon határolni az emberi szaglószer – a többi érzékszerv megkülönböztetési képességéhez viszonyítva igen magasnak mondható –, legalább harmincszázalékos koncentrációbeli eltérésnek kell mutatkoznia az összetételükben, ez ugyanis a szagérzékelés differenciaküszöbe. Értelemszerűen a fejlettebb szaglószerrel bíró állatok, így a kutyák esetében is ez a differenciaküszöb jóval alacsonyabb¹⁰. A szagok megkülönböztetése a szaglószer általi alkotóelemekre bontással (*analízálással*) és az azt követő agyi tevékenységként megjelenő értelmezéssel (*szintetizálással*) történik. Ez a szaglás folyamata, amelynek legvégső eredménye maga a szagélmény.

Lehetőség van a szaglást egy egyszerű módszerrel érzékenyebbé tenni. Ezt a képességet az állatok vonatkozásában szimatolásnak, az ember kapcsán pedig szippantásnak nevezzük. E különleges légvételi módok jelentősége abban áll, hogy megteremtik a váltakozó intenzitású turbulenciát az orrüregben, valamint hogy ilyenkor az orrnyílás közelében elhelyezkedő izmok az orrlyukakat – az optimális légáramlás érdekében – kitágítják. Az olfaktorális rendszer ugyanis csak változó ingerek esetén működik jól, máskülönben – tudniillik normál légvételnél – túlságosan hamar alkalmazkodik az érzékelt illanyagokhoz. A turbulencia keletkezését a kutyánál a rostacsontozó tartozó turbinális csontok labirintusszerű szerkezete is elősegíti. Ez nagy kiterjedésű szaglóhámot teremt számukra, és a beáramló levegőt egyenesen a szaglóhám felé irányítja¹¹.

A háromszatú ideg felelős elsődlegesen az arc érzékeléséért, az emlősök esetében azonban kémiai érzékelésre is képes; főként az irritációt okozó, vagy fájdalmat, veszélyt magával hordozó, úgynevezett agresszív szagok perceptálása a feladata. A háromszatú ideg elsősorban a nagy koncentrációjú szagokra reagál, míg az olfaktorikus rendszer az alacsony koncentrációjúakra¹². Ennek az együttműködésnek hála bizonyos szagok érzékelése mindkettőben végbemegy, a háromszatú ideg érzékelési küszöbértéke viszont százszorosa az olfaktorális rendszerének¹³. Érdekes, hogy a kettő közti együttműködés legtöbbször éppen hogy blokkolással, kizárással jár. A nagy

10 Rudas Péter – Frenyó V. László: Az állatorvosi élettan alapjai. Springer Hungarica Kiadó, Budapest, 1995, 543. o.

11 Erről szemléltető ábrát lásd Øystein V. Sjaastad – Knut Hove – Olav Sand: Physiology of Domestic Animals. Scandinavian Veterinary Press, Oslo, 2003, p. 161., figure 4.11. A szaglóhám kiterjedése az ábrán pirossal van jelölve.

12 Piet Vroon – Anton van Amerongen – Hans de Vries: i. m. 55. o.

13 Bálint Péter: i. m. 1166. o.

koncentrációjú szaganyagok érzékelésekor a háromosztatú ideg mesterségesen eltompítja az olfaktorikus rendszer receptorai által küldött jeleket, ezzel is megóva a szaglószerveket az esetleges károsodásoktól. A nem agresszív, kis koncentrációjú szagok lefékezik a háromosztatú ideg aktivitását, ezzel serkentve az olfaktorikus rendszer működését. A vomeronazális szerv – az olfaktorikus szervekkel ellentétben – az orrüreg elülső felében helyezkedik el. Az embereknel ennek a szervnek a kezdeménye embrionális állapotban még megtalálható, de néhány hónap után – még a születés előtt – teljesen visszafejlődik. Elhelyezkedésének meghatározása egyszerű; a kutyáknál található egy nyílás a felső ajak és az elülső fogak között, ez a nyílás kapcsolja össze a szájüreget a vomeronazális szervvel. Ez a szerv a rosszul vagy egyáltalán nem párolgó illatanyagok – így egyebek között a testszagok és a vizelet – tüzetesebb vizsgálatát szolgálja.

A szolgálati kutya

A szolgálati kutyák egyre nagyobb jelentőséggel bírnak az őket alkalmazó szerveknél. Az angolszász területeken – de legfőképpen az Egyesült Államokban – nem találkozunk a szolgálati kutya kifejezéssel, helyette a K9-es megjelölést alkalmazzák. A K9 angolul kiejtve hasonlít a latin *canine* (kutya) szóra, ebből ered a kifejezés. A szolgálati kutya gyűjtőfogalmon a legkülönbözőbb feladatköröket ellátó ebek csoportját értjük. Egyeseket rendkívüli fizikumuk és teljesítőképességük miatt – kényszerítőeszközként¹⁴ – vetnek be, ilyen például a tömegoszlatásnál alkalmazott járőrkutya, míg másokat kiváló szaglásuk lévén egy bizonyos szagcsoport forrásának felderítésére vagy elemzésére képesnek ki. Az egyes szagcsoportok lehetnek például a robbanóanyagok, a kábítószeresek, vagy az emberi szagok is. A célszagra kereső kutyák viszont nem egy szagcsoport, hanem kizárólag egyetlen meghatározott szaganyag felkutatására szolgálnak, mint amilyen például az elektromos berendezési eszközökben található lítium vagy szilícium alkatrész. Az emberi szaggal kapcsolatba hozható szolgálatikutya-típusok a nyomkövető, a személykövető, a tetemkereső, valamint a szagazonosító kutya.

A nyomkövető kutya képes megmutatni, miként mozgott a tettes az elkövetés helyszínén, és jelzi, ha az elkövetőhöz köthető tárgyra lel, bevetése ese-

---

¹⁴ Havasi János: A járőrkutya szerepe a közrendvédelmi szolgálatban. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 12. o.

tén tehát további tárgyi bizonyítékok szerezhetők. Az egyik legújabb szolgálatkutya-típus a személykövető kutya, amely a nyomkövető kutyát hivatott pótolni, ugyanis utóbbi sikeres bevetésének esélye az urbanizáció, a motorizáció, és a kemizáció következtében rohamosan csökken¹⁵. A személykövető kutya követési módszere lényegében abban tér el a nyomkövető kutyától, hogy míg utóbbi csak a talajszinten hivatott a nyomot követni, a személykövető kutya számára megengedett a levegőből történő szimatvétel is. Tetemkereső ebet az elrejtett emberi hullák felderítésére használnak. A szagazonosító kutyák a helyszínen vagy az elkövetőtől begyűjtött szagmaradványt azonosítják; ám szerepükről, mibenlétükről és feladataikról a későbbiekben még szó esik.

A kriminálkinológia

A kutyákkal kapcsolatos ismereteket összegző tudományág a kinológia. A szó a görög *küön*, azaz kutya és a *logosz*, azaz tudomány szóból ered. A kinológia önálló – a biológiai tudományok körébe tartozó – interdiszciplináris tudományág. A kutyák bűnüldözési alkalmazásával a kriminálkinológia foglalkozik, amely a bűnügyi tudományokhoz, azaz a kriminalisztikához sorolható. A kriminalisztikán belüli három szakterület (kriminántechnika, -taktika és -metodika) mindegyikéhez kapcsolható, de legszorosabban a krimináltechnikához. A kriminálkinológiának már léteznek szakterületei; ezeket a kriminalisztika tagozódásának analógiájára a kriminálkinológiai technika, a -taktika és -metodika szerint érdemes taglalni. A technikai részhez tartozik az odorológia (például a szagazonosítás), a nyomtan, a szagnyomrögzítés, és a szagbankok. A -taktika például a kutya bevetésével és alkalmazásával kapcsolatos ajánlásokat készíti el. Végül a -metodika a kiképzéstechnikával, az etológiával és a pszichológiai vonatkozásokkal foglalkozik¹⁶.

A szagazonosítás eszköztára, avagy minden, ami a szagazonosításhoz szükséges

A szagazonosításhoz elengedhetetlen a helyszínen vagy egy tárgyról rögzített szagmaradvány – ezt összefoglaló néven szagnyomnak hívják –, vagy az érin-

¹⁵ Szinák János: A bűnügyi kutyák alkalmazási területei. A kutya, 2002. november, 20. o. [2002a]

¹⁶ A témakör átfogóbb vizsgálatához lásd Kováts Zsolt: A kynológia – mint tudomány – jelenlegi helyzete és fejlődésének perspektívái. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 32., 34. o., ábra.

tett személyről rögzített személyiszag-minta. A szagnyom vagy a szagminta fog indítószagként – azonosító szagként – funkcionálni. Nélkülözhetetlenek még a zavaró szagok is, amelyek lehetnek akár szagnyomok, akár szagminták, és amelyek közül kell az azonosítandó szagot a kutyának kiválasztania azonosítás esetén. Szükséges továbbá egy szagazonosításra kiképzett kutya, a szagok rögzítéséhez steril és szagmentes textília, a rögzített szag konzerválására szolgáló szintén steril és szagmentes üvegedény, valamint az ezek megőrzését szolgáló szagbank. Mindezekon felül szükség van természetesen egy szakmailag jól képzett kutyavezetőre, aki a kutyát kiképezte és irányítja, egy segítőre, aki az üvegedényeket kihelyezi az azonosításhoz, és egy szagazonosításra alkalmas helyiségre. Értelemszerűen elengedhetetlen továbbá maga a bűncselekmény, amely miatt az egész szagazonosítási eljárás zajlik. Szükség esetén hatósági tanúk jelenlétét, valamint a szagazonosító eljárás egészének videofelvételre történő rögzítésének technikai feltételeit is garantálni kell. Ahhoz, hogy az utóbbi két lehetőség alkalmazásával élni lehessen, mindenképpen rendelkezésre kell állnia a szagazonosító helyiség közvetlen szomszédságában egy megfigyelő helyiségnek.

Mi is az a szagazonosítás?

A szagazonosítás egy olyan – a szagazonosító kutya által végzett – kriminalisztikai azonosítás, amely során a szagnyom vagy a szagminta azonoságát vagy különbözőségét lehet megállapítani egy másik szagnyomával vagy szagmintáival. A szagazonosítás során az arra kitanított kutyának öt darab, egymástól 80-90 cm távolságban kihelyezett üveg közül kell kiválasztania és jeleznie azt, amelyben az indítószagával azonos személytől származó szag található. Ha ilyen üveg nincs – ezt nevezik üres keresésnek –, az összes üveg végigszagolása után az ebnek vissza kell térnie a kiindulópontjára a kutyavezetőhöz. Az üres keresés esetét leszámítva az öt kihelyezett üveg közül négyben indifferens szag van, míg az egyikben az azonosítandó szag található. Egy szagazonosítás során egy kutyát öt alkalommal indítanak el, ezek között kötelezően van egy üres keresés. Az üvegek sorrendjét minden egyes indítás után véletlenszerűen meg kell változtatni. Szükség esetén az egész eljárás újra elvégezhető egy másik, sőt akár egy harmadik szagazonosító kutyával is. A szagazonosítás kivitelezése során kizárólag a szagazonosító kutya, a kutyavezető és a segítő tartózkodhat a szagazonosító helyiségben, mindenki más legfeljebb a megfigyelő helyiségben követheti nyomon a procedúrát. Minden egyes szagazonosítási eljárás előtt kötelező megvizsgálni, hogy a kutya a

szagazonosításra alkalmas állapotban van-e; így meg kell győződni például, hogy kipihent-e, és hogy nem szenved-e valamilyen – elsősorban a szaglóképességét negatívan befolyásoló – betegségben. A szagazonosító kutyával naponta az adott egyed teljesítőképességének megfelelő számú szagazonosítás végezhető úgy, hogy ebbe bele kell kalkulálni a napi szintű tréninget is. A hosszan tartó és alapos szimatolás, valamint a szagazonosítás jelentős energiával járó agyi tevékenység, így óvakodni kell a kutya túlzott igénybevételeitől. A túlhajszoltság mentális zavarokhoz, sőt súlyos munka- és kereskedv-csökkenéshez, legrosszabb esetben pedig teljes közönyhöz vezethet. Szagazonosítási eljárás során fő szabály szerint tilos 24 óránál kevesebb ideje rögzített személyszag-mintát alkalmazni, sürgős esetben azonban ettől a szabálytól el lehet tekinteni¹⁷. A szagazonosítás megkezdése – az üveg felbontása – előtt az azonosítandó szagot tartalmazó üveget, valamint az annak bontatlanságát, eredetiségét igazoló bűnjelcímekét be kell mutatni azoknak, akiket a szagazonosítási eljárásra megidéztek, és az esetlegesen jelenlévő hatósági tanúknak is.

Ha a szolgálati kutyák bevetésével kapcsolatos – többségében titkosított – statisztikákat vizsgáljuk, akkor azt vehetjük észre, hogy az eredményességi mutatójuk figyelemre méltó megbízhatóságú. Az eredményességi mutató azt jelöli, hogy egy szolgálati kutya bevetése sikeres volt-e, tehát például hogy a szagazonosító kutyának sikerült-e azonosságot felfedeznie az azonosító és az azonosítandó szag között. Fontos leszögezni, hogy a sikertelen bevetés nem kizárólag a kutya hibájából adódhat, sőt legtöbbször nem is abból adódik. Szagazonosítás esetén például a kutya nem tud olyan szagot tartalmazó textília alapján eredményes azonosítást végezni, amelyet nem az előírásoknak megfelelő – túl rövid – ideig szagosítottak.

A szagazonosítási eljárás különféle módszerei

A jelenleg hazánkban alkalmazott szagrögzítő textileken történő rögzítés a német módszer. 1974-ben vettük át a Német Demokratikus Köztársaság szakembereitől¹⁸. Széles körű elterjedtségét azonban a magyar szakembereknek köszönheti, így a világ számos pontján magyar módszerként emlegetik. Ezt a módszert követi Franciaország, Lengyelország, Üzbegisztán és Katar. Ezzel

¹⁷ Szinák János: i. m. 436. o.

¹⁸ Walter Dérda: A konzervált szag azonosítása mint a büntügyi munka hatásos eszköze – az eddigi gyakorlat és tapasztalat alapján. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 90. o.

az eljárási móddal szemben létezik a holland módszer, amely esetében a szagot egy magas hőmérsékletűre hevített, majd lehűtött rozsdamentes acélcsőre rögzítik¹⁹. A holland módszert alkalmazza az Amerikai Egyesült Államok (azon belül is főként az FBI), Finnország, Belgium, Dánia és maga Hollandia is. Érdekes, hogy a német módszert kidolgozó Németország már áttért a holland eljárási módra. Véleményem szerint a holland módszernek előnyei és hátrányai egyaránt vannak. Mellette szól, hogy a cső – a steril textíliával ellentétben – nem egyszer használatos, így a szagazonosításhoz szükséges anyagbeszerzésnél az adott szerv pénzt tud megtakarítani. Ez a közismerten szűk költségvetésű rendőri szervek esetében nyomós érv lehet. Az acélcső újrafelhasználása természetesen csak az ismételt sterilizáció után lehetséges. A módszer ellen szól azonban, hogy a cső a textíliánál jóval kevésbé tartja magában a szaganyagot, így későbbi felhasználása szinte kizárt.

Hollandiában (Rotterdam) ismeretes a rotterdami rendőrkutya-iskola jelenlegi vezetője, *Jan de Bruin* által kiöltött kísérleti stádiumban lévő módszer is. Ennek kivitelezése kezdetén az azonosítandó személy az ügyvédje jelenlétében érkezik, a zavaró szagokat szolgáltató tizenegy önkéntest – akik az azonosítandó személy környezetében élnek – pedig a hatóság biztosítja. Az azonosítandó személytől és a zavaró személyektől személyiség-mintát vesznek. A tizenegy zavaró szagként szolgáló szagminta közül az azonosítandó személy ügyvédje kiválaszt öt darabot, ezeket később azonos folyosón lévő, speciálisan kialakított szobákba teszik. Ha mindez megvan, behelyezik az indító szagként funkcionáló azonosító szagot. Sem a szagmintavétel, sem a szobákba történő elhelyezés során nincs jelen a szagazonosítást végző kutya vagy annak vezetője. Az említett procedúrák után a kutya – az indítószagról történő szimatvételt követően – egy steril csőrendszeren keresztül szagol be a szobákba, ahol az azonosítandó és a zavaró szagokat tartalmazó üvegeket helyezték el²⁰. Ha a kutya a megfelelő szobánál jelez, akkor egy szerkezet egy labdát enged a csőrendszerbe a kutya eredményes munkájának megjutalmazására. Ezután a megmaradt és az ügyvéd által ki nem választott hat önkéntes szagát tartalmazó textíliákat helyezik el a szobákban. Ilyenkor a kutya jó esetben nem észlel egyik szobánál sem azonosságot, így egy – a folyosó végében kiépített – csőhöz megy, és ugyanúgy labdát kap a korrekt munkáért. A kutyák ebben az eljárásban kilencvenöt százalékos eredményességet mutatnak. A csőrendszer egy szénalapú tisztítószűrővel van ellátva, és úgy van kialakítva, hogy az azon és a szagcsökkentő textílián keresztül áramló légáram

¹⁹ Katona Géza: A szagazonosítás büntetőeljárásjogi kérdései. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 1997, 31. o.
²⁰ <http://leerburg.com/scentid.htm>

egyenesen a csőbe beleszagoló kutya orrához vezesse a szagokat. A szobákat és a csőrendszert minden szagazonosítás után sterilizálják és szagtalanítják. A szagazonosító eljárás során – egyebek között a magyarországi gyakorlattal is ellentétben – még a kutyavezető sem tartózkodik egy légtérben a kutyával, az eb teljesen egyedül dolgozik, és csak egy reflexiós üveggel ellátott megfigyelő szobából, valamint kamerán keresztül követik nyomon a munkáját.

A szagazonosító kutya kiválasztása, kiképzése és minősítése

Bármilyen szolgálati kutya kiválasztásánál figyelembe kell venni, hogy kiképzéstechnikailag a legjobban motiválható és a legbiztosabb munkát végző egyedek a szangvinikus idegtípusúak közül kerülnek ki. Így a szagazonosító kutya kiválasztásánál is feltétlenül figyelembe kell venni ezt a szelekciós aspektust²¹. Igyekezni kell az erős és kifejezett táplálkozási ösztönrel jellemezhető kutyát kiválasztani, a kiképzés során ugyanis többségében étellel történik a jutalmazás. A kifejezett apportkészség az egyik legfontosabb jellemző, amivel az ebnek bírnia kell. A szagazonosító kutyánál további alapelvárás, hogy érdeklődjön az emberi szag és az azt hordozó tárgyak iránt. A kutya kiválasztásakor természetesen annak fajtájára is figyelemmel kell lenni. Sokan vélekednek úgy, hogy a szolgálati feladatok ellátására a német juhászkutya a legalkalmasabb, éppen ezért a rendőrségnél ezt a fajtát alkalmazzák túlnyomó többségben²². A német juhászkutya alkalmazhatósága mellett szól, hogy fejlett szaglószerével bír, és széles körű elterjedtsége révén könnyedén megoldható az utánpótlása. A szakmai tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy egyéb fajtájú, sőt még akár keverék kutyák is kiválóan helyt tudnak állni a gyakorlatban. Releváns a kutya neme is. Mint korábban említettem, a szuka kutyák az ivarzás szakaszában ingadozó szagérzékenységet mutatnak. A szukák ellen szól az is, hogy a jelenlétük – különösen ivarzáskor – zavarja a kan kutyákat, így azok munkájára is kihatnak. Erre vonatkozóan egyetértek *Horváth Orsolya* javaslatával²³, miszerint célszerű lenne külön szagazonosító helyiséget kialakítani a szuka és külön a kan kutyák számára. Főként az említett okok miatt a rendőrségi szervek kutyaállományában zömmel kan kutyák vannak. A megfelelő kutya kiválasztása után megkezdődhet a kiképzés.

21 Kovács Róbert: Szagazonosító kutya képzése apportozó módszerrel. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 2013, 1. o.

22 Szinák János: Kriminálisztikai odorológia. A kutya, 2002. október, 23. o. [2002b]

23 Horváth Orsolya: A kriminálisztikai szagazonosítás jelene és jövője. Belügyi Szemle, 2013/2., 99. o.

A kiképzés négy fázisra bontható. Az első az alapozó fázis, amelynek során a legfontosabb feladat a kutya és a gazda – azaz a kutyavezető – közötti szoros kapcsolat kialakítása, így ebben a fázisban arra kell törekedni, hogy a kutyavezető a lehető legtöbb időt töltsse a kutya társaságában. Ennek azért is van jelentősége, mert meg kell ismernie az adott egyed jellemét, bizonyos szituációkban tanúsított reakcióit, viselkedését. Ebben a fázisban kell a kutyát – a minden típusú szolgálati kutya esetén kötelezően előírt – engedelmisségi gyakorlatokra²⁴ is betanítani. A második fázisban a kutyát már az emberi szagokhoz szoktatják, így ebben a szakaszban már a szaglásra és a szagazonosításhoz köthető mozdulatokra helyeződik a hangsúly. A keresőtevékenység kialakításához a kutya adottságaitól függően vagy a táplálékszerző vagy az apportírozó ösztönét hasznosítják. A kutyát a hús vagy a játék kereséséről fokozatosan szoktatják át azon üvegedény jelzésére, amelyben emberi szagot tartalmazó textília található. A jelzés mikéntjének betanítása is ekkor történik, így az eb főként ülést vagy fekvést használ erre a célra, a lényeg az, hogy a félreértések elkerülése érdekében egy kutya csak egyféle jelzést alkalmazzon. A szagazonosság felismerésének és jelzésének kialakítása már a harmadik és a negyedik fázis része. Ezekben a fokozatosság úgy valósul meg, hogy elsőként a szagmentes textíliák között kell a kutyának a szagosítottat jeleznie, majd az idegen emberek zavaró szagait tartalmazó textíliák közül az eb számára ismert személy szagát tartalmazót, míg végül már csak idegen személyek szagával dolgozik a jószág. A kiképzés végeztével a kutya képes arra, hogy szagnyomról szagnyomra, szagmintáról szagnyomra, sőt akár szagnyomról szagmintára vagy szagmintáról szagnyomra indítva is képes legyen azonosságot felfedezni. Ekkor kell azt is megtanítani a kutyának, hogy mit tegyen üres keresés esetén. Akkor lehet továbblépni, ha a kutya egymást követő öt-hat üres keresés során is mindegyik üveget alaposan végigszagolta. A kiképzés akkor ér véget, ha a kutya stabilan és megbízhatóan azonosítja idegen személyek szagát idegen személyek zavaró szaga közül, és a téves jelzések száma nem éri el az összes jelzés öt százalékát²⁵.

A kutyát a kiképzés előrehaladtával a tréningtől számítva egyre régebben rögzített, egyre „öregebb” szagokkal kell dolgoztatni, míg végül a zavaró szagok koncentrátsági foka megegyezik az azonosítandó szagával. A kiképzés célja továbbá a kutya szagérzékenységének fejlesztése, ez extrém esetekben akár olyan szintre is fejleszthető, hogy az eb képessé válik „egy zár

²⁴ Ilyen például az ültetés, a fektetés, a helyben maradás, a behívás, az apportírozás, az akadályugrás stb.
²⁵ Koskovics István: A szagazonosító kutya kiképzésének fázisai. In: III. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Könyvkiadó, Budapest, 1990, 80–81. o.

megszaglászása után a hasonló kulcsok tömegéből nyolcvan százalékos biztonsággal kiemelni a zárba éppen beleillő kulcsot²⁶. Végül a kutya éles bevetése csak az alap- és az évenként kötelező minősítő vizsga letétele után lehetséges. A szagazonosító kutyák teljesítménybírálását és minősítését kizárólag az ORFK Dunakeszi Oktatási Központ – közzismertebb, korábbi nevén ORFK Kutya-vezető-képző Iskola – állományába tartozó és e feladattal megbízott személy végezheti²⁷. A szagazonosító kutya gyakorlások és éles bevetések során tanúsított eredményeit a külön, egyedenként fenntartott és vezetett eredménynaplóba könyvelik el. Ez garantálja, hogy a szagazonosító kutya munkája élete folyamán gyorsan és egyszerűen nyomon követhető legyen. A minősítéskor soha nem szabad elfelejteni, hogy a jó szimatmunka mindig együttesen elért eredmény; a szakmailag felkészült kutya-vezető²⁸ és a jól képzett kutya közös érdeme.

A kiképzés megkönnyítésére a szovjetek kitaláltak egy különös szerkezetet, az úgynevezett *trenazsert*²⁹. Ez a berendezés a kutyák apportírozó készségének és ösztönökre épülő vadászmechanizmusának kiaknázásán alapszik. Mivel az eb természetéből, ösztöneiből adódóan aktív jelzést tanúsítana a keresett (azonosítandó) szag megtalálásakor³⁰, így ezt elkerülendő valamilyen módon el kell azt tőle zárni. Ugyanakkor ahhoz, hogy a kutya emlékezetébe beépülhessen az adott szag, szükséges hogy azt megfelelő időn át memorizálhassa, szimatolhassa. A trenazser tulajdonképpen nem más, mint egy speciálisan kialakított, mechanikus működtetésű rekeszes szerkezet. Működésének lényege³¹, hogy az öt darab azonosításra kihelyezett üveget – a magyar gyakorlattal ellentétben – nem egy padlóra tett vastartóba, hanem egy rekeszbe rakják. A rekeszek alatt egy a kutya számára hozzáférhetetlen szint helyezkedik el. Amikor a kutya az üvegeket megközelíti, akkor azokat hirtelen leeresztik az alsóbb szintre, ezzel a prédaállat menekülését imitálva és az esetleges – elhamarkodott döntésre alapozott – hibás választást elkerülve. A

26 Erről olvasmányos formában, ám szakmailag hitelesen lásd bővebben Kovács Zsolt: *Kutyák a bűn nyomában*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1988, 184–219. o.

27 Erről bővebben lásd Kovács Róbert: *Szagazonosító szolgálati kutyák alkalmasság és minősítő teljesítménybírálati rendje*. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 2012.

28 A kutya-vezető eredményre gyakorolt hatásáról lásd bővebben Lisa Lit – Julie B. Schweitzer – Anita M. Oberbauer: *Handler belief affect scent detection dog outcomes*.

http://www.pawsoflife.org/Library/Handling/Lit_2011.pdf

29 K. T. Szulimov: *A Trenazser szerepe az egyéni szag megkülönböztetésére irányuló kutya-kiképzésben*. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 115. o.

30 Utalok itt arra, hogy a vadászat során a követett préda elejtésekor is így cselekszik.

31 A trenazser felépítésének megértéséhez lásd K. T. Szulimov: i. m. 117., 118., 121–122. o., ábrák.

kutyának ebben az esetben lehetősége adódik alaposan és megfelelő időn keresztül szimatolni az üvegeket. Az üvegeket az azokat tartalmazó rekeszekhez rögzítik annak kivételével, amelyek az azonosítandó szagot tartalmazza, így a kutya csak a kívánt üveget tudja elhozni a helyéről. Véleményem szerint a trenazser használatának előnye, hogy a kutya természetes viselkedésének felhasználása által – és mert már a felkészítés legelső szakaszától kezdve a kutya számára ismeretlenek egyéni szagát használják – lerövidíti a kiképzés időtartamát, és jelentős mértékben javítja a kutya szagérzékenységet. Am hátránya az, hogy a kutyát a későbbiekben nehezebb lesz rávenni az aktív jelzés elhagyására. Mindazonáltal a tények ismeretében az álláspontom az, hogy a magyar gyakorlat is elkezdhetné használni ezt a különleges berendezést.

Nehéz, mégis kivitelezhető elképzelésemnek tartom, hogy a kiképzésbe be kellene építeni az ivarzó szuka szagát mint esetleges zavaró szagot. Ennek azért lenne rendkívül nagy jelentősége, mert egy kan kutya – ösztönei által vezérelve – amint megérzi, azonnal az ivarzó szuka szagát is tartalmazó üveg iránt fog érdeklődést tanúsítani, ez pedig végső esetben fals pozitív azonosítási eredményhez is vezethet³², a kan kutya zavarodottságának következtében. Értelemszerűen kizárt, hogy teljes mértékben semlegessé tehető legyen egy kan kutya számára egy ivarzó szuka szaga, viszont a kiképzés folyamán viszonylagos hozzászoktatás (*habituáció*) bizonyosan elérhető lenne. A szagazonosító kutyának az összes többi szolgálatikutya-típussal szemben speciális helyzete van, mivel nem terepen kell dolgoznia, hanem egy elkülönített, zavaró tényezőktől mentes helyiségben, továbbá mert munkája nem igényel fejlett fizikai kondíciót. Ebből adódóan véleményem szerint a kiszuperált, kiöregedett vagy a terepmunkára már bármi miatt alkalmatlan egyéb típusú szolgálati kutyákat könnyedén át lehetne képezni szagazonosító kutyává. Értelemszerűen figyelembe kell venni, hogy az egyes szolgálati kutyák kiválasztása és kiképzése eltérő szempontok alapján történik, mégis úgy vélem, hogy a javaslatom nem elvetendő. Elképzelésem szerint kizárólag a célszagra kereső kutyát nem lehetne átképezni, annak memóriájában ugyanis a kiképzés és az éles bevetések alkalmával rendkívül erősen rögzült a célszag. Ilyen kutya átképzésének következményeként könnyedén fals pozitív eredményt kaphatunk, ugyanis előfordulhat, hogy az egyéni szag szempontjából nem azonos üveget jelzi azonosnak, mivel abban az általa célszag kereső kutyaként keresett szag található. Mindenesetre ez az ötletem azért is lenne

---

³² Katona Géza: i. m. 33. o.

praktikus, mert az újabb szagazonosító kutyák megvásárlása és kiképzése jelentős pénzüsszegeket kíván a rendőri szervektől, az átképzések nyomán azonban nem szükséges új kutyát vásárolni, sőt a kiképzésre sem kell akkora összeget és időt fordítani, hiszen az általános és minden szolgálati kutyától megkövetelt feladatokat már nem kell betanítani az ebnek. A szagazonosító kutya egyedi helyzetéből adódóan elképzelhetőnek tartom bizonyos mozgásszervi rendellenességekkel – ilyen például csípő- vagy könyökizületi diszplázia – küszködő kutyák alkalmazását e feladatra. Ebből kifolyólag az új kutya kiválasztásánál a kutya szagérzékenysége lehetne a legfőbb szempont, és az esetleges mozgáskorlátozottsága nem vagy legalábbis nem nagy súllyal esne számításba.

Miért nem géppel végeztetünk szagazonosítást?

A korszakunkra jellemző, rohamos sebességgel végbemenő technikai fejlődés ellenére a szagok műszerek általi elemzése és azonosítása megoldatlan. A kutyák ezzel szemben a természetes kiválasztódás folyamán – a kiképzett kutyák pedig fokozva azt még a gyakorlottságuk által is – olyan precíz szaganalizáló és szagdifferenciáló képességre tettek szert, amelyről a technika emberei csak álmodhatnak³³. A szagláskutatással kapcsolatos műszerek olyannyira le vannak maradva, hogy még annyit sem érnek, mint az ember orra, így még a legújabb, számítógéppel vezérelt kapilláris gázkromatográf és a nagy teljesítményű tömegspektrométer teljesítménye is bőven hagy kívánnivalót maga után. Érdekes, hogy az emberi szagot leginkább nem a mennyiségi vagy minőségi összetétele jellemzi, hanem az abszolút szubjektív érzékelés és megítélés alá eső bukéja³⁴, ami egy csak élőlényekre jellemző, természetes szaganyag. Éppen a buké révén, annak ellenére, hogy a komponenseit már ismerjük, az emberi szag laboratóriumi előállítására egyelőre nem lehetséges.

A szagazonosítás szerepe a felderítésben és a bizonyításban

A szagazonosítás és az ahhoz vezető út egy komplex folyamat, amely során mind a kutyának, mind pedig a bűnelkövetés helyszínén tevékenykedő bünyői technikusnak is megfelelő felkészültségre van szüksége, hogy korrekt, a

³³ Szinák János (2002a): i. m. 20. o.

³⁴ Szinák János (2002b): i. m. 23. o.

büntetőeljárás során felhasználható és értékelhető eredmény jöjjön létre. A tényleges szagazonosításig bezárólag rendkívül sérülékeny ez a módszer, érttem ezen azt, hogy a jogszabályi vagy szakmai előírásoknak a szagazonosításig vezető út bármely szakaszában történő megsértése vagy figyelmen kívül hagyása könnyedén vezethet teljes sikertelenséghez, vagy kétségbe vonható, téves eredményhez. Éppen emiatt építettek be számos törvényességi garanciát a szagazonosítás folyamatába. A kriminalisztikai azonosítás e módja sok szempontból vizsgálható, így tulajdonképpen párhuzam vonható a tárgyi bizonyítékokkal, a felismerésre bemutatással, sőt még akár a szakvéleménnyel is.

A szagazonosítás jogszabályi háttere

A szagazonosítás szabályozását a jogszabályi hierarchia különböző szintjén elhelyezkedő előírások alkotják. Előzetes magyarázatképp hozzátennem, hogy a büntetőeljárás törvény (Be.) közvetlenül a szagazonosítást nem szabályozza, de számtalan rendelkezése háttérszabályként figyelembe veendő. Az előírások a normalépcső csúcsától az alja irányába haladva a következők: az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról; a 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól (Nyer.); a 17/2009. (OT 10.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról; a 22/2008. (OT 12.) ORFK utasítás a szagmaradványok és személyiszag-minták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról (*Szakutasítás*).

Az egyéni szag mint nyom

Minden ember más, mint a többi. Ezt a trivialitást az emberi szag is bizonyítja, mivel alkalmas arra, hogy segítségével egy bizonyos egyént a világ összes létező személye közül beazonosítsunk. Az egyéni szag három komponensből tevődik össze³⁵. Az első a genetikailag determinált biológiai szag (például a hormonok, így a feromonok is), amely az ember élete alatt konstans, azaz változatlan és az egypetéjű ikrek esetében megegyezik. Elképzelésem szerint, ha ennek a genetikailag determinált szagnak az összetevőit és azok adott személyre jellemző arányait pontosan meghatároznánk, akkor azt akár a bűnügy

³⁵ Janza Frigyes: A bűnügyi szolgálati kutya. In: Bócz Endre (szerk.): Kriminalisztika II. BM Duna-Palota és Kiadó, Budapest, 2004, 678. o.

nyilvántartásba is be lehetne vezetni a szóban forgó személy profiljához. A második összetevő a másodlagos biológiai szag, amelyet az étrend, az életmód, különféle betegségek szagra gyakorolt hatásai befolyásolnak, így a szagnak ez az alkotórésze már változik, ám ehhez hosszabb időre van szükség. Végül a harmadik komponens a járulékos szagok alkotják, ilyenek például a környezeti szagok, a dezodorok, a ruházat szaga és a foglalkozási szagok. A járulékos szagok könnyedén és gyorsan megváltoztathatók, de például egy hosszú évekig autószerelőként tevékenykedő ember esetében a gépolaj szaga beépülhet a másodlagos biológiai szagok közé. Változásai ellenére az egyéni szag megtartja alapvető vonásait pont úgy, ahogyan például az ember arca teszi, hiszen az is változik, amikor dühös vagy boldog az illető, az alapvonásai mégis változatlanok maradnak. Az egyéni szagot nem annak alkotóelemei, hanem azok egymáshoz viszonyított aránya teszi unikummá. Az ember szagát a bőrben található verejték- és faggyúmirigyek párolgással vagy a hámsejtek leválásával juttatják folyamatosan a környezetébe. E folyamatok lejátszódása nem tudatos tevékenység következménye, így a szag környezetbe jutását megakadályozni nem lehet³⁶. Kikövetkeztethető tehát, hogy a bűncselekmény helyszínén jelen lévő személyek is szüntelenül és megállíthatatlanul szaglanak, szagnyomuk egy helyben állás és mozgás esetén is ottmarad. A szagnyom szinte bélyegként marad rajta minden egyes tárgyon, amelyet az elkövetés idején megérintenek, sőt a leváló hámsejteknek tulajdoníthatóan ehhez sokszor elég, ha csak a tárgyak fölé hajolnak. A belőlük áramló szagos anyagok egy része szétoszlik a levegőben, másik része lehullik a földre. A hátramaradt szagot eltüntetni nem, legfeljebb elfedni lehet valamilyen erősen szagló anyaggal, például paprikával, borssal, vagy motorolajjal. Az egyéni szag beazonosítására alkalmas szagnyom keletkezését úgy sem lehet megakadályozni, hogy más ember ruházatát, például cipőjét viseli az elkövető, hiszen a saját szaga rendkívül gyorsan átjárja a felöltött ruhadarabot, az ő testszagát juttatva ekként a környezetbe.

Az egyéni szag koncentrációjának változása függ az azt kibocsátó egyén érzelmi állapotától. Például stressz és izgalom hatására megemelkedik a bőr hőmérséklete, így a bőrfelületről felszabaduló szagok párolgása és kibocsátott mennyisége is megnő, a szaghatások felerősödnek. Megkezdődik az erőteljesebb izzadás. A felfokozott párolgás nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is megváltoztatja a létrejövő szagot, ugyanis megnövekszik benne a feromonok aránya. A feromonok a legkönnyebben észlelhető szagok közé

---

³⁶ Szinák János (2002a): i. m. 425. o.

tartoznak. Amikor az elkövető valamiféle bűncselekményt követ el – a hidegvérű, rutinos bűnözők kivételével –, közben izgul, így az imént taglalt folyamat beindul. Az így létrejövő szagot nevezi a szakma „tettesszagnak”³⁷, vagy „félelmi veritéknek”³⁸. A tettesszag a préda szagára emlékezteti a kutyát, így motiváltta teszi munka közben. A nyomok osztályozása szempontjából az egyéni szagot a nyomképző fajtája szerint az emberi testrészek okozta nyomok közé, a nyomhordozón való ábrázolás szempontjából a felületi nyomok közé (azon belül is a réteglelakódásos nyomok közé), a nyomképződést kiváltó hatást vizsgálva a kémiai nyomok, míg észlelhetőség szerint a szabad szemmel nem látható nyomok közé sorolhatjuk. Az egyéni szag egyedi jellegéből adódóan tárgyi bizonyítékként felhasználható, hiszen segítségével bebizonyíthatjuk az azt hátrahagyó kilétét és helyszínen való jelenlétét.

Az egyéni szagnyom felkutatása és rögzítése

A felkutatás során figyelemmel kell lenni arra, hogy a láthatatlan szubmikrométerű anyagmaradványként jelenlévő szagnyom ne sérüljön³⁹. Így a helyszínbiztosításnak kiemelkedően nagy szerepe van a helyszín érintetlenségének megőrzésében jelen esetben, ugyanis a későbbi azonosítást nagyon megnehezítő szagokat igazán könnyű akaratlanul is bejuttatni. A helyszínen fellelhető szagnyomok hollétének kiderítéséhez szükséges az elkövetett bűncselekmény gondolati rekonstrukciója, magyarul annak megválaszolása, hogy a bűncselekmény szereplői hol tartózkodhattak huzamosabb időn át, milyen irányba mozoghattak, mihez érhetek hozzá. A nem megfelelő helyről történő szagrögzítéssel számos irreleváns szaganyag kerülhet a textíliára, ezzel is megnehezítve vagy rosszabb esetben akár el is lehetetlenítve a későbbi szagazonosítást. Mindazonáltal helyesnek ítélem meg Horváth Orsolya azon elképzelését⁴⁰, miszerint egy adott bűnüggyel kapcsolatos későbbi szagazonosításához annak helyszínéről a releváns szagmaradvány rögzítésével együtt tudatosan lehetne zavaró szagként bevethető szagokat is rögzíteni. Ez garantálná az azonosítandó és a zavaró szagok hasonlóságát, így főként egyidejűségét. A szagmaradvány felkutatását és rögzítését kizárólag bűnügyikultúra-vezető, bűnügyi technikus vagy erre a célra kiképzett személy végez-

37 Janza Frigyes: i. m. 679. o.

38 Szinák János: Egyedi szag és afélelmi veriték. A kutya, 2008. július, 41. o.

39 Barta Endre: A tárgyi bizonyító eszközök megszerzése. In: Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika I. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004, 256. o.

40 Horváth Orsolya: i. m. 99. o.

heti⁴¹. A bűncselekmény helyszínére – ha más, fontosabb bűnügyi érdek nem sérül – a sikeres szagrögzítés érdekében elsőként a kutyavezető léphet be, és a szagnyom rögzítésének minden más nyomrögzítést meg kell előznie. A helyszíniszag-maradvány szakszerű rögzítése úgy zajlik, hogy a feltételezhető szagforrást szagmentes textíliával lefedik, majd a textíliát a hatékonyabb rögzítés érdekében alufóliával betakarják. A szagmentes textílián legalább harminc percig kell rögzíteni a szagokat⁴². Legalább négy textíliával kell így szagosítani, hogy a későbbi azonosításokhoz megfelelő mennyiség álljon belőlük rendelkezésre. A már szagosított textíliákat steril gumikesztyűben és csipesz segítségével kell egy szagmentes üvegbe helyezni, majd lezárni, és az üveget bűnjelcímkével ellátni. Ha a helyszíniszag-nyomot hordozó tárgy jellege – főként alakja vagy összetétele – miatt nem fedhető le, akkor a tárgyat magát kell az üvegbe elhelyezni, ezt nevezzük eredetben történő szagrögzítésnek. A helyszíniszag-rögzítésről jegyzőkönyv készül, amelyből ki kell derülnie minden, a szagrögzítés és a későbbi szagazonosítás, valamint a bizonyítékként történő felhasználás szempontjából relevanciával bíró ténynek és körülménynek (így például a szagrögzítés helyének, időtartamának, a szaghordozó mibenlétének). Ha a technikai feltételek adottak, célszerű a helyszíni szemléről fényképeket vagy videofelvételt készíteni⁴³.

A hátrahagyott szagnyom tartósságát igen sok körülmény befolyásolja. Így egyebek közt a szaghordozó (az a felület, amelyen a szaganyagok megtapadtak) mibenléte, a szagosítás időtartama (amíg az elkövető közvetlen érintkezésben volt a szaghordozóval), az időkiesés (a szagosítás vége és a rögzítés időpontja között eltelt idő), a szagosítás óta áthaladó forgalom és a környezeti körülmények mind meghatározó tényezők. A meteorológiai tényezők közül a szél (belső tér esetében a huzat), a csapadék és a hőmérséklet hat jelentősen a szagnyom minőségére. A szél vagy akár egy nyitott ablak okozta légmozgás az irányától függően áthelyezi a szagnyomot egyik helyről a másikra, mindeközben elősegítve a szaganyagok szétoszlását a légtérben. Ebből kifolyólag bármilyen légmozgás kizárólag negatívan képes hatni a szagnyomra. Nem így van ez azonban a csapadék esetében. Az eső, a köd, a harmat és a hó kis mennyiségben magába zárja a szaganyagokat, és nem hagyja elillanni őket. Nagy mennyiségben azonban mind az eső, mind a hó káros a szagnyomra, ugyanis előbbi szétcsapja és elmossa a szaganyagokat, utóbbi pedig maga alá rejti, felderíthetetlenné teszi. A hőmérséklet is két

---

41 Szakutasítás 1. pont

42 Szakutasítás 4. pont

43 Szakutasítás 7. pont

irányban hat a szagmegmaradásra. Magas hőmérséklet esetén a párolgás felgyorsul, ezzel megnehezítve a felderítést, míg az alacsony hőmérséklet lassítja a párolgást, így voltaképpen konzerválja a szaganyagokat. A szaghordozó felület is jelentőséggel bír. A nedves talaj (mint amilyen például az erdő avartakarója) sokáig, akár egy-két napig is tartja a szagokat. Ellenben a homokos, kavicsos vagy sziklás talajon, valamint betonon vagy aszfalton alig pár óráig lehetők fel a szagok⁴⁴. A textíliák jól tartósítják az illatanyagokat, ám a sima felületű, lakkozott tárgyak kifejezetten rossz szagmegkötők.

A szagrögzítés speciális módja a szagkettőzés⁴⁵, ennek során az üvegben található utolsó szagosított textília – amelyet tilos felhasználni, megsemmisíteni, az előírt időn belül leselejtezni – mellé egy steril és szagmentes textíliát helyeznek, majd az üveget hermetikusan visszazárják. Így a szagmentes textília szagosítása a már eleve szagosított textília segítségével történik. Szagkettőzést csak egyetlen alkalommal lehet elvégezni. A szagkettőzésre vonatkozó előírások és a Be. 105. § (3) bekezdésének második fordulata között párhuzam vonható.

A személyiszag-minta levétele

A szagazonosítás során szóba jövő személyi kör a gyanúsítottat (bírói szakaszban vádlottat), a sértettet és a tanút foglalja magában. A nyomozó szerv tőlük a szagazonosítás elvégzése céljából szagmintát vehet. A szagminta vétele a *Szakutasítás* szerint⁴⁶ kétféleképpen történhet, de ennek valójában három módja van. Mindháromban közös, hogy a szagmintalevételtől jegyzőkönyv készül, és a folyamat végén a szagosított textíliát tartalmazó zárt üvegre bűnjelcímké kerül. Az első a közvetlen úton történő mintavétel, amikor is a szóban forgó személyt megkérlik, hogy mosson kezet meleg, folyó vízzel, szappan és bármilyen egyéb kézmosószer használata nélkül. Ezt követően pedig egy előre kikészített, tiszta törülközővel törölje szárazra a kezét. Ekkor lehet a kezébe adni a steril textíliákat, amelyeket legalább tíz percig gyúrnia kell. A szagosítás befejeztével a textíliákat a szagosító személy maga helyezi a szagkonzerváló üvegbe. A *Szakutasítás* nem tiltja, hogy szagmintavétel egyéb testrészeről történjen, sőt véleményem szerint célszerűbb lenne például a hastájékról vagy talpról történő mintavételt fő szabállyá tenni, előbbi esetben ugyanis járulékszagoktól mentesebb, utóbbi esetén jelen-

44 Szinák János (2002a): i. m. 431. o.

45 Szakutasítás 37–38. pont

46 Szakutasítás 9–14. pont

tősen nagyobb koncentrációjú minta vehető le. A *Szakutasítás* kategorikusan kijelenti, hogy mintavételre nem kerülhet sor rabosítás után, alkoholos befolyásoltság alatt, valamint nők esetén a menstruáció tartama idején. E tilalmakat az indokolja, hogy ezekben az esetekben megváltozott egyéni szag tapasztalható. Álláspontom szerint a szakutasításbeli tilalmak magukban foglalhatnának még bizonyos betegségeket is, amelyek szagelváltozással járhatnak. Fő szabály szerint a szagminta levételéhez az azt adó beleegyezése szükséges, ennek hiányában azonban a hatóságoknak lehetőségük van közvetett módon megszerezni a szagmintát. Ekkor a hatóság lefoglalja a szagminta adását megtagadó személy valamely szaghordozó felületnek alkalmas tárgyát – főként a ruházat valamely darabját –, és arról vesz a helyszíniszag-maradvány rögzítésének szabályai szerint személyiszag-mintát⁴⁷. Mindazonáltal a Be. 75. § (4), a 106. § (1), valamint a 123. § (4) bekezdésének alapján értelmezésem szerint senki sem tagadhatná meg jogszerűen a személyiszag-minta szolgáltatását, tehát mindenki köteles lenne a hatósággal együttműködni, és alávetni magát a mintavételi eljárásnak.

Mindkét eddig tárgyalt mód a szagmintát adó személy tudomásával megvalósuló forma, amelyeket a *Szakutasítás* szabályoz. Létezik azonban egy harmadik, titkos – azaz a mintaadó személy tudta nélkül történő – módszer is, ez a konspirált úton történő személyiszag-mintavétel. Ilyenkor a mintaadót egy előzetesen preparált – meleg vízzel, tisztítószer nélkül tisztára mosott és megszáritott – üléshezát nélküli fából készült székre ültetik legalább tizenöt percre⁴⁸. Ügyelni kell arra, hogy a mintaadó ne viselje más személy ruházatát, vagy olyan ruhadarabot, amely erős, például benzin- vagy olajszagot áraszt⁴⁹. A mintaadó távozása után pedig a székről a helyszíniszag-rögzítés szabályai szerint szerzik meg a rajta megtalálható személyiszag-mintát. Erre a módszerre, lévén hogy a mintaadó személy nem tud róla, az Rtv. VII. fejezetében⁵⁰ található titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályokat, valamint a Be. V. címében foglalt titkos adatszerzésről szóló rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni.

Bármilyen típusú szagrögzítés után az azt végrehajtó szervnek kötelessége a szagmaradványt vagy szagmintát tartalmazó üvegedény szagrögzítéstől számított 72 órán belüli megküldése az illetékes szagbanknak⁵¹.

---

47 Nyer. 55. § 1. bekezdés

48 Szinák János (2002a): i. m. 435. o.

49 Janza Frigyes: i. m. 693. o.

50 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

51 Szakutasítás 16. pont

A szagmaradványok és szagminták megőrzése és tárolása

A helyszíniszag-maradványt, a személyiszag-mintát tartalmazó szagosított textíliát, vagy az eredetben rögzített tárgyat speciális, pórusmentes üvegedényekbe helyezik – amelyeken a szag nem képes keresztülszivárogni –, és légmentesen lezárják. A szagokat tartalmazó üvegedények (szagkonzervek) tárolása a megyei rendőr-főkapitányságok büntügyi technikai alosztályának (vagy csoportjának) a feladata⁵². A szagkonzervek tárolására speciálisan kialakított helyiség a szagbank. A legtöbb szagkonzervet három év után selejtezik, kivételek ez alól az ismeretlen tettes által elkövetett élet elleni bűncselekmény helyszínén rögzített szagnyomok, amelyek selejtezésére tíz év után kerül sor. A gyakorlatban azonban egy hároméves szagkonzerv azonosítása már kérdéses, egy tízévesé pedig már lehetetlen. A leirtakból következően egyet tudok érteni Horváth Orsolyával⁵³, hogy a szagok szagkonzervben való lebomlásának kutatása után egszemes időintervallumot lenne szükséges megállapítani a selejtezést illetően.

A rögzített szag mint a bizonyítás eszköze

A rögzített egyéni szag tárgyi bizonyítékként felhasználható. Egy helyszíni vagy tárgyról rögzített szagmaradványból azonban nemcsak egy, hanem – az időkiesség és egyéb szagmegmaradást befolyásoló tényezők figyelembevételével – akár több személy helyszínén való jelenléte vagy tárggyal történő érintkezése is kimutatható. Ez ugyanazon azonosítandó szagra történő eltérő azonosító szagok alapján indított szagazonosító kutya alkalmazásával kivitelezhető. Fontos leszögezni azonban, hogy a hátrahagyott szagmaradvány csupán közvetett bizonyítékként értékelhető, miként csak a bűncselekmény helyszínén való jelenlétre – mint közbenső tényre (*inidicium*) – utal. „*A közvetett bizonyíték elfogadása általában csak gyanúokat, bűnjelet, inidiciumot tesz megállapíthatóvá, s ebből azután több-kevesebb valószínűséggel lehet továbbkövetkezteni a bűntetőjogi-lag releváns tényre.*”⁵⁴ A közvetett bizonyítékokból tehát kategorikus megállapítás nem tehető, ekkor viszont felmerül a valószínűségi bizonyítás problémaköre. Manapság a valószínűségi bizonyítás a matematika eszközein alapszik, azon belül is az úgynevezett Bayes-analízis⁵⁵ játszik kiemelkedő szerepet.

⁵² Szinák János (2002a): i. m. 436. o.

⁵³ Horváth Orsolya: i. m. 97. o.

⁵⁴ Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006, 84. o.
⁵⁵ Erről bővebben lásd Orbán József: *A jog konvergenciája a természettudományok felé a Bayes-analízis* apropóján. *Glossa Iuridica*, 2012/1., 42–46. o.

A szagazonosítás mint a bizonyítás eszköze

A szagazonosítási eljárás komplex kriminalisztikai azonosítás. Összetettségére utal, hogy párhuzam vonható közte és a szakértői bizonyítás, valamint a felismerésre bemutatás között is.

A szakértői bizonyításra hasonlít annyiban, hogy az eljáró hatóságnak nincs meg a különleges szakértelme a bizonyítandó tény – azaz az azonosító szag és az azonosítandó szag azonosságának vagy különbözőségének – megítéléséhez⁵⁶. Az egyéni szag biológiai eredetű, szubmikrométerű anyagmaradvány. A Be. 99. § (2) bekezdés c) pontja szerint kötelező szakértőt kirendelni, ha a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik. A szagazonosító kutyát elméleti síkon, a 104. § (1) bekezdés c) pontja alapján fel lehetne menteni, alkalmazását mellőzni kellene, ha például valamilyen – a szaglását befolyásoló – betegségben szenved, és szakértői tevékenységét így nem képes zavartalanul ellátni. A szakértői vizsgálattal vont párhuzam mellett szól még a személyizag-minta levételénél tanúsítandó – korábban már tárgyalt – együttműködési kötelezettség, valamint a több kutyával végzett szagazonosítás esetén alkalmazandó – a Be. 111. §-ában szabályozott – más szakértő megléte is. *Tremmel Flórián* például a szagazonosítást végző kutyát „szagértőnek”, a szagazonosítást pedig „quasi és nem hard jellegű szakértői vizsgálatnak” titulálja⁵⁷. A gyakorlatban szagazonosítás esetén a kutyavezetőt mint szaktanácsadót szokták meghallgatni, tőle tájékoztatást kérni⁵⁸. A legtöbb felvilágosítást az eljárás megbízhatóságának és a helyszíniszag-maradványok tartosságának kérdéskörében szokták kérni az eljáró hatóságok. A szagazonosítás és a felismerésre bemutatás közötti hasonlóság okán a *Szakutasítás* 26. pontja kimondja, hogy a szagazonosítást a felismerésre bemutatás általános szabályai szerint kell végrehajtani. Ezeket a Be. 122. és 123. §-ának rendelkezései szabályozzák. Mindkettő során indifferens, hasonló dolgok (vagy személyek) közül kell kiválasztani az adott ügyben releváns, de míg a felismerésre bemutatásban az ember az azonosítás alanya, addig a szagazonosításban a kutya. Az azonosítandó tárgy a felismerésre bemutatásban a jelenben észlelt tárgy vagy személy, a szagazonosításban pedig a múltban rögzített szagmaradvány vagy szagminta. Fontos különbség, hogy míg a felismerésre bemutatásban a múltban észlelt tárgy vagy személy összehasonlítása történik a jelenben észleltekkel, addig szagazonosításnál csak jelenben észlelt szagok

⁵⁶ Be. 99. § 1. bekezdés

⁵⁷ Tremmel Flórián: i. m. 181. o.

⁵⁸ A szaktanácsadóra vonatkozó rendelkezéseket lásd Be. 182. §.

között kell a kutyának különbséget tennie. A megbízhatóság egyik esetében a vakpróbával, másik esetében pedig az üres kereséssel ellenőrizhető. A felismerésre bemutatás csak kivételes esetben, a szagazonosítás pedig csak korlátozott ideig ismételtető meg.

A magyarországi gyakorlatban a szagazonosítás, mivel közvetett bizonyíték, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy egy bünyügyi eljárás sorsát eldöntse. A szagazonosítás csupán csak egy „quasi pótbizonyíték”⁵⁹, tehát végső soron arra jó, hogy bizonyos nyomozási verziók létjogosultságát bizonyítsa, egyes bizonyítékok bizonyító erejét növelje, vagy csökkentse a bizonyítékok értékelésekor. E szerint a szagazonosítási eljárással kapcsolatosan adott szaktanácsadói vélemény sosem lehet kategorikus, mindig csak valószínűségi. Mindennek haszna az, hogy a szagazonosítás kialakíthat egy támpontot az elkövető személyét illetően, valamint segítséget nyújt a bűncselekmény helyszínén tartózkodó személyek megállapítása szempontjából is.

Szagazonosításkor több tény is bizonyítható. Ha helyszíniszag-maradványról indítjuk a kutyát helyszíniszag-maradványok azonosítására, azonosítás esetén megerősíthető a gyanú az ismeretlen vagy ismert tettes által elkövetett sorozat-bűncselekményre, hiszen az adott egyéni szagot kibocsátó személy mindkét helyszínen jelen volt. Személyiszag-mintáról helyszíniszag-nyomok közé indított kutya azonoságjelzése esetén azt erősíti meg, hogy a személyiszag-mintát adó személy járt a helyszínen vagy érintkezett a szaghordozó tárggyal. Ugyanezt erősíti meg ennek a fordítottja is, tehát amikor helyszíniszag-nyomról indítják a kutyát személyiszag-minták közé. A személyiszag-mintáról személyiszag-mintára történő azonosítás csak kontrollként alkalmazható, tehát a kutya megbízhatóságát hivatott ellenőrizni. Fontos leszögezni, hogy ha a szagazonosító kutya azonoságot jelez, az nem értékelhető automatikusan annak a bizonyítékaként, hogy az azonosítandó személy az adott helyszínen járt, vagy a szóban forgó tárggyal érintkezett, ugyanis elképzelhető, hogy egyéni szaga más módon – például koholt bizonyíték útján – került a helyszínre. Ennek megítélésében a nyomozati verziók nyújtanak segítséget. Ha azonban a kutya szagazonosításkor nem állapít meg azonoságot, abban az esetben sem biztos, hogy az azonosító és az azonosítandó szagot szolgáltató személy nem ugyanaz. Elképzelhető ugyanis, hogy nem megfelelően, nem előírászerűen történt a szagrögzítés. Végezetül még a szagazonosítási eljárás alkalmazásának egyik nagy előnyét említeném meg, miszerint az nem jár magas bünyügyi költséggel. A *Szakutasítás* 10. pontja

---

⁵⁹ Tremmel Flórián: i. m. 181. o.

szerint a két kutyával végrehajtott szagazonosítás térítési díja húszezer forint, míg az egy kutyával elvégzetté ennek a fele.

A szagazonosítási eljárás egészének garanciális rendszere

A justizmordokat elkerülendő, a szagazonosítási eljárásnak jól felépített garanciális rendszere van, amelynek betartása mellett tudja garantálnia törvényességet és a hitelt érdemlőséget. A szagazonosító eljárás minden egyes fázisára találunk jogszabályi vagy szakmai előírásokat, amelyek a bizonyíték beszerzésének és felhasználásának törvényességét hivatottak szavatolni az egész eljárásban. Ezek mindegyikéről már volt szó, de összegzőképpen szerepeljenek itt és most egy helyen, címszavakban: szakmailag kidolgozott, előírt és ellenőrzött kutyakiképzési metódus; a jogszabály által előírt kötelező üres keresés; a szagazonosítás több kutyával történő elvégzésének lehetősége; jogszabály által előírt szagrögzítési mód; jogszabály által előírt szagkonzerv-tárolási és -selejtezési mód; jogszabály által előírt eredet- és sértetlenségtanúsítás (bűnjelcímke); jogszabály által előírt jegyzőkönyvezési kötelezettség minden fázisban; a hatósági tanúk jelenlétének lehetősége; videofelvétel-készítési lehetőség az eljárás bármely fázisában. Bár se nem jogszabály, se nem szakmai előírás, mégis az egyik legfontosabb garancia a szagazonosítás eredményességére és hitelességére maga a kutya – technikai csodaműszereket is megszegyenítő – orra, valamint a tény, hogy a kutya természetéből fakadóan nem tud hazudni, legfeljebb tévedni. Azt is csak kevesebb mint tíz százalékban. Sajnos, ennek a mutató arányszámnak a romlását legtöbbször emberi mulasztás vagy szakszerűtlenség okozza, hiszen a fázisok egymásra épüléséből és áttételes jellegéből adódóan a szagazonosítás rendkívül sérülékeny, speciális bizonyítási eljárás.

Zárszó

Álláspontom az, hogy a büntetőeljárás során a személyi bizonyítékokkal szemben a tárgyi bizonyítékokat lenne szükséges preferálni, azok objektivitása miatt. A kriminalisztikai kivizsgálástan már ezt teszi⁶⁰, a kérdés csak az, hogy képes lesz-e ez a tendencia teret szerezni magának a büntetőeljárásban is. Ennek jelentősége abban is áll, hogy tárgyi bizonyítékok szinte minden

⁶⁰ Orbán József: A kriminalisztikai kivizsgálástan műszaki és eljárásjogi aspektusai. Belügyi Szemle, 2012/10., 51–52. o.

bűncselekmény esetén keletkeznek, legfeljebb nem kerül sor a felderítésükre. Nézetem szerint a bemutatott okokból a szagazonosítás büntetőeljárás-jogi szerepe megkérdőjelezhetetlen, létjogosultsága bizonyított. Ahhoz, hogy e bizonyítási mód ismét fénykorát élhesse, elsősorban a népszerűsítésére lenne szükség. Bízom benne, hogy érvelésemmel sikerült alátámasztanom a szagazonosítás megbízhatóságát, és erről a tisztelt olvasót is sikerült meggyőzőnöm. Végezetül zárszóként álljon itt *Warren Bennis* tollából egy elgondolkodtató idézet, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy a kutyának még a legmodernebb technikai fejlődések után is szerepe, feladata lesz az ember életében, segíteni fogja a munkáját. „*A jövő gyárának csak két alkalmazottja lesz: egy ember és egy kutya. Az ember dolga az lesz, hogy etesse a kutyát, a kutyaé pedig az, hogy ne engedje az embert hozzányúlni a berendezésekhez.*”⁶¹

IRODALOM

Bálint Péter: Orvosi élettan. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1986

Barta Endre: A tárgyi bizonyító eszközök megszerzése. In: **Bócz Endre (szerk.):** Kriminálisztika I. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004, 256. o.

Derda, Walter: A konzervált szag azonosítása mint a büntügyi munka hatásos eszköze – az eddigi gyakorlat és tapasztalat alapján. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 90. o.

Fonyó Attila: Az orvosi élettan tankönyve. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2011

Havasi János: A járőr-kutyák szerepe a közrendvédelmi szolgálatban. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 12. o.

Horváth Orsolya: A kriminalisztikai szagazonosítás jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 2013/2.s

Janza Frigyes: A büntügyi szolgálati kutya. In: **Bócz Endre (szerk.):** Kriminálisztika II. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004, 678. o.

Katona Géza: A szagazonosítás büntetőeljárásjogi kérdései. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 1997

Koskovics István: A szagazonosító kutya kiképzésének fázisai. In: III. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Könyvkiadó, Budapest, 1990, 80–81. o.

Kovács Róbert: Szagazonosító szolgálati kutyák alkalmasság és minősítő teljesítménybírálati rendje. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 2012

Kovács Róbert: Szagazonosító kutya képzése apportozó módszerrel. Oktatási jegyzet. Dunakeszi, 2013

---

⁶¹ <http://www.brainyquote.com/quotes/quotes/w/warrenbenn402360.html>

- Kováts Zsolt:** A kynológia – mint tudomány – jelenlegi helyzete és fejlődésének perspektívái. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977
- Kováts Zsolt:** Kutya a bűn nyomában. Gondolat Kiadó, Budapest, 1988
- Lit, Lisa – Schweitzer, Julie B. – Oberbauer, Anita M.:** Handler belief affected scent detection dog outcomes. http://www.pawsoflife.org/Library/Handling/Lit_2011.pdf
- Orbán József:** A jog konvergenciája a természettudományok felé a Bayes-analízis alapján. *Glossa Iuridica*, 2012/1.
- Orbán József:** A kriminalisztikai kivizsgálástan műszaki és eljárásjogi aspektusai. *Belügyi Szemle*, 2012/10.
- Rudas Péter – Frenyó V. László:** Az állatorvosi élettan alapjai. Springer Hungarica Kiadó, Budapest, 1995
- Sjaastad, Øystein V. – Hove, Knut – Sand, Olav:** Physiology of Domestic Animals. Scandinavian Veterinary Press, Oslo, 2003
- Szinák János:** A német juhászkutya szaglása és szerepe a nyomkövetésben I. *A kutya*, 1999. október
- Szinák János:** Kriminalisztikai orrológia. *A kutya*, 2002. október
- Szinák János:** A bűnügyi kutya alkalmazási területei. *A kutya*, 2002. november
- Szinák János:** Egyedi szag és a félelmi veríték. *A kutya*, 2008. július
- Szulimov, K. T.:** A Trenaszer szerepe az egyéni szag megkülönböztetésére irányuló kutyaki-képzésben. In: II. nemzetközi kynológiai kongresszus. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, Budapest, 1977, 115. o.
- Tremmel Flórián:** Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006
- Vroon, Piet – Amerongen, Anton van – Vries, Hans de:** A rejtett csábító, a szaglás pszichológija. Korona Kiadó, Budapest, 2005
- Willis, Carolyn M. – Church, Susannah M. – Guest, Claire M. – Cook, W. Andrew – McCarthy, Noel – Bransbury, Anthea J. – Church, Martin R. T. – Church, John C. T.:** Olfactory detection of human bladder cancer by dogs: proof of principle study. *British Medical Journal*, vol. 329, no. 25, 2004

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

SZÉP FERENC

Egy makói család rémálma

*„Aki különbséget tud tenni arcul-legyintés és ökölcsapás között,
az már tudja, mi a gyermekek elleni erőszak.”*

Henry Kempe

A jelen publikációmban a *Zs. Róbert* ellen kiskorú veszélyeztetésének büntette és más bűncselekmények miatt folytatott eljárás és a nyomozás áttekintésére, vizsgálatára, impresszióinak összegzésére kerül sor.

A családon belüli erőszak témaköre egyszerű, jogi megítélése nehézkes, sőt nem megoldható, hiszen a társadalom jelentős része érintett benne, minden eset más és más, mint ahogyan a „szereplők” is mások. A problémák orvoslására Magyarországon még a XXI. századra sem alakult ki olyan szintű szabályozás és védelmi rendszer, amely hatékonyan tudna fellépni a családon belül erőszakot elszenvedő áldozatok életének, testi épségének, egészségének védelme érdekében, ezért véleményem szerint napjainkban ez az egyik legfontosabb, szabályozást igénylő terület.

De mi is a családon belüli erőszak?

A válasz nem egyszerű, hiszen kultúránként és koronként változó, hogy melyik társadalom mit tart erőszakos cselekedetnek. Magyarországon is tartja magát a nézet: *„az én házam az én váram, a saját otthonom falai között azt teszek, amit akarok”*¹.

Szélsőséges példa egy általam felkeresett gyámügyi dolgozó saját tapasztalata: *„az édesapa a lánygyermekét eleinte zaklatta, majd két éven át használta a szexuális igényei kielégítésére. Kérdésre, hogy egyáltalán hogyan jutott eszébe ilyet tenni, azt felelte: az ember a kisszéket is azért készíti, hogy ráüljön”*².

---

¹ Aranyos Zsolt: Családon belüli erőszak és gyermekbántalmazás. 1. o.
http://www.parkapcsolatban.com/anyagok/hazassag_es_csalad_csaladon_beluli_eroszak-1.pdf
² Uo.

A nyomozás indítása

A Makói Rendőrkapitányság 2012. február 22-én *G. Tiborné* feljelentése alapján nyomozást indított a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 170. § (1) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés II. fordulata szerint minősülő, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy ellen elkövetett könnyű testi sértés büntetvének megalapozott gyanúja miatt Zs. Róbert ellen a következők alapján.

Az elsődlegesen beszerzett adatok és információk alapján Zs. Róbert gyanúsított 2006 óta párkapcsolatban élt *G. Tiborné* makói lakossal, 2010 nyarától pedig életvitelszerű élettársi kapcsolatban éltek. Nevezettek életvitelszerűen egy makói családi lakóingatlanban laktak, amely *G. Tiborné* tulajdona. Ez időszakban a gyanúsított és az élettársa lényegében közösen nevelték, gondozták *G. Tiborné* három gyermekét. 2011 szeptemberétől kezdve a családi házban Zs. Róbert rendszeresen bántalmazta a nevelése alatt álló, 2004-ben született *G. Gergő*, a 2001-es *G. Goldina* és az 1997-es *G. Gabriella* kiskorú nevelt gyermekeit oly módon, hogy őket többször megpofozta, illetve kezeit, lábaikat kézzel és üvegszálás bottal megverte, továbbá a kiskorú gyermekeket rendszeresen szidalmazta, és obszcén, szexuális tartalmú kifejezésekkel illette. Ezekben az esetekben a gyermekek szem- vagy fültanúi voltak testvéreik bántalmazásainak. A gyanúsított erőszakos cselekményei idején a gyermekeket egymás előtt megszegyenítette, emberi méltóságukban megsértette őket. Mindezekon felül a gyanúsított rendszeresen fenyegette és bántalmazta az élettársát, *G. Tibornét* is, egyebek között azzal, hogy ha *G. Tiborné* valakinek, illetve a hatóságnak felfedi az ő erőszakos cselekményeit, akkor bántalmazni fogja őt is és a gyerekeit is.

G. Tiborné az ő és a kiskorú gyermekei sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt joghatályos magánindítványt terjesztett elő a gyanúsított ellen.

Az előbbieket alapján Zs. Róbert gyanúsított a megjelölt időszakban a következők szerint nem tett eleget a kiskorúak nevelése körében az általános társadalmi felfogás szerinti minimális elvárhatóság követelményeinek.

A nyomozás folyamán kiderült, hogy a gyanúsítottnak nem volt állandó munkaviszonya, egyéb kereső tevékenységet nem folytatott, csupán *G. Tiborné* járt el alkalmi munkákat végezni, és az ebből befolyó jövedelemből, illetve a különböző szociális juttatásokból élt a család.

A nyomozás

G. Tiborné feljelentése, részletes tanúkihallgatása után a folyamatosan végzett adatgyűjtésünk nyomán a büntetőeljárás szabályi szerint a vizsgált családi ingatlannál bizottság jelenlétében helyszíni szemlét tartottunk. A szemle folyamán lefoglaltunk egy 55 centiméteres üvegszálás botdarabot, valamint egy 170 centiméteres, sodrott szárítókötelet mint a bűncselekmény bizonyítása szempontjából releváns tárgyakat, és ezeket a továbbiakban bűnjelként kezeltük. A sértettek sérüléseiről részletekbe menő fényképsorozat készült.

A nyomozás elsődleges szakaszában egy gyermekpszichológus bevonásával tanúként hallgattuk ki a három kiskorú gyermeket. A későbbikben a Makói Városi Ügyészség indítványára a Szegedi Városi Bíróságon nyomozó bíró által megtartott ülésén G. Gergőt és G. Goldinát hallgatták meg, akik a következőket mondták el: Zs. Róbert gyanúsított 2010 nyarán, pontosan meg nem határozható napon, a délutáni órákban makói családi házukban nevelési céllal, büntetésképpen azért, hogy megleckéztesse, személyi szabadságában korlátozza az akkor kilencéves, gyermekkorú G. Goldina kiskorú nevelt gyermekét, sértette oly módon, hogy kezeit hátrakötözte egy ugrálkötéllel, amelynek a másik végét a mennyezeti mestergerendához erősítette, így rögzítve őt e helyhez, majd a szoba ajtaját rácsukta, és ott hagyta őt mintegy harminc percre.

Zs. Róbert vádolt 2012. február 18-án a délutáni órákban bántalmazta a gyermekkorú G. Goldinát oly módon, hogy a lakás egyik szobájában olvasó sértettet lerántotta a székről, négyszer-ötször megpofozta, üvegszálás bottal ütötte kezeit, lábait, ennek következtében a sértett bal kezének második-harmadik ujjá, valamint a jobb lábszárának hátsó felszíne megsérült. A sérülések gyógytartama nyolc napon belüli, a sérülésekkel összefüggésben súlyos egészségromlás nem jött létre, maradandó fogyatékoság kialakulása nem várható. A sértettet ért egyéb bántalmazások kapcsán orvosi vizsgálat nem történt. A sértett által előadott egyéb időpontokban történt különféle bántalmazás (pofonütések, a lábszár, a kar és talp területét érő üvegszálás botütések) kapcsán véleményezhető, hogy az adott helyzetben súlyos sérülés kialakulásának lehetőségével nem kellett volna számolni.

Ezek után a gyanúsított felsorakoztatta mindhárom gyermeket az ablak előtt. Mivel a gyermekkorú G. Goldinának az előbbi veréstől bedagadtak az ujjai, őt az édesanyja kivitte, hogy jegelje a kezét. A szobában csak a kiskorú G. Gabriella és a gyermekkorú G. Gergő maradt. A gyanúsított egy akkora pofont adott a kiskorú G. Gabriellának, hogy az nekiesett az ablak szélé-

nek, és a homloka jobb oldalán, a hajas fejbőr kezdeténél egy piros csík, vér-aláfutás keletkezett. A gyermekkorú G. Gergőt ekkor a gyanúsított az üvegszálas pálcával bántalmazta. Ekkor a gyanúsított hangosan kiabált a gyerekekkel: „Ez kell? Intézetbe akartok menni? Nem féltek a nyári szünettől?” Mindezzel azt sugallta, hogy ha rossz érdemjegyet hoznak haza, akkor intézetbe kerülnek.

Zs. Róbert a nevelése alatt álló kiskorú G. Gabriellát rendszeresen azzal fenyegette meg, hogy ha az iskolában rossz jegyet szerez, akkor bántalmazni fogja, illetve „megbassza és megszopátja”. A gyanúsított 2011 szeptemberétől heti rendszerességgel bántalmazta a kiskorú G. Gabriellát, többször megpofozta, üvegszálas bottal bántalmazta testszerte, ebbe beletartozott a sértett talpának nagy erejű, többszöri ütlegelése is. Az ilyen bántalmazások után a sértett testszerte zúzódásokat szenvedett, és a talpa úgy bedagadt, hogy alig tudott járni.

Zs. Róbert a kiskorú G. Gabriellát büntetésképpen, illetve azért, hogy megleckéztesse a rossz érdemjegyei miatt, 2011. december 17-én az üvegszálas pálcával oly módon bántalmazta, hogy a kissozóban az ágyon ülő sértett jobb combjára legalább tízszer, míg a bal combjára kétszer-háromszor nagy erővel odaütött. A bántalmazás következtében mindkét combján vér-aláfutásos sérülések keletkeztek.

Miután a gyanúsított ülő helyzetben elverte a kislány mindkét combját, utána azt mondta neki, hogy feküdjön hasra az ágyon. A gyanúsított ekkor megfogta a kislány egyik bokáját, majd felváltva legalább tízszer-tizenötöszer erősen ütlegelte. A kislány emiatt legalább két napig sántított, és a talpa közepe bekékült. A gyanúsított ezután kizavarta a kislányt a szobából. G. Gabriella bántalmazását a szomszéd szobában végighallgatta a két testvére.

2012. február 18-án dél körül a gyanúsított a gyermekkorú G. Gergővel a konyhában tartózkodott, és az olvasást gyakorolták. Ennek során a vádlott azzal fenyegette meg a kislányt, hogy: „Olvass, köcsög, buzerátor, mert megverlek!” Mivel a kislány nem úgy olvasott, ahogy a gyanúsított elvárta tőle, erősebben rászólt, hogy: „Hangosabban olvassál!”, majd később ismét rászólt, hogy miért nem olvas, és egyszer pofon verte. Mivel a kislány ismét abbahagyta az olvasást, a gyanúsított a konyhában még legalább ötször pofon ütötte, amire a kislány sírni kezdett. Ekkor az édesanya hazaérkezett, és kérdőre vonta a gyanúsítottat a történet miatt, de az rászólt a nőre: „Ne szólj bele!”, majd tovább olvastatta a kislányt. A gyanúsított a végén annyira feldühödött, hogy a kislányt fejét és a kezét többször, nagy erővel megütötte az üvegszálas bottal.

Ekkor a kiskorú G. Gabriella a gyújtóst vágta az előszobában, eközben Zs. odaszólt neki, hogy vágja a gyújtóst tovább, mert aztán ő következik. Ezek után a gyanúsított, G. Tiborné és a kiskorú G. Gabriella bement a nagyszobába, majd a kislány leült az ágyra úgy, a gyanúsított pedig vele szemben egy gurulós székre. A gyanúsított kérdőre vonta egy rossz érdemjegy miatt a kislányt, megkérdezve, elhiszi-e, hogy ha rossz jegyet kap, akkor meg fogja „baszni”. Erre a kislány azt válaszolta, elhiszi, de igazából nem gondolta komolyan, csak azt akarta, hogy Zs. hagyja békén. Zs. Róbert erre kétszer is megpofozta őt, s közben indulatosan beszélt vele.

Ekkor a gyanúsított azzal a céllal, hogy a kiskorú lányt megfélemlítse, valamint személyi méltóságát megalázza, felszólította, hogy vetközzön meztelenre, majd kiment a vécére, és az asszony is kiment a szobából. Mire a gyanúsított visszatért a szobába, a kislány teljesen meztelenre vetközött. A férfi ekkor odalépett hozzá, pofozta, és rángatta a haját. Legalább ötször-hatszor erősen pofon ütötte a lányt. Miután megverte a kislányt, felszólította, hogy öltözzön fel, és kérdőre vonta: „Hogy mer levetközni az édesanyja előtt.” A férfi ekkor még azt is mondta a kislánynak: „Ez volt az utolsó esélyed!” Majd hozzátette, hogy most nem fogja „megbaszni”.

Két-három héttel korábban, egy szombaton, kilenc körül, tévénézés közben a kiskorú G. Gabriella odafeküdt az ágyra a gyanúsított mellé. A gyanúsított azzal a céllal, hogy a kislányt megfélemlítse, valamint a személyi méltóságában megalázza, benyúlt a lány köntöse és a pólója alá, és megfogta a bal mellét, és vagy tíz percig simogatta. A kislány nagyon megijedt, meg sem mert mozdulni, elkezdett sírni, amit a férfi nem vett észre. A cselekménynek úgy lett vége, hogy kislány kiszaladt a vécére, magára zárta az ajtót, mivel úgy érezte, ha nem menekül el onnan, akkor a gyanúsított nem hagyja abba a dolgot. A kislánynak eszébe jutott, hogy a férfi tényleg valóra fogja váltani a rossz érdemjegyek miatt ígért fenyegetését. Ezek után a kislány soha többé nem mert a vádlott mellé feküdni, de még ülni sem, úgy sem, hogy más volt a házban. Még a férfi szemébe sem mert nézni.

A kiskorú kislánynon 2012. február 22-én elvégzett orvosi vizsgálat külsérelmi nyomot nem rögzített, de a bal szeme alatti lágy rész nyolc napon belül gyógyuló zúzódásos sérülést szenvedett.

A 2012. február 22-i orvosi vizsgálatokon kívül nem történt egyéb orvosi vizsgálat a kislány által elmondott sorozatos bántalmazások után. Figyelemmel a bántalmazott testtájékokra és a bántalmazás módjára (pofonütés, hajhúzás, a bűnjelként lefoglalt pálcával a combok és talpak verése) vélelmez-

hető, hogy az adott szituációkban súlyos sérülés kialakulásának lehetőségével nem kellett volna számolni.

Zs. Róbert 2012. február 21-én a délutáni órákban indulatosan felelősségre vonta a három gyermeket, hogy melyikük evett az előző este az édesanyjuk által hozott süteményből. A gyanúsított ledőlt a gyermekkorú G. Gergő ágyára, és odahívta magához a kislfiút. A férfi el kezdte kérdezetni, hogy ő ette-e meg a süteményt, a kislfiú azonban ezt tagadta. Ekkor a gyanúsított átvitte őt a kisszobába, és kijelentette: „Most bokszozni fogunk, három perc boks, és tíz perc szünet.”

Ez után a férfi ismét bántalmazta G. Gergőt, hogy megleckéztesse. A vállát és a hasát ütlegelte, a kislfiú a kezével próbálta kivédeni őket. A bántalmazás közben a kislfiú hangosan jajgatott, a gyanúsított pedig olyanokat mondott, hogy: „Most egy hármás kombináció! Most egy sorozat!” A kislfiú bántalmazása kb. három percig tartott, majd a férfi tíz percre kijött a szobából, aztán ismét bement, és újabb három percig bokszozott és rugdalta.

A kislfiú védekezésének megakadályozására a gyanúsított felszólította a kiskorú G. Gabriellát, hogy hozza be a szerszamos kamrából a gyorskötegelőt. A gyanúsított ezek után a kislfiú kezeit a gyorskötőzövel hátrakötötte, és tovább bántalmazta a nagyon síró kislfiút.

Zs. a kislfiú összekötözött kezét egy műanyag kötélhez rögzítette, amelyet átvezetett a helyiség ajtajának kitört üvegén. Ezután a kötél folyamatos húzásával a kislfiút háttal az ajtónak feszítette, megakadályozva, hogy elmenekülhessen, vagyis a személyi szabadságában korlátozta. Eközben ütlegelte a kislfiú vállát, és a talpával többször a védekezésre képtelen gyermek hasába rúgott, ennek következtében a sértett mindkét vállán pontosabban meg nem határozott elhelyezkedésű, számú, kiterjedésű zöld-sárga színű bőr alatti bevérzéseket, a has középső részén, a gyomortájhoz közel ujjbegynyi vérbeszűrődést, mérsékelt hasi nyomásérzékenységgel, a bal csipőlapát felett, közelébbről le nem írt elhelyezkedésű és kiterjedésű, frissnek véleményezett vérbeszűrődést, a jobb kéz pontosan meg nem határozott részén, nem frissnek véleményezett, meg nem határozott kiterjedésű vérbeszűrődést szenvedett el. Az elvégzett hasiultrahang-vizsgálat a kismedencében, a belek között kevés szabad hasúri folyadékot mutatott ki, ezt azonban nem tudták egyértelműen összefüggésbe hozni a feltételezett bántalmazással, mivel a látottak alapján az elváltozás háttérben gyulladásos folyamat is állhatott. Az előzményi adatokra, a talált sérülésekre és a tisztázatlan eredetű hasúri folyadéokra tekintettel, a kislgyereket a makói kórház gyermekgyógyászati osztályán 2012. február 27-ig megfigyelés alatt tartották; az említett sérüléseken kívül vege-

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

---

tatív stabilitás igazolódott nála. A felsorolt lágyrész-sérülések gyógytartama külön-külön és együttesen is nyolc napon belüli.

Figyelemmel a kislíú életkorára, a sorozatos bántalmazásra, a támadott testtájakra, a bántalmazás eszközére (üvegszálás pálca), illetve módjára, véleményezhetó, hogy (elsórsorban az üvegszálás pálcával történó kézre, lábura és fejre mért ütések, valamint a mellkast és a hasi tájat éró, váltott kézzel kivitelezett öklölütések sorozatával összefüggésben) fennállt súlyosabb sérülés (például a vékony lemezes csontok, illetve az ujjperc-, kéz- és lábközépcsonatok, bordák repedése, törése, hasi parenchymás szervek zúzóása, illetve üreges belszervek repedése) lehetősége is. A jelzett belsö sérülések kapcsán életveszélyes állapot is kialakulhatott volna.

2012. február 21-én Zs. Róbert a makói családi ház kisszobájában, egy guruló széken ülve a vele szemben álló gyermekkorú G. Gergó felelemkelés céljából akként fenyegette meg, hogy a kislíútól tíz-húsz centire egy hét-nyolc centiméter pengéhszúságú bicskát tartott kinyitott állapotban úgy, hogy a pengéje a kislíú felé volt. Mindeközben a vádlott megfenyegette a gyereket, hogy leszúrja, megöli, ha nem mondja el az igazat neki arról, ő evett-e a süteményből. A vádlott a a gyermeket erőszakos bñncselekmény elkövetésével fenyegette meg, ez erős félelmet keltett a kislíúban.

A gyanúsított 2011 szeptemberétől folyamatosan bántalmazta G. Tibornét. A 2012. február 18-i bántalmazásakor az asszony nyolc napon belül gyógyuló sérülést szenvedett el. Zs. ebben az időszakban többször megfenyegette az élettársát, hogy ha valakinek elmeséli, akkor őt és a gyermekeit bántalmazni fogja, valamint azzal is, hogy ha emiatt börtönbe kerül, a szabadulása után megkeseríti az ő és a családja életét.

A tanúkihallgatások közben Zs. Róbertet mint bñncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyt, a törvényi előírásokat betartva, előállítottuk a Makói Rendórkapitányság hivatalos helyiségébe, és gyanúsítottként hallgattuk ki a büntető törvénykönyvról szóló 1978. évi IV. törvény 170. § (1) bekezdésbe ütközö és a (3) bekezdés II. fordulata szerint minösülö, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy ellen elkövetett könnyü testi sértés büntette elkövetésének megalapozott gyanúja miatt. Kihallgatásakor a férfi részben elismerte a terhére rótt bñncselekményt. Azzal indokolta tettét, hogy ő is hasonló nevelést kapott, de most már belátja, hogy nem jó nevelési módot választott.

Az eljárás folyamán ismertté vált tényállások alapján különbözö fajtájú bñncselekményeket derítettünk fel: a kiskorú veszélyeztetésének büntette mellett a védekezésre képtelen személy ellen elkövetett könnyü testi sértés

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

---

büntettet; aljas indokból vagy célból védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértése büntettet; védekezésre képtelen személy ellen folytatólagosan elkövetett súlyos testi sértés kísérletének büntettet; zaklatás büntettet; folytatólagosan elkövetett könnyű testi sértés vétségét; becsületsértés vétségét.

Az ügyben a törvényességi és fokozott ügyészi felügyeletet a Makói Járási Ügyészség látta el.

Mivel a büntetett előéletű Zs. Róbert a vallomásában a bűncselekmény elkövetését csak részben ismerte el, ezért tartani lehetett attól, hogy szabadlábban hagyása esetén – különösen a sértettek megfélemlítésével – meghiúsítaná a bizonyítási eljárást. Erre, valamint a cselekmény tárgyi súlyára tekintettel őrizetbe vettük, továbbá előterjesztést tettünk az előzetes letartóztatásának indítványozására. A Makói Járási Ügyészség indítványozta ezt a Makói Járásbíróságnak. A nyomozási bíró döntése után az eljárás a továbbiakban Zs. Róbert fogva tartása mellett folyt tovább.

A nyomozás folyamán bekértük a büntetett előéletű gyanúsított előéleti iratait, és csatoltuk az nyomozás iratanyagához. A sértettek sérülései, személyiségfejlődésük feltérképezésére, illetve Zs. Róbert életrajzi adataira tekintettel igazságügyi orvos szakértőt, elmeorvos szakértőt volt szükséges kirendelni, akik a törvényes határidőn belül előterjesztették a szakvéleményüket.

A pszichológus szakértői véleményéből kiderül, hogy Zs. Róbert szadiztikus bántalmazó magatartása rendkívül súlyos traumák sorozatát okozta a gyermekeknek, egyebek között rendkívül destruktívan veszélyeztette a gyermekek személyiségfejlődését, beleértve az erkölcsi fejlődésüket is. A gyanúsított magatartását ráadásul hosszú időn át folytatta, és az egész családra kiterjesztette, ez további veszélyeztető faktor. A gyermekek bántalmazásával intenzív fájdalmat okozott nekik, agresszív uralkodó magatartásával lelki terror alatt tartotta az élettársát és annak három gyermekét.

A nyomozás során beszerzett igazságügyi elmeorvos szakértői vélemény alapján Zs. Róbertnél nem volt véleményezhető olyan káros pszichés elváltozás, amely a terhére rótt bűncselekmények időpontjában korlátozta őt a következmények felismerésében és az annak megfelelő cselekvésben.

A gyanúsított cselekményével súlyosan megszegte a nevelési feladattól folyó kötelezettségét, és ezzel veszélyeztette a kiskorúak testi, értelmi és erkölcsi fejlődését.

Az eljárás folyamán a család lakókörnyezetéből további tanúkat tudtunk felderíteni, ők a kihallgatásokon releváns információkkal szolgáltak.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Összességében a bűncselekmény elkövetését a vádlott részbeni beismerő vallomása mellett a feljelentés; a fényképmellékletes jegyzőkönyv a helyszíni szemléről; a bűnjeljegyzék; a tanúvallomások; az ambuláns jelentések, a feljegyzés a pszichológus megállapításairól; a beszerzett orvosi dokumentációk; a határozat és jegyzőkönyv a lefoglalásról; orvos szakértői vélemények; a beszerzett anyakönyvi kivonatok; az igazságügyi pszichológus szakértői leletek és vélemények; a gyanúsított elmeszakértői véleménye és pszichológiai személyiségtesztje, valamint a szembesítés bizonyította.

A nyomozás időszerűségéről megállapítható, hogy a szükséges nyomozási cselekmények elvégzése és az eltelt időszak arányban áll egymással. A nyomozás hat hónapig tartott, ez idő alatt a vizsgálati alosztály G. Tiborné feljelentésétől eljutott a több kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmény miatt folytatott eljárás sikeres befejezéséig. Az ügyben tíz tanút, köztük a négy sértettet hallgattuk ki, és a vallomásokban mutatkozó későbbi ellentétekre tekintettel szembesítést is végeztünk.

Az iratismertetések után az ügyet 2012. augusztus 13-án vádemelési javaslattal megküldtük a Makói Járási Ügyészségnek, amely vádat emelt a gyanúsított ellen. A bíróság 2013. október 30-án Zs. Róbertet halmazati büntetésűl nyolc év börtönbüntetésre, mellékbüntetésként hat év közügyektől eltiltásra ítélte.

KÖNYVISMERTETÉS

Dr. Ádám Antal:
 Bölcsseleitek, vallások, jogi alapértékek

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
 Pécs, 2015, 402 oldal

Ez a recenzió különösen rendhagyó – elsősorban abban a tekintetben, hogy rendkívül személyes. Persze – mondhatják az érdeklődő kollégák – minden recenzió személyes, hiszen a recenzens valamilyen kapcsolatban áll a véleményezett, bemutatott mű szerzőjével, vagy kedves kollégáról, főnökről, vagy beosztottról van szó. Esetünkben mindez igaz. A recenzens az egyetemen Ádám professzor hálás és szorgalmas hallgatója, alkotmánybírói korszaka alatt tanácsadó munkatársa, kettejük viszonyában napjainkban is a tanítvány szerepkörében érzi jól magát. Gondolkodásában, majd amikor ő is főnök lett, megnyilvánulásaiban felbukkantak mesterének szavai, megoldásai, problémákra reagáló mondatai. Mechanikusan nem utánozta, ennél sokkal érdemibb volt kapcsolatuk, de hiányoztak a tartalmas, tanulságos beszélgetések.

A recenzens egy súlyos „megpróbáltatásra” emlékszik, s ettől igazán személyes ez az írás. Az emlékezés ugyanis a bemutatás tárgyául szolgáló mű egyik előzményére vonatkozik. Még ahhoz a korszakhoz kapcsolódik, amikor Ádám professzor az értékekkel és a posztmodernitással kezdett foglalkozni. Ekkor jelent meg *A posztmodernitás jogi sajátosságai* című tanulmánya. A recenzens – jogásztársai többségéhez hasonlóan (ez az, ami soha nem lehet vigasz! – mit nem tudnak a többiek, ez nem ment fel semmi alól sem) – nem értette a posztmodernitás kifejezés jelentését. Ebben nem igazán segítettek a kor nagy filozófusai sem. Bár a recenzens kézbe vette *Heller Ágnes* és *Lendvai L. Ferenc* több írását is, de ezek a közjog világán edződött ember számára olvashatatlanok, vagy mondjuk szelídebben, érthetetlennek bizonyultak. A helyzetet – pontosabban a mű megértésének lehetőségét – jelentős mértékben súlyosbították a konkrét körülmények. Elkerülve a büntetőjog világába vezető izgalmakat, annyit árulok csak el, hogy valahol a spanyol tengerpart homokján gyűrögtem a posztmodernitás és a jog flörtjéről szóló alapirodalmat, de nem jutottam vele sokra.

A kötetből már megismerhetjük, hogy a posztmodernitás a polgári átalakulással született modernitásnak olyan korszakunkra jellemző változata,

amelyben megmaradtak a modernitás bizonyos eredeti vívmányai – például a törvény előtti formális egyenlőség –, mások módosultak – például a piac feltételezett mindig előnyös automatikus szabályozó szerepe –, és végül, de nem utolsósorban számos újszerű sajátossága – például az információs és szociális alapjogok, a hátrányos megkülönböztetés tilalma kritériumainak szaporodása, a komplex emberi biztonság, a közbiztonság, a nemzetbiztonság és a nemzetközi biztonság védelmének növekvő jelentősége stb. – született, és a változások természetesen folytatódnak.

Korszakunk egyik népszerű és gyakran idézett szerzője, *Samuel P. Huntington* több kutatás-módszertani ajánlást és szakmai követelményt is megfogalmaz. Szerinte korszakunkat kutató, rendszerező elme számára a valós tudományos teljesítmény azon a képességen alapul, hogy meg kell találania a csoportképző ismérveket, és képesnek kell lennie arra, hogy a jelenségeket rendszerezze, elkülönítse és összehasonlítsa. Huntington legfontosabb tétele, hogy a világban az új törésvonalak a civilizációk, a vallások, a kultúrák között keletkeznek (lásd *A civilizációk összeesapása és a világrend átalakulása* című kötetet). Ezt az álláspontot túlhaladva Ádám Antal így fogalmaz: „*korszakunkban csökkenek a feszültségek és szembenállások a világ nagy vallásai között, sőt több tárgykörben, főleg az emberiség sorskérdéseiben, az egyének és a közösségek is előnyös erkölcsi szabályok feltárásában az egyeztetésében kibontakozóban van az együttműködés. Napjainkban az ellentétek – néhány fenyegető aberráció kivételével – inkább a fundamentalista és nem fundamentalista irányzatok, az eredetinek, hitelesnek nyilvánított tanítások, valamint az újabb vallási mozgalmak, továbbá a hagyományos mitológiával rendelkező vallások és az azoktól lényegesen különböző para-vallási szerveződések között élesednek...*”

A két szerző bemutatott nézeteiből kitűnik, hogy a szerző látásmódja, tézisei konstruktívabbak, mint Huntingtonéi. Ádám professzor továbbfűzi a gondolatmenetet: „*...nemcsak a vallásoknak vannak közös értékei, hanem a világ nagy kultúráiban és jogrendszereiben is megjelennek azonos vagy hasonló védendő értékek*”. A lényeges koherens normatív értékek pedig főként bizonyos nemzetközi és szupranacionális rendelkezésekben, valamint a demokratikus jogállami alkotmányokban szerepelnek. Ezeket az alapértékeket pedig egy-egy ország más korszerű alapértékeivel együtt kell védenie az alkotmánybíráskodás intézményének, valamint az államhatalom egyéb szerveinek és a haladó társadalmi erőknek.

Ádám Antal professzor emeritus, volt alkotmánybíró, az MTA doktora, a Pécsi Tudományegyetem honoris causa professzora, Pécs Megyei Jogú Város

KÖNYVISMERTETÉS

és Jánoshalma város díszpolgára, közel hatszáz publikáció szerzője, több mint hetven kötet szerkesztője, számos tekintélyes kitüntetés viselője a 85. születésnapjára kiadott ünnepi kötetében lépről lépésre vizsgálja ezt a folyamatot, hiszen először a filozófiákról ír, majd vázolja a létten és a megismerés bölcséleti változatait, csoportosítva ismerteti a nagy filozófiai irányzatokat. A szerző megszokott nagyszerű megoldása az is, hogy műveiben bemutat egy-egy méltatlanul elfelejtett, kitűnő tudóst, így például *Losonczy István* volt pécsi professzort, akinek realista bölcséleti koncepciójáról elismerően ír.

Sokévi kutatómunka termékeként születtek meg a szerző értékteni és érték-szociológiai tanulmányai. Ezek összegzéseként olvashatunk a kötetben az értékek fogalmára vonatkozó irányzatokról és az általa is vallott pluralista érték-konceptióról, az értékek egymás közötti kapcsolatairól, valamint az értékes és a vele ellentétes értéktelen korrelatív viszonyáról. Tanulságos a *Csikszentmihályi Mihály* által kimunkált *flow* bemutatása is. A kedvelt játékoknak, a szellemi, lelki, érzelmi élvezettel végzett aktivitásoknak a személyiség teljességét lekötő boldogító hatása előnyös, ezért az ilyen erőfeszítések rendszeres bővítésre érdemesek.

Ádám Antal soha nem hagyja figyelmen kívül azt a követelményt, hogy a tudományos igazságok, ha nem is az örökkévalóságnak szólnak, de messze túlmutatnak az aktualitás szerepein. Hazánkban szinte egyedülálló tárgyi tudás birtokában ismerteti és rendszerezi a primitív vallások, az ősi vallások, valamint korszakunk vallásainak hasonló és eltérő összetevőit. Részletesen szól a zsidó és a keresztény bázisú, a hindu, a buddhista, a konfuciánus, a sintoista, a hajdani görög és a római, a kelta, az ősgermán, az ókori eurázsiai, az azték, a maja és az inka vallásokról.

A kötet negyedik része visszatérés a közjoghoz, de még mindig az értéktanok „magasságában”. Itt következnek ugyanis az alkotmányozásra, az alkotmánybíráskodásra, a hazai vallási közösségekre, vagyis a bevett egyházakra és a vallási tevékenységet végző szervezetekre vonatkozó vizsgálódások. A bemutatott könyvben kétszer is szerepel a szerzőnek az a hangsúlyozott állásfoglalása, hogy demokratikus viszonyok között *az alkotmányozó hatalom és a törvényhozó hatalom nem eshet egybe*. Részletes ajánlást fogalmaz meg az alkotmány kidolgozásának szervezeti és eljárási rendjére, majd határozottan kinyilvánítja, hogy *demokratikus jogállam új alkotmányáról csak a népszuverenitás alanya, a választópolgárok összessége dönthet, mégpedig népszavazással*.

A szerző korszakunk közhatalmainak bizonyos megnyilvánulásait *post-demokráciának* nevezi és ennek jellemzőit huszonhat pontban foglalja össze.

KÖNYVISMERTETÉS

Itt látjuk csak igazán a kutatómódszertan jótékony hatását. Ádám Antal ugyanis a jogszociológia és a politikatudomány empirikus módszereinek felhasználásával, de szilárd közjogi bázison rendszerez, elemez és következtet. Teszi mindezt azzal az igénnyel, hogy kritikai elemzései nem maradnak az éteri világban, hiszen olyan hétköznapiakra vonatkoznak, amelyekben a politika túlméretezett. *A folyton gazdagodó bölcelet szerepe azonban örök – felette áll a mindennapi politikának.* Ádám professzort pedig méltán nevezhetjük a bölcelet egyik hazai doyenjének. Tekintélye pedig kivételes tudásán, rendszeresen bővített ismereteinek kiterjedt és hasznosított bázisán, logikus szerkezetű, gondolatokban, következtetésekben, javaslatokban gazdag művein és páratlan szellemi élményt nyújtó előadásain alapul.

Készítette: Kondorosi Ferenc